

גיליון מיוחד / סיקור ההתנתקות

האם התקשורת משת'פית?

נחום ברנע
אמנון אברמוביץ'
ב. מיכאל
אמנון לורד
ארן ליביו
אייל אברהמי
יובל קרמניצר
קווה שפרן
רן בנימיני
גילי דרובי-היישטיין
עוזי בנימין

האיש הנפוץ ביותר

רפי גינת
מגיע
ל"ידיעות
אחרונות"

ועוד כתבות, מאמרים, טורים ומדורים מאת: חנוך מרמרי • כרמית גיא • שהם סמיט • חנן עמיאור • יאיר שלג • אורנה לנדאו • עמית בן-ארויה • רפי מן • דלית דרור • מאיה אלמזנינו • רלוקה גנאה • שרון לוי-מיכאלוביץ' • דני דור ויזהר באר

מבצע מיוחד
לנרשמים החודש

כמה פעמים אמרת לעצמך אם הייתי חי בחו"ל, הייתי יודע אנגלית.

סוף סוף אפשר ללמוד אנגלית אמיתית, חיה ונושמת, בלי לחיות בחו"ל. כי כשאתה קונה את הקפה שלך באנגלית, והבדיחות הן באנגלית, ואתה לא שומע מסביבך מילה בעברית, זו הדרך הטובה ביותר ללמוד אנגלית. לא צריך בשביל זה לעבור לחו"ל, כי זה קורה יום ביום במרכזי האנגלית של Wall Street בישראל שיוצרים עבורך חו"ל קטן בארץ.

WALL STREET INSTITUTE

בית ספר לאנגלית

1-800-80-4000

או 2044 *מכל טלפון

מרכז עזריאלי, תל אביב | קניון הזהב, ראשון לציון | קניון הגדול, פתח תקוה | קניון רננים, רעננה | קניון רחובות, רחובות | קניון הנגב, באר שבע | גרנד קניון, חיפה | קניון הקריון, קרית ביאליק

אתר Wall Street באינטרנט: www.wsi.co.il

מועדון חברתי
באנגלית בלבד

אנגלית
ורק אנגלית

400 מרכזים
ב-27 מדינות בעולם

מקסימום
4 תלמידים בשיעור

התחייבות לתוצאות

גמישות
מקסימלית

אנגלית עסקית
The English You Need
For Work

לימוד אישי באמצעות
מערכת מולטימדיה

כי הדרך היחידה ללמוד אנגלית היא לדבר אנגלית

העובד שתמיד רצית כבר בדרך אליך (יש חיה כזו)

מנפאואר מציגה: יחידת השמות - בכירים, ביוטק, כספים

מנפאואר החברה המובילה במתן פתרונות כוללים לתחום משאבי אנוש, מיישמת שיטת השמה מיוחדת המאפשרת לך לקבל את העובד שמתאים לך ביותר באופן מיידי. אנו בודקים בעבורך את כישורי המועמדים ויכולותיהם. המועמדים עוברים סדרת מבחנים ומיונים שבסופם אנו מודאים את התאמתם לסביבת העבודה הייחודית שלך והתוצאה... העובד שתמיד חיפשת - כבר בדרך אליך.

03-5600366

MANPOWER

השמה
בכירים, ביוטק, כספים

www.manpower.co.il

D.F. משרד אדריכלים **D.F.**

בורגתא מיקוד 42860 טל/פקס: 09-8948048 פלא': 054-4844684

נעמי טל

יועצת ומרצה בתרבות עסקית

- מתמחה בכללי התרבות העסקית ובשיפור התקשורת הבינאישית בסביבה העסקית והחברתית.
- מקנה כלים לשיפור ההופעה ויצירת תדמית מקצועית וסמכותית באמצעות לבוש, שפת גוף, קודי נימוס ועוד.
- מדריכה מנהלים בכירים ואנשי עסקים במפגשים עסקיים חוצי-תרבויות.

בין לקוחות המשרד: הכנסת, משרד רה"מ, חברות כלכליות וחברות הייטק

טל: 03-6312759
 פקס: 03-6315471
 ני"ד: 050-5755232

www.tal-image.co.il
 e-mail: info@aladcompany.co.il

A B C D E F G

אנליזת אהצ'מה עסקית ומקצועית

מאמנת אישית לאנגלית - אימון, תמיכה וליווי לכל צרכי האנגלית שלך בהתאמה אישית

✓ תכתובת	✓ דיבור
✓ מצגות	✓ פגישות
✓ תרגום	✓ כנסים

אורלי עפרי, MBA (ארה"ב)
 מאמנת ומתרגמת
 054-7701881

orlyofri@netvision.net.il
www.orlyofri.co.il

התקשורת לא מתנתקת מהשלטון

טליה ששון התוודתה לפני כחודש, בדיון שהתקיים במכון הישראלי לדמוקרטיה, כי ברו"ח שהגישה לראש הממשלה על אופן הקמתם של המאחזים הבלתי חוקיים היא רואה מעין נסיון תיקון לכשלונה בתפקידה הקודם, כעובדת בכירה בפרקליטות המדינה. רצתה לומר, גם הרשויות הממונות על אכיפת החוק, ובתוכן משרד המשפטים, אחראיות להפקרות ולהפרות החוק שתוארו במסמך שחיברה.

כדפים הבאים נעשה ניסיון להאיר את האופן שבו מסקרת התקשורת את תוכנית ההתנתקות. במידה מסוימת גם זו חוכמה שלאחר-מעשה, משום שהמוצר העיתונאי הזה ("תיק התנתקות") מודפס למעלה משנה אחרי שהודיע ראש הממשלה על תוכנית ההתנתקות וחודשיים-שלושה בלבד לפני המועד שנקבע ליישומה. כמו במקרה של טליה ששון, גם "תיק התנתקות" נולד מתוך תחושת אי נוחות על האופן שבו מתפקדת התקשורת בתהליך זה ("העין השביעית" תעמוד בהגנה כי עסק בסיקור ההתנתקות ואיבחה את חולשותיו, במאמרים ובעמודי שער, כבר במאי 2004 ובנובמבר 2004).

התמונה העולה מקובץ המאמרים והכתבות שלהלן הוא של עיתונות מובלת, המתמסרת בקלות רבה מדי לשלטון ולגרסאותיו. זה אינו חיזיון חדש: העיתונות הישראלית (כמובן, עם כמה יוצאים מן הכלל) גיבתה את ראשי הממשלה מאז ומעולם. כך היה בשנים הראשונות למדינה, כאשר היחסים בין מנהיגיה לבין בכירי העיתונאים היו כשל אחים במסדר מיוחס, וכך היה גם בשנים הבאות, כשהעיתונות התפכחה לכאורה, פיתחה בתוכה נוגדנים מפני חיידק הקרבה המופרות לשלטון והפכה למעצמה בפני עצמה. אפילו הלקחים שהפיקה לכאורה העיתונות ממלחמת יום הכיפורים, שבה נחשפו סתגלנותה ונכונותה לאמץ את גרסת הממסד, נשחקו. העיתונות של היום מגלה אותה נטייה עצמה, אם כי בלבוש שונה; גם היא מעניקה אשראי גדול מדי לעמדת השלטון ומגלה נטייה מופרות להזדהות עם מהלכיו. די להיזכר באופן שבו סיקרו כלי התקשורת תהליכים מרכזיים בעשר השנים האחרונות, ובהם הסכם אוסלו, מגעי אהוד ברק עם הפלסטינים, מהלכיו המדיניים של ראש הממשלה שרון, המדיניות הכלכלית של בנימין נתניהו, התפיסה הבטחונית של שרון מול הפלסטינים ובכללה שיטת הסיכולים הממוקדים.

ייאמר שוב: התקשורת אינה מקשה אחת ויש בתוכה גם קולות ייחודיים, אבל התמונה המצטברת, העולה מהעמודים הבאים, אינה מחמיאה. העיתונות הישראלית, ברובה, מסתפקת בשיקוף המצב, לא בקריאת תיגר עליו. היא אינה ממלאה דיה את תפקיד המנהיגות האינטלקטואלית המוטל עליה, זו המערערת על תפיסות השלטון ואינה משתעבדת לשיח התקשורתי שהוא מייצר.

עוזי בנימין

ת י ק ה ת נ ת ק ו ת :

6	כולנו פדרבושים נחום ברנע
8	בזכות הגיוס, בגנות ההשתממות אמנון אברמוביץ
11	סותמים את האף ארן ליביו
14	רתומה לעצמה ב. מיכאל
15	אוכלים מכף ידם אייל אברהמי
18	רוח גבית אמנון לורד
20	ברוך הגבר יובל קרמניצר
24	מקהלה מדברת רן בנימיני
26	כולנו ישנים במחוס ראש הממשלה קווה שפרן
28	האסטרטג של יש"ע גילי דרובי-היישטיין
32	האיש הנפוץ ביותר: רפי גינת בעיתון של המדינה חנו עמיאור
35	זו אינה כיכר העיר דלית דרוך
36	שוכרים את הלוחות חנוך מרמרי
38	מה יגידו עוזבי "העיר" עמית בן-ארויה
40	קוראת לילד בשמו שהם סחיט
42	דודו טופז מנצח את ארתור רובינשטיין כרמית גיא
44	הבוקר שאחרי המכרז ארנה לנדאו
46	דעת הקהל: מאיה אלמוזנינו, רלוקה גנאה, שרון לוי-מיכאלוביץ, ארן ליביו
48	שיפר נגד קרצר (ואחרים) חנו עמיאור
50	הפן הציבורי במשלוח העיתונות יאיר שלג
52	עין בינלאומית רפי חן
54	מסיבת עיתונאים: דני דור וזיהר באר משיבים לנחום ברנע
55	אירועי תקשורת

בחות הנשיא, בקרופורד, טקסס, מציבים שני דוכנים מול ביתן האירות. העיתונאים מובלים לשם כמו עדר בקר שמובל למכלאה. הנשיא מרקלם. ראש הממשלה מרקלם. הנשיא פותח את האירוע לשאלות. הוא מאפשר לשניים מכתבי הבית הלבן להציג את שאלותיהם. אחר־כך מעביר הנשיא את רשות ההנחיה לראש הממשלה, כדי שייבחר שואל מבין הכתבים הישראלים. ראש הממשלה סוקר את האצבעות המורמות אל־על, וכוחר באחת. הכתבת מציגה שתי שאלות. ראש הממשלה שולף נייר וקורא את תשובתו לשאלה הראשונה. אחר־כך הוא מבקש מהכתבת לחזור על שאלתה השנייה. היא נעתרת, והוא קורא מהנייר את תשובתו לשאלתה השנייה. אנשי ראש הממשלה נשבעים שלא ידעו את נוסח השאלות. לא היה בכך צורך. כאשר יש רק ארבע שאלות קל לנחש מה יהיה בהן. בדיון המוקדם בין צוות שרון לצוות הבית הלבן נדונו כל השאלות הצפויות, והוסכמו התשובות. הפעם היה חשוב במיוחד לסגור את הכל מראש, משום שהיו חילוקי דעות, והאינטרס ההרדי היה לטשטש את משמעותן.

■ ■ ■

בחירת השואלים היתה קלה. נקבע, כרגיל, שיהיו ארבעה שואלים, שניים מכל מדינה. האמריקאים נתנו את שני השמות שלהם, הישראלים את שני השמות שלהם. השואלים בצד האמריקאי נקבעו על־פי טבלת הצדק המוסכמת בבית הלבן. השואלים בצד הישראלי נבחרו לפי השעה. השעה בארץ היתה שמונה וחצי בערב. האינטרס של אנשי ראש הממשלה היה להספיק ולהשחיל את שרון לשירור לפני שמתחילות התוכניות האמיתיות: משחק הכדורגל בערוץ הראשון ו"ארץ נהדרת" בערוץ השני. לערוץ יש אגו. גם לכתב יש אגו. וגם פרצוף יש לו, שמבקש זמן מסך. אם נותנים לכתב לשאול, חזקה על הערוץ שיתאמץ וישרד.

וכך היה. כתבי ערוץ 1 וערוץ 2 שאלו, התשובות ניתנו, וג'יפ של הבית הלבן דאג להעביר את הסרט בכל המהירות החוצה, אל ניירת השירור. היחיד שקלקל קצת היה הנשיא בוש, שהתרגל בשיון תשובותיו. מכיוון שלא היה בטוח מה הוא צריך לומר, השיב לכל שאלה אותה תשובה – התשובה שלמרד בעל־פה.

אנחנו קוראים למעמד הזה "מסיבת עיתונאים", אבל אנחנו משקרים את עצמנו ואת קוראינו. אין מסיבה ואין עיתונאים. במקרה הטוב זה מפגש גרוטסקי בין מיקרופון לשלטון. אודי בן־דודי־פרדבוס פוגש את אייל קיציס.

הפוליטיקאים רוצים שהמפגש יתחזה לספונטני: העם מציג את שאלותיו הקשות, המנהיג חושף את צפונותיו. זה גם האינטרס של העיתונאים: שני הצדדים שותפים למעשה לתוכנית ריאליטי, שהכל בה מופק, מבוים ומתוסרט מראש, ורק השחקנים חובבנים. תקשורת היא מקצוע סכיזופרני. החוות הציבורית כל־יכולה: יושבים ארבעה כתבים נפוחי חזה סביב שולחן ארוך. המורה החביב שואל: מה הכותרת שלך, והארבעה משיבים, כל אחד בתורו: ארה"ה, הכותרת היא. כאילו כל יום שיש בורא אלוהים ארבע כותרות להניח אותן בחיקם של אהוד, רוני, אודי, רינה, ובמשלוח נפרד, מיוחס, גם אמנון.

ובערוץ המתחרה מתרחש אותו הדבר, רק ששם הכתבים עוד יותר נפוחי חזה: הם לא צריכים לטלפן ללשכת ראש הממשלה, או ללשכת שר הביטחון, כדי לדעת את הכותרות. הם יודעים יותר טוב. האמת, כולנו פדרבושים.

כמו קודמיו בתפקיד, גם אריאל שרון מרגיש חובה להעניק מפעם לפעם ראיונות לאמצעי התקשורת. גם עיתוי הראיונות הוא חלק ממסורת: ראש הממשלה מדרב ערב ראש השנה וערב פסח. העיתוי משרה חגיגות על המראיינים ועל המראיינין. ראש הממשלה לא מדווח לנתיניו: הוא מאחל להם. בראש השנה הוא מאחל שנה טובה ומוצלחת; בפסח הוא מאחל להם חג כשר ושקט. יש תמיד מקום לדיבור מלבב על חקלאות: בראש השנה על הגשם שיבוא, בפסח על היבול שנאסף.

שרון הוא איש זהיר וממושמע. את התשובות לשאלות שישאל הוא מכין מראש, במחברת גדולה, בקו עגול ובהיר. רק לעתים רחוקות הוא סוטה מהטקסט במחברת. כשזה קורה, המראיינין מאושר. הוא בטוח ששמע משהו שלא שמעו עמיתיו, אלה שעברו את שרון בשעות הקורמות ואלה שיעברו אותו בשעות הבאות. הוא בטוח שנתגלתה לו האמת.

ברוב המקרים זאת אשליה. כאשר חוזרים הביתה ומעתיקים את הפנס למקלדת, מגלים כמה מעט המלים האלה אומרות. שרון, כמו עמיתים שלו בכל העולם החופשי, הוא מומחה גדול בשיוק חרוזים לאינדיאנים.

והוא עושה את זה בהרבה חן. כאשר עמיתי שמעון שיפר ואני מסיימים ראיון איתו, הוא לא שוכח לחזור על משפט שאמר לנו לפני שנים: "איתכם צוחקים ביום רביעי" – ובוכים ביום שישי". אנחנו

נחום ברנע

כולנו פדרבושים

איור: גיא מורד

**הפוליטיקאים רוצים
שהמפגש יתחזה לספונטני:
העם מציג את שאלותיו
הקשות, המנהיג חושף את
צפונותיו. זה גם האינטרס
של העיתונאים: שני הצדדים
שותפים למעשה לתוכנית
ריאליטי, שהכל בה מופק,
מבויס ומתוסרט מראש, ורק
השחקנים חובבנים**

משיבים בדבר חידוד משלנו, נפרדים לשלום, ומגלים שאצל שרון צוחקים ביום רביעי ובוכים ביום רביעי בלילה, כשמבינים כמה דל הפנקס.

■ ■ ■

אפשר היה, לכאורה, להתקומם נגד כללי המשחק האלה. לומר, לא ניסע אחר ראש ממשלתנו לקצווי עולם רק כדי לשמוע אותו מרקלם דברים של לא כלום; לומר, אנחנו נראיין את ראש הממשלה על-פי המצב, לא על-פי לוח החגים, ולא נרפה ממנו לפני ששייב תשובה אמיתית, כנה, מלאה, על כל השאלות הנוקבות.

לא בעולם האמיתי, לא בעולם שלנו.

לפני שבועות אחדים קראתי בקנאה מסוימת רשימה שכתב דניאל אוקרנט, האומבורסמן של "ניריוק טיימס". אוקרנט ברוך ידיעה בלעדית שהופיעה בעמוד הראשון של העיתון. הידיעה דיווחה על ממצאי הוועדה המיוחדת שבדקה האשמות של ארגונים יהודיים נגד מרצים שונאי ישראל באוניברסיטת קולומביה. בניריוק זה היה סיפור גדול, ובצדק. ההאשמות היו כברות. הוועדה דחתה אותן וניקתה את המוסד מאשמה.

האוניברסיטה העניקה לעיתון בלעדיות על פרסום הידיעה, בתנאי אחד: שהכתבת לא תבקש לפני הפרסום את תגובתם של המאשימים. כך הבטיחה לעצמה את ה"ספין" התקשורת. הכתבת נענתה, קיבלה את הסקופ, וחטפה שטיפה גדולה מהאומבורסמן: התחרותיות, כתב, העבירה את הכתבת ואת עורכיה על דעתם. לא ייתכן לפרסם ידיעה כזאת בלי תגובה.

קראתי וחייכתי. כל אמצעי תקשורת בישראל היה קונה עסקה כזאת בשתי ידיים. עסקות מפקפקות יותר נחשבות במחוזותינו ללגיטימיות. וגם עמיתים באמריקה חייכו. הרשימה הנוקבת היתה אחת האחרונות שאוקרנט כתב. באפרייל נכנס לתפקיד אומבורסמן חדש.

אמנון אברמוביץ'	ארן ליביו מברד	ב. מיכאל כופר	אייל אברהמי	אמנון לורד
מאשים את	אם התמיכה בנסיגה	בטענה שהתקשורת	מאיר את המניע	קובע שהאופן
העיתונאים	מניעה עיתונאים	מוטה בדיווחיה על	העיקרי להתנהלות	שבו מסוקרת
הימנים בצביעות	להתעלם מהתנהגותו	ההתנתקות	העיתונאים	ההתנתקות מסכן
	הבעייתית של שרון			את הדמוקרטיה

א מ נ ו נ א ב ר מ ו ב י צ'

בזכות הגיוס, בגנות ההשתמטות

מרבית אנשי הימין, הכותבים בעיתונים ומופיעים בטלוויזיה וברדיו, אינם עיתונאים מקצועיים אלא שגרירי עמדה. מחגי סגל ועד ישראל הראל, מאורי אליצור ועד אורי אורבך, מאליקים העצני ועד נדב העצני - איש מהם איננו סוכן ידיעות. כולם סוכני השפעה

תה היה לפני כעשרים, כן, כעשרים שנה, אפילו קצת יותר. שמואל שניצר ז"ל היה עורכו הראשי של העיתון "מעריב". אני הייתי בעל טור בעיתון. אריק שרון היה בעת ההיא בוגר מלחמת לבנון והמנחיל הגדול והפעלתן של השטחים. כלומר, הוא היה האויב. בכמה הזדמנויות הציע לי מר שניצר לכבוש קצת את היצר ולחדול מלכתוב נגד שרון בחמת זעם. תתרוסן, הוא אמר, תתמתן, כי יום יבוא ושרון עוד יבצע את המדיניות שלך. אדרבה, אמרתי, אדרבה, כשיבוא היום, אכתת חרב לעט ואתמוך בשרון, בחדווה ובתנופה. במשך שנים הרבינו לכתוב ולשדר, לרווח ולפרשן: מדיניות, פוליטיקה, ביטחון, חברה, כלכלה, משפט ומוסר ותמיד, למעשה, עסקנו ב"כיבוש"; הכיבוש על קללותיו ונזקיו, דמו ורמיו. הכיבוש הוא חוויית עוגן, חוויה מכווננת, אצל רבים מהעוסקים באקטואליה בעשורים האחרונים. והנה צץ שרון, שרון חדש, חוזר בתשובה, הנוטל

סיכון אישי ופוליטי ומתחיל, רק מתחיל, לנסות לנתק חוליות אחדות משלשלת הכיבוש הזה. כאשר נפגש ממלא מקום ראש הממשלה, השר אהוד אולמרט, עם ראש ממשלת בריטניה, טוני בלייר, הוא אמר לו שישנו מנהיג אחד על פני כדור הארץ, שנהנה מרוב מוצק ותמיכה מלאה במפלגה, בפרלמנט ובממשלה, עד שהחליט לשנות מדיניות והפך תוך יום לעלה נידף, והאחד הזה הוא שרון. לא אחד, אמר טוני בלייר, יש שניים כאלה. גם אני, מהרגע שהצטרפתי לנשיא בוש למלחמה בעיראק.

...

הימין הקיצוני נוכח בתקשורת בהמוניו. נוכחותו פטורה מכללי אסור ומותר. זוהי נוכחות בסיסית, גולמית, תועמלנית. מרבית אנשי הימין, הכותבים בעיתונים ומופיעים בטלוויזיה וברדיו, אינם עיתונאים מקצועיים אלא שגרירי עמדה. שגרירים בוטים, חד-כיווניים, היפראקטיביים.

הם אינם מחויבים לעבודה עיתונאית היקפית, רב-תחומית, שמטפלת במושאייה ללא הברל דת, גזע ומין, שמאל וימין. מחגי סגל ועד ישראל הראל, מאורי אליצור ועד אורי אורבך, מאליקים העצני ועד נדב העצני - איש מהם איננו סוכן ידיעות. כולם סוכני השפעה. עכשיו הם עוטים על עצמם אדרת עיתונאית ומציבים בפנינו אתגר מקצועי. משגיחי כשרות תקשורתית, שמתיימרים להחליט מה כשר ומי טרף. היהורו, הם טומנים כאן מלכודת פתאים. מלכודת שקופה, כמעט עד כדי עלבון. הם תובעים שאנחנו, בשם האיזון והאובייקטיביות, נתקוף בעבורם את שרון. "יאמר מיד: לא, תודה. אנחנו לא חברת השכרה. איננו פנויים להובלה. אנחנו עיתונאים, לא זבנים. יש לנו קליינטים משלנו ויש לנו מטען משלנו. בניי גוד ליומרה הדתית הידועה - עגלתנו אינה ריקה. סליחה, במשך שנים, שנים רבות מדי, כאשר

יובל קרמניצר

תוהה מדוע תוכנית
ההתנתקות לא
נדונה לגופה

רן בנימיני מצביע

על האופן האחיד
שבו מוצגת עמדת
המתנחלים

קווה שפרן מכה

על חטא: לא שמרתי
מרחק מספיין מראש
הממשלה ועוזריו

גילי דרובי

היישטיין מציגה
את יובל פורת,
האסטרטג של
מועצת יש"ע

איור: אסף חנוכה

בתוכניות קפצונים בערוצי הטלוויזיה, התרועעתיים וההצוצרתיים.

פעם אחת במהלך הדיון הופר לרגע השקט באולם. זה היה לכבוד "משל האתרוג". מאזינים פרצו במחיאות כפיים עת דימיתי באוזניהם את שרון לאתרוג, שיש לשומר בקופסה אטומה, מרופד בספוגית, צמריגפן ונייר צלופן, לפחות עד תום ההתנתקות.

אהבו שם את המשל, את הנמשל ובעיקר את הוראות הבטיחות.

אני מנחש ניהוש פרוע, לא מושכל, שרבים מהנוכחים בדיון במכון ון-ליר באותו יום היו מצביעי עבודה ומרצ ופחות חברי מרכז ליכוד. כשהשואלים התלוננו שלמפלגת העבודה אין מנהיג, ונחום ברנע אמר: להפך, העבודה היא המפלגה היחידה שיש לה היום מנהיג, אריק שרון שמו - נחה דעתם, בצער אך בהשלמה.

• • •

תהליך העברת ההתנתקות כולל החלטת ממשלה וכולל אינספור הצבעות בכנסת, פעם כתוכנית התנתקות, פעם כחוק פיננסי, פעם כמשאל-עם ופעם כתקציב. מאז קום המדינה אין תהליך "דיקטטורי" שעבר כלייך הרבה פורמטים כלייך הרבה פעמים בצורה כלייך דמוקרטית.

אבל הטענה המתריסה, החצופה, הרמגוגית מכולן היא הטענה שאנחנו, העיתונאים, מחפים על מעשים עברייניים של שרון, פליליים ממש, והכל למען ההתנתקות.

הטענה הזו מספסת בבורות, ספסרות עובדתית ומשפטית.

בנו האחד, ח"כ עמרי שרון, עומד לדין על

לפני כשלושה חודשים, במסגרת יום עיון במכון ון-ליר בירושלים, נערך תלת-שיח על ראש הממשלה שרון, ההתנתקות והעיתונות. המנחה היה אמיר אורן ("הארץ") והמשתתפים נחום ברנע ("ידיעות אחרונות") ואנוכי. נדמה לי, שלפחות בזכות שני חברי העמקניים והקהל הקשוב, היה זה דיון אחר. רציני. לא מסוג הדיונים המרצדים

אותו שרון ברא את המתנחלים ופיזר אותם שתי וערב לאורך ולרוחב רצועת עזה והגדה המערבית, ולבנו נחמץ, מדינית ומוסרית - הדוברים הממלכתיים הללו נחלצו לעזרתנו? התייצבו לצדנו? סליחה, מה בריוק אנחנו חייבים להם? מה פתאום שנתגרב לשיר את שירם?
ישיר כל אחד את שירו שלו. כל איש יפרוט על עוגבו את הניגון שבלבבו.

מעשים שנעשו בעבר כמעט כדרך שגרה, בבחירות לראשות ממשלה, לכנסת, לרשויות מקומיות. כתבי-האישום שהוצמד אל ח"כ עמרי שרון נוקשה ומוחמר והפתיע בהיקפו גם גורמים בעלי נטייה תביעתית. בנו השני, מר גלעד שרון, טורטר במשך שנה על-ידי הפרקליטות שביקשה, באורח תקדימי, לגייסו לשורותיה נגד עצמו, עד שבית-המשפט נאלץ לומר, עד כאן: ועכשיו, ברשותכם, שישים שניות על התיק הגרעיני מכולם, תיק-התיקים, "האי היווני":

בסוף חודש דצמבר 2003 כתבה פרקליטת המדינה דאז, עדנה ארבל, חוות דעת מבוססת, מנומקת – שלא פורסמה עד עצם היום הזה – ולפיה אין להעמיד לדין את ראש הממשלה שרון בפרשת "האי היווני". פחות מחודש ימים לאחר מכן, ב-22.1.04, במהדורה המרכזית של החדשות ערוץ 2, נחשף, באמצעותי, שהגב' ארבל שינתה דעתה והחליטה להעמיד לדין את שרון.

למיטב ידיעתי, בין לבין, בשבועות המעטים שחלפו בין חתימת חוות-הדעת לבין הדיווח שלנו, לא נוספה נגד שרון ראיה כלשהי, לא בדל ראיה, לא ראשית ראיה, לא עדות, לא עד, לא מסמך.

כחודשיים אחר-כך, לקראת סוף חודש מרץ 2004, בנוהל של פגע-וברח, הושלכה על שולחנו של היועץ המשפטי הנכנס, הטרי, מני מזוז, טיוטת כתבי-האישום.

אל הטיוטה נלוותה הערה קצרה וחמקנית, כתובה בעיפרון, חמש שורות ארוכה, פרי עפרונו של פרקליט אלמוני, לא בכיר, חבר זוטו בצוות ארבל.

תצלום ההערה פורסם בעיתונים. פרסום חדר-פעמי. פורסם ולא יסף.

אף עיתונאי, אף תחקירן, לא קם ושאל, מה קורה פה? מילא העיפרון, אפסו עטים מישראל, אבל לאן נעלמה פרקליטת המדינה? היכן מסתרת הממונה על המחלקה הפלילית? מה שלומה של פרקליטת המחוז הנוגעת בדבר?

אף עיתונאי, אף תחקירן, לא הסתקרן לדעת אם ככה מעמידים לדין ראש ממשלה ועוד על עבירת-העבירות, שוחר.

בכתבי-עת זה, "העין השביעית", גיליון מס' 51, יולי 2004, תהה העורך, עוזי בנוזמן, איך לא נמצאו עיתונאים שיתחקו אחר שתי העמדות הקוטביות ויערכו מחקר השוואתי בין דו"ח ארבל לדו"ח מזוז: למי להאמין, על מי לסמוך, כיצד ליישב את הגישות הסותרות להחריד.

בקשתו של בנוזמן היתה תובענית, אפילו

מופרזת. די אילו נמצא עיתונאי אחד שיתחקה רק אחר צוות ארבל, עיתונאי אחד שיתמקד ביחסים שבין הצוות ליחידה המשטרתית החוקרת. כיצד השתנו דעות מיום למשנהו, איך סיכמה הפרקליטות עם היחידה החוקרת שלא לחקור עוד את ראש הממשלה ולמחרת הנחיתה על היחידה הוראה טלפונית בהולה לחקרו ומיד. מה הלך בין היחידה החוקרת לבין הפרקליטות, במפגשים, בשיחות-ועידה, בטריקת טלפונים (1). איך קורה שמפקד היחידה אז, תנ"צ יוחנן דנינו – שסבר שאין להעמיד לדין את שרון – חוטף גינויים מעיתונאים מתנגדי שרון ותומכי ארבל, ובאותה עת אנשים מתוך צוות ארבל לוחשים בחשאי באוזניו דברי עידוד ושבח על עמירה אמיצה ועצמאית.

שרון לא היה ראש הממשלה הראשון, לא השני, אף לא השלישי, שמקורביו מנצלים את שמו וחוגגים על מותגותו כדי לעשות כסף. הוא היה הראשון שבשל כך בושלה נגדו טיוטת כתבי-האישום.

עכשיו הם עוטים על עצמם אדרת עיתונאית ומציבים בפנינו אתגר מקצועי. משגיחי כשרות תקשורתית, שמתיימרים להחליט מה כשר ומי דרך

אם קוראי "העין השביעית" לא נולדו אתמול, הם יוכלו להתאמץ ולהיזכר לאיזה משרד עורכי-דין ניווטה עצמה הקהילה העסקית הישראלית ולאן ניתבה את עסקיה בתקופת יצחק רבין ז"ל. לאיזה משרד פרסום זרם הסקטור המסחרי בתקופת שמעון פרס. איך בנימין נתניהו ואהוד ברק עשו כה הרבה כסף כה מהר לאחר שסיימו את כהונתם ובטרם ישו בו לכהונה הבאה. זוכרים מה אמר עוז ויצמן בחקירתו? משלמים לי בגלל מה שהייתי ובעיקר בגלל מה שחושבים שעוד אהיה...

התופעה הזו, שאנשי עסקים שוכרים את הבנים של ואת הנשים של ואת הקרובים והמקורבים של, אינה נעצרת אצל פוליטיקאים. היא לא מקפחת, חלילה, מפורסמים ובעלי השפעה וכוח ממגזרים אחרים. לא פעם ולא פעמיים העדיפו אנשי עסקים לשכור עורכי-דין, קרובי משפחה של

שופטים בכירים, אך ורק משום שהם קרובי משפחה של שופטים בכירים. התופעה הזו רוחה, מגונה, נפסדת – לא פלילית.

מנקודת תצפית של השיח הציבורי – שרון הוא ראש הממשלה הראשון שנלכד בצבת, אשר רותכה במיוחד בשבילו. צבת כזו טרם נראתה בארגו הכלים הפוליטי בישראל. צבת שזרועה האחת הימין התקשורתית, מתנגד ההתנתקות, וזרועה האחרת קנאי האכיפה, נוטרי "שלטון החוק" במובנו הטכני, המכני, הפשטני.

כמאמר חכמים, צבת בצבת עשויה. זו היתה תנועת מלקחיים של הימין התקפני המתקומם על כל ויתור ושל אחוזי טירוף האכיפה, שלגבי ידיים כל מה שאינו ראוי הוא פלילי ומה שפלילי מושחת, ומושחת הוא כמעט כל מי שנולד לאם יהודייה ואינו בן דת אחרת.

...

אל כל אלה נוסף איפיון, רכיב חברתי-תקשורתי חדש יחסית, שזלג לפוליטיקה מהספורט וקיבל חיוק משיטת הבחירה הישירה, שבינתיים עברה מן הארץ, אך הותירה מורשת. כוונתי לשיבה המשותפת שלנו על הטריבוונה ולצפייה הנינוחה, הספורטיבית, בראש ממשלה כמו היה גלדיאטור בודד בזירה. כך צפינו ברבין ז"ל מתמודד לבדו מול יריבי אוסלו, רושפי אש. כך אנו צופים בשרון נגד המתנחלים, נגד מועצת יש"ע, נגד המורדים, נגד האופוזיציה.

כאילו היציאה מעזה היא עניינם הפרטי, של שרון מצד אחד ושל מתנגדיה מצד שני. כאילו ההתנתקות – כן תצליח, לא תצליח – היא שלב במקדמות המונדיאל ולא שאלת חיים, קיומית ממש, לסמכות הרשות המחוקקת ולתקפות הרשות המבצעת ולא יזושו סוכיו להסדר עתידי באזור.

הנוכחות המזערית, המביכה, בעצרת התמיכה בהתנתקות בכיכר רבין בתל-אביב, היטיבה להמחיש את העצלות, הבטלנות, את רמת הפינוק של ציבור התומכים בהתנתקות, שהוא רוב רובו של הציבור.

לתקשורת האנינה, המאוונת, היושבת לה על כיסא מוגבה כשופט במשחק טניס, יש חלק, רשלנות תורמת, במחדל הסמלי הקטן הזה. ובמחדלים הגדולים העלולים להתרחש בחדשים הקרובים. ■

אמנון אברמוביץ' הוא עובד חברת החדשות של ערוץ 2

סותמים את האף

חלק לא מבוטל מהעיתונאים מתעלמים מהתנהלות בלתי תקינה של ראש הממשלה ובלבד שתוכנית ההתנתקות תצא אל הפועל. בסופו של התהליך הם עלולים לגלות כי צמחו להם גם קרניים

ארן ליביו

בין אדם לקרנף

קרנף ממוצע, בדיוק כמו אדם, ישן כשמונה שעות ביממה. בשאר הזמן הוא אוכל, שותה, משוטט בחוסר מעש ומבלה עם בני מינו. דרישותיו מהעולם מצומצמות, והוא ידוע ככרייה עצלה למדי. הטרגספורמציה מאדם לקרנף אולי נדמית דרמטית. בפועל, היא מחייבת שינויים מינוריים מאוד באורח החיים.

בין משקיף לשותף

גורמים רבים בימין משוכנעים שהמהפך כבר הושלם; שעיתונאי ישראל שמנו וצימחו קרניים, מתפלשים להנאתם במימי ההתנתקות ומסתירים תחת גופם בוצה עכורה של שחיתות וסיאוב מבית היוצר של משפחת שרון לדורותיה. גם אנשי תקשורת לא מעטים, לא כולם אנשי ימין דווקא, סבורים כך. "התמיכה בתוכנית ההתנתקות העבירה את התקשורת הישראלית על עקרונותיה", ניסח קלמן ליבסקי את טענות התביעה ("מעריב", 6.3.2005). "מאז החליט שרון ללכת בכל הכוח על תוכנית ההתנתקות, תפסה העיתונות כיסא ליד שולחן הממשלה, כשותפה מלאה לתהליך. אין שאלות, אין תמיהות, אין ביקורת. שרון לא נדרש עלידינו ברצינות להסביר דבר".

איור: בתיה קולטון

עם העובדות קשה להתווכח, אבל קל מאוד להציג באופן מניפולטיבי כך שישרתו טענות הפוכות לגמרי. אחת הבעיות הגדולות עם טענות מהסוג שמעלה ליבסקינד, ושאותן משמיעים כל החודשים האחרונים אנשי הימין, היא שהן מנוסחות בדרך-כלל באופן מכליל ומוחלט. זהו ניסוח שקל מאוד להפריך אותו וקל מאוד גם להציגו כתיאוריית קונספירציה הזויה. התקשורת הישראלית – ואפילו בהנחה שהיה גוף לכיד ואחיד כזה – לא התכנסה בחריץ חדרים וסיכמה על תוכנית פעולה משותפת לסיכול ההתנגדות להתנתקות ולהתעלמות מהשחיתות. גם כיום לא קשה למצוא ברדיו, בטלוויזיה ובעיתונות ביקורות קשות על התנהלות משפחת שרון. הימצאותן של ביקורות אלה מקשה לכאורה לבסס טענה כללית. אולם בחינה מדוקדקת יותר, שלצדה פרשנות זהירה יותר, מלמדת כי בגרסה מצומצמת יותר של הטענות יש לא מעט אמת. הנפח, העוצמה, הרטוריקה המתלהמת ובמיוחד אורך החיים התקשורתי שאפיינו את סיקורן של פרשות שחיתות קודמות, כגון פרשת בריאון-חברון או אפילו פרשת האי היווני בתחילת דרכה, נעדרים לחלוטין מן הסיקור העכשווי. "זה לא שאין כתבות על השחיתות", אומר קובי אריאלי (ערוץ 10 "מעריב"). "אתה רואה בעיתון כתבות, אבל הטון סלחני והריתמוס מאוד אמפתי ותהליך הגוויעה הרבה יותר מואץ. אם לפני כמה שנים פרשת שחיתות של הימין היתה מחזיקה בכותרות ארבעה-חמישה ימים, היום זה יום, יום וחצי. ברור שהסיבה לכך היא אידיאולוגית. התקבלה מעין החלטה שבשתיקה שהנושא המדיני הוא היום בראש סדר העדיפויות, ולכן כולם שותקים".

"זו שאלה של אווירה כללית", מוסיף שלום ירושלמי, הפרשן הפוליטי של "זמן מעריב". "בשיחות בין עיתונאים אתה מרגיש שכולם נושכים שפתיים ומוכנים לעצום עין רק כדי לראות את ישראל יוצאת מעזה. זו אווירה כללית שהופכת לאמת מוסכמת, וזו מיתרגמת להתנהלות מערכתית שבאה לידי ביטוי בכל חלקי העיתון. גם היום מסקרים את השחיתות, אבל השאלה היא איך מסקרים. מה הפרופורציות? איך מתבצע המעקב? מה האינטנסיביות של הכותרות? איך נראית ההתייחסות במאמרים הפובליציסטיים? אלה הדברים שצורמים, כי מתקבל הרושם שההתנתקות הזו מכשירה את כל השרצים".

בין כתבים לעורכים

מעטים הם העיתונאים המודים בגלוי כי בבסיס אופן סיקורם את תוכנית ההתנתקות עומדת הטיה אידיאולוגית. מצד שני, מעטים הם גם העיתונאים שאינם מזוהים הטיה כזאת אצל עיתונאים רבים אחרים, פרט, כמובן, להם עצמם. "אי אפשר להגיד שאני או מישו מהכתבים המשפטיים האחרים לא עושה את העבודה כמו שצריך", אומר אחד הכתבים. "כל הפרטים הרלבנטיים על השחיתות מתפרסמים. אם לא נותנים לזה את המשקל הראוי, זו כבר לא אחריות שלנו". כתב אחר טוען כי ההתייחסות המינורית היא תולדה של מדיניות העריכה, המנסה לזהות את הלכי הרוח בציבור. "אנחנו לא כאלה גדולים כמו שעושים אותנו", הוא מסביר. "אילו הציבור היה מתעניין בשחיתות, זה היה הנושא המרכזי, אבל לאנשים יש תפיסה שכולם מושחתים ושכרגע קורים דברים יותר מעניינים, אם כי גם את זה צריך לקחת בעינין מוגבל – גם ההתנתקות מעניינת בסופו של דבר חלק מועט מהציבור, מעבר לפרטים הבסיסיים. העורכים מזוהים את המצב הזה, ולכן הם נותנים לסיפורי השחיתות את המקום שמגיע להם. לא מתעלמים מהם, אבל גם לא מתחילים להתלהם ולקרוא להפלת הממשלה כל שני וחמישי. מה גם שצריך לזכור שלפחות בפרשה האחרונה אין בסופו של דבר שום דבר פלילי שמערב את שרון עצמו".

בין עיתונאי לאזרח

החלוקה בין עיתונאים, המדברים בגלוי בזכותה של השפעת דעתם האישית בעד ההתנתקות על תפקודם המקצועי, לבין אלה השוללים השפעה כזאת מכל וכל, מעניינת בעיקר בשל התפיסות האידיאולוגיות המקצועיות השונות המזינות אותה. מצד אחד ניצבים אלה התופסים את העבודה העיתונאית ככפופה למחויבויותיהם האזרחיות, לתפיסותיהם הערכיות ולטובת המדינה (כפי שהם תופסים אותה, כמובן). "צריך לומר את האמת, רוב העיתונאים הם אזרחים לפני שהם עיתונאים", אומר פרשן פוליטי בכיר. "בוודאי שזה נכון במקרה הנוכחי, שבו באמת יש הרגשה שהגיע כבר הזמן לצאת מהמקום הארור הזה". כתב פוליטי אחר מוסיף: "רוב העיתונאים באמת תומכים בהתנתקות, ומאחר שברור שרק שרון יכול להוביל את המהלך הזה, הם מוכנים לבלוע כמעט הכל כדי שזה יקרה. קל מאוד גם למצוא לזה צידוקים, כי אין מה לעשות, בחיים צריכים להיות סדרי עדיפויות".

מן הצד האחר ניצבים אלה התופסים, לפחות במוצהר, את העבודה העיתונאית כפרופסיה בעלת כללים מקצועיים ברורים שלא ניתן להכפיפם לשום אידיאולוגיה חיצונית. עיתונאי, על-פי תפיסה זו, זהה לחלוטין לשרברב: יש לו כללי עבודה מוחלטים ומחויבות אך ורק ליושרה המקצועית שלו. "לגיטימי לחלוטין שיש בתקשורת אנשים שתומכים בהתנתקות", מסביר קלמן ליבסקינד. "כל עוד הם מפרסמים את זה במדור דעות – אין עם זה בעיה. אבל ברגע שעיתונאי מתחיל לעשות שיקולים של פוליטיקאי ולהחליט מה לפרסם לפי הדעות שלו זה סוף המקצוע. לפוליטיקאי מותר להגיד שמאחר שההתנתקות יותר חשובה, אז פחות חשוב אם שרון מושחת. אבל שעיתונאי

בין התרעה להתססה

יעשה את השיקולים האלה? שלום ירושלמי מוסיף: "אתה לא יכול בגלל תמיכה פוליטית לשנות את כל העבודה שלך. אם שר מאוד פופולרי ישדור בנק, אז תעלים את המידע הזה כי אתה תומך בו? ההתנתקות הפכה לחזות הכל, ותמורתה אנחנו מוחקים את הזהות שלנו. התקשורת הישראלית מוותרת על חלקים ניכרים מפרקי הייעוד שלה לטובת המהלך". ודן מרגלית מסכם: "גם אני תומך בהתנתקות וגם אני מסכים שהיא יותר חשובה מהכל, אבל צריך לזכור שהיא לא חשובה לכד".

מה שמעניין במיוחד בחלוקה הזאת הוא היפוך התפקידים שחל בין העיתונאים בהשוואה להתנהלותם הרגילה. הכפתה המוצהרת של העבודה העיתונאית לשיקולים "פטריוטיים" היתה מזוהה עד היום עם אנשי תקשורת מן הימין. הטענה כי אסור לתת לאידיאולוגיה להשפיע על העבודה היתה מזוהה עם עיתונאי השמאל. המציאות כיום הפוכה, ובשני הצדדים ממהרים להצביע על צניעותו של הצד הנגדי. אין מניעה, אגב, להניח ששניהם צודקים: הרבקות הפתאומית של לפחות חלק מהעיתונאים הימנים במודל האובייקטיבי הטהור מעוררת בעיקר גיחוך. ההתפלגויות של לפחות חלק מעיתונאי השמאל מגושמות לא פחות. "אני באמת מקווה שאלה שמעלים עכשיו את סוגיית השחיתות של שרון עושים את זה כי הם מודאגים מהשחיתות ולא כדי לקדם את האינטרסים הפוליטיים שלהם", מעיר בציניות דן מרגלית. "הכי מעצבנים הם אותם עיתונאים לוחמי צדק קבועים, שפתאום יש אצלם סלחנות מוחלטת לעבירות של משפחת שרון", אומר קובי אריאלי. "זה מעמיד את השמאל בישראל באור פתטי". משה גורלי ניסח את הדברים ב"מעריב" (8.3.2005) באופן הקולע ביותר: "האבסורד מועצם בעצם חילוף התפקידים: שוללי ההתנתקות – חלקם רומסי שלטון החוק ברגל גסה – הופכים לפתע לטהרני שלטון החוק, ולעומתם, מחייבי ההתנתקות – חלקם נוטרים קנאים לשלטון החוק – הופכים לסלחנים להפרתו בעיניהם".

בין הזדהות לתחרות

כשנחשפה בזמנו פרשת אבישי רביב, צוטט אמנון אברמוביץ' כאומר שאילו ידע כי הימין יעשה בסיפור שימוש, לא היה מפרסם אותו. כל העיתונאים שהתראיינו לכתבה זו מדגישים כי לא ידוע להם על אף מקרה מוחשי שבו עיתונאי נמנע מלפרסם מידע כלשהו בשל רצונו לא לפגוע בתוכנית ההתנתקות. במסדרונות מערכות החדשות מעדיפים לדבר על אוירה כללית שאינה אוהדת טונים גבוהים מדי בשעה זו, אולם הרוב מאמין כי כל מידע חדשותי שיגיע יפורסם, ולו בשל שיקולי תחרות ויוקרה. "אני לא מאמין שיש מישהו שלא יפרסם פרשת שחיתות בגלל ההתנתקות", אומר כתב פוליטי באחד העיתונים היומיים. "מישהו אחר הרי יפרסם את זה אחר־כך, וברגע שיתגלה שזה לא פורסם, זו תהיה פשוט התאבדות מקצועית". כתב פוליטי אחר בטוח פחות: "אין לי תשובה לשאלה אם כל עיתונאי שיקבל מידע משמעותי אכן יפרסם אותו, ואני גם לא יודע אם אנחנו מפרסמים היום את כל מה שאנחנו יודעים".

בין עיתונאי לפוליטיקאי

אחד הפרשנים הפוליטיים מציע לחשוב על התנהלות התקשורת בימים אלה כחזרה לימים עברו, שבהם כמעט כל עיתונאי החזיק בכיסו, לצד תעודת העיתונאי, גם כרטיס חבר של אחת המפלגות. "הדילמה של העיתונאי הממוצע היום היא אותה דילמה של חיים רמון או יוסי ביילין", הוא אומר, "וגם ההחלטה שלו בסופו של דבר דומה: לסתום את האף עד שתעבור ההתנתקות, ואז לחזור לנשום". נותר רק לתהות אם עד סיומו של התהליך, יגלה אותו עיתונאי מן השורה שלצד החוטם הסתום צמחו גם קרן אחת או שתיים. ■

לצד ההסברים האידיאולוגיים, חלק מהעיתונאים מציעים גם אפשרויות אחרות שיש לתת עליהן את הדעת. סימה קרמון, לדוגמה, מאמינה שלא צריך להעניק לעיתונאים קרדיט רב מדי. "לא הכל הוא תוצאה של אידיאולוגיה. חלק מזה פשוט נובע מהמוגבלות והחד־ממדיות שלנו העיתונאים, שלא יכולים להתעסק עם יותר מדי נושאים בו־זמנית. יש תחושה שקורה משהו בתהליך המדיני, ולכן זה עומד על ראש סדר־היום ונוטים להעלים עין מדברים אחרים. ברגע שתיגמר כל ההתנתקות, יחזרו לעסוק בדברים האחרים". כתב אחר מספר כי כשהעלה בפני עורכי את הסיקור החלבי מדי, לטעמו, של פרשות השחיתות, נענה בידי אחד העורכים כי בלתי אפשרי להילחם ביותר מחזית אחת בו־זמנו.

קובי אריאלי סבור כי בלי משים, התקשורת בכלל מסייעת למתנגדי ההתנתקות. "הסיקור של תנועת המחאה הוא מופרז לחלוטין, והסיקור הזה הוא שמפיח בה רוח חיים. יכול להיות שהסיבה לכך היא שהעיתונאים רוצים להראות שהמתנחלים מסוכנים, אבל בסופו של דבר המטרה היחידה של המתנגדים היא שההתנתקות לא תרד מהכותרות, ואת זה הם מצליחים לעשות יופי, בזכות התקשורת. לכן אם מישהו מייחס לתקשורת קונספירציה נגד הימין זה פשוט שטויות".

רתומה לעצמה

התקשורת הישראלית ("ברובה" ראוי להוסיף - כדי להימנע מהכללות לא הוגנות) כבר מזמן איננה מסוג התקשורת הנרתמות להשקפות עולם. זו תקשורת משרתת ולא תקשורת מרדנית. תקשורת מחניפה ולא תקשורת מתסיסה. תקשורת מובלת ולא תקשורת מובילה

ותר ויותר מושתת בתקשורת הטענה כאילו מאז שבאה "תוכנית ההתנתקות" לעולם, היא רתמה עצמה, על קרבה, כרעיה, עורכיה וכותביה, למשימת קידום התוכנית, ולהצנעת ולעתים אף להשתקת, מתנגדיה.

אין הרבה ממש בטרוניה הזאת.

ראשית, ראוי להבחין בין חלקיה הפובליציסטיים של התקשורת לבין חלקיה החדשותיים. דומה כי איש לא יחלוק על כך שבמרחב הפובליציסטי מקפידים כמעט כל אמצעי התקשורת הגדולים, פרטיים וציבוריים כאחד, על חזות שמאוזנת בקפידה בין תומכי התוכנית לבין מתנגדיה. ישראל אלדד, נדב שרגאי, אליקים העזני, ישראל הראל, אורי אליצור, נדב העזני, הרבנית אלון, ועוד כהנה וכהנה דעתנים ימנים, אינם יכולים להתלונן ברצינות שזמרת מקהלתם אינה מושמעת באורח סדיר ועקבי. הם כולם זוכים לנוכחות בולטת, קבועה, מכובדת וחופשית. וספירה מדויקת של כל מביעי הדעות בעיתונות כולה תעלה כי מספר אנשי הימין שביניהם, דהיינו מספר מתנגדי ההתפנות – גדול בהרבה ממספר תומכיה.

ובכלל, אם יש כלי תקשורת הרתומים ומגויסים, במלוא מובנן של המלים הללו, למשימת שיווקה של דעה אחת, הרי אלה דווקא עיתונים וערוצי רדיו ימניים, חרדיים וחרד"ליים. אלה, משוחררים מכל תחושת חובה להצטייר כמאוזנים, כלל לא מעלים ברעתם – וזו, אגב, זכותם המלאה והבלתי מעורערת – להעניק במה לדעות אחרות.

ואם בתחום הרעטני זכות שתי העמדות לביטוי וייצוג, הרי בעמודי החדשות והכתבות זוכים דווקא מתנגדי ההתפנות לסיוע מסיבי. לעתים מגיעים הדברים עד כדי משרדי שירות של ממש: מאמרי שמאלץ, לעתים על סף הגיחוך, שמתארים באבחנות מכחול עזות צבע את סבלם העתידי של המתפנים. נהי קורע לב על האושר והעושר שצפויים לכליה. ראיונות מטפטפים עם "דור שני למפוני ימית". התנבאויות מוזעזעות של עובדים סוציאליים על גלי הדיכאון הצפויים. כתבות צבע על חממות ריקות מתאילנדים, על אמהות שבביסים המלכות בשקידה את ההיסטוריה של ילדיהם, וכמובן – על משפחות שקברו בן משפחה ברצועה, ומספרות במלים יוקדות מה יעשו אם חלילה ישלח קלגס יהודי את ידו אל הקבר.

דומה כי הדוגמה הגרוטסקית ביותר לזן הזה של ארטילריה תקשורתית מסייעת היא אותה כתבה על תושבת גושקטיף, מנוחתה עדן, אשר נפטרה בגיל צעיר יחסית מהתקף לב. כמותה יש, אללי, עוד עשרות מדי שנה בכל רחבי הארץ. אך הכתבה בעיתון לא האשימה במוות את עורקיה הכליליים של המנוחה, אלא את ההתנתקות. "לבה

נשבר", בישר העיתון לקוראיו. ללמדנו כי גם מבחינה קרדילוגית מסכנת ההתנתקות את העם היהודי.

באותה מידה של היגיון אפשר היה למצוא בגושקטיף מישוהו אשר החלים ממחלה כלשהי – מותר להניח ולקוות שיש שם גם כאלה – ולתלות את החלמתו בהתנתקות (כותרת מוצעת: "השחרור מן התופת העניק חיים חדשים").

כל הכתבות הללו, כל דיווחי הצבע והפיקנטריה הללו, בין שנעשו בכוונה לסייע ובין שהורפסו רק מתוך חרוות רייטינג ואמונה יוקדת כי זאת הסחורה שלה מייחלים הקוראים, הם ללא כל ספק "רוח גבית" מועילה וחשובה למתנגדי ההתנתקות. זווית "הסבל האנושי" היא הרי סחורתם העיקרית.

גם באגף החדשותי ממש, זה האמור להתעסק בעובדות צוננות ובי דיווחים יבשים, המצב אינו שונה בהרבה. וליתר דיוק – הוא מגוחך עוד יותר. רוב הידיעות החדשותיות העוסקות בהתנתקות הן דיווחים עתידיים מוזרים, חלקם נלעגים ממש, על היערכות הצבא, שיטות הפינוי, מספר המשאיות שינועו בכבישים, פירוט תוכניות בתי-הכלא, ספקולי-ציות מדע-בדיוניות על מערך לוויינים ומזל"טים שילווח ממעל, וניי-דות השיפוט המהיר אשר יסתערו מתחת. וכמובן, האסופה היומית של נבואות-זעם, אזהרות שב"כ, איומי בן-גביר, תרחישי דיכטר, הערכות אמ"ן והבלייברק. אוסף ספקולטיבי, מהדהד וסנסציוני של בוקי-סריקי צהבהבו ושערורייתי, רובו ככולו כתוב בלשון עתיד דלת אחיזה במציאות. הכותבים והעורכים מבקשים אולי להעניק לקוראיהם ריגושים מהירים ומספקים ותרילא, אך בסופו של דבר גם הם מסייעים בידי מתנגדי ההתנתקות. שהרי גם לאלה יש אינטרס מוצהר לשוות לעניין אופי דרמטי ככל האפשר, מאיים ככל האפשר, מסובך ומסוכן ככל האפשר.

ואם מכל האמור לעיל משתמעת לכאורה הטענה ש"התקשורת" רתומה דווקא לעגלתם של מתנגדי ההתנגדות, ראוי להבהיר שלא לכך הכוונה. כי לכל הרשום לעיל צריך לצרף עוד נתון אחד: התקשורת הישראלית ("ברובה" ראוי להוסיף – כדי להימנע מהכללות לא הוגנות) כבר מזמן איננה מסוג התקשורת הנרתמות להשקפות עולם. זו תקשורת משרתת ולא תקשורת מרדנית. תקשורת מחניפה ולא תקשורת מתסיסה. תקשורת מובלת ולא תקשורת מובילה.

זו תקשורת שאת עיקר חושיה וכישוריה היא מקדישה לניסיון לפענח "מה רוצים הקוראים", ולמאמץ למהר ולספק את רצונו. ולכן אפשר לומר בביטחון די מוחלט, כי התקשורת לא מגויסת לתמיכה בתוכנית ההתנתקות, ולא רתומה להתנגדות לתוכנית ההתנתקות, אלא רתומה ומגויסת כל-כולה למשימה אחת בלבד: לעשות את רצון קוגניה. ■

במאבק על דעת הקהל מפעילים אנשי הימין הקיצוני את כל ארסנל הפרובוקציות האפשרי, והעיתונאים נענים להם

אוכלים מכף ידם

אייל אברהמי

בתחילת פברואר הגיעו שרת החינוך לימור לבנת ואמה, זמרת המחתרות שולמית לבנת, לאזכרה למפקד הלח"אברהם (יאיר) שטרן. מלבד המשתתפים הקבועים – בני משפחה, לוחמים ותיקים ומעריצים – המתונו לשרה גם כמה פעילי ימין בראשות איתמר בן-גביר וצוות של ערוץ 2. כמתוכנן, המהומה לא איחרה לפרוץ: אנשי הימין הקיפו את השרה, קראו קריאות גנאי והחליפו רחיפות עם אחד ממאבטחיה. לבנת עזבה בחופזה וכחצי שעה לאחר מכן כבר התראיינה על התקרית ובין היתר קראה לאנשי הליכוד למנוע מסיעת "מנהיגות יהודית" (שאנשיה כלל לא היו קשורים לאירוע) להגיע להישגים בבחירות למוכירות הליכוד שהתקיימו למחרת.

גם הכרוניקה של הפרק הבא לא הפתיעה אף אחד מגיבוריו: בשעה שמונה בערב נפתחה בדרמטיות מהדורת חדשות ערוץ 2 בדיווח על "תקיפתה" של לבנת. בתום הדיווח עבר השידור לכתב המתיישבים, אילן לייזרוביץ', שהזכיר מכוונות הימין הקיצוני לפגוע בשרים ומיכולתו להגיע אליהם. לא ברור אם עורכי ערוץ 2 פתחו בכתבה הזו מתוך ההערכה שהתמונות שברשותם בלעדיות, אולם אין ספק שהתאכזבו כאשר צילומים דומים מהתקרית, שהגיעו לערוצים האחרים בתיווכם ובעידודם של אנשי הימין, שודרו בערוץ הראשון ובערוץ 10, גם אם ביתר מתינות. בעקבות ערוצי הטלוויזיה פורסמה הדיעה באתרי האינטרנט ולמחרת בשלושת העיתונים. תוכניות הבוקר ברדיו

▶ לא איתרו לקפוץ על העגלה. "פולי-האוס לאיתמר בן-גביר וחבריו", סיכם בדו"ח המסקר את ענייני המתנחלים.

הסיפור הזה מדגים היטב את היחסים שבין פעילי הימין לתקשורת מאז ההכרזה על ההתנתקות. ברומה להתנהלותם בצמתים מרכזיים קודמים של המו"מ המדיני, אנשי הימין יוזמים פרובוקציות תקשורתיות חדשות לבקרים כדי להעביר את המסר שלהם לקהל נרחב ככל האפשר. כמו באמצע שנות התשעים עם הפולסא דנורא נגד רבין, הקריאות "בוגד" שהוטחו בו, צילומי במדי אס.אס וכמובן טקס ההשבעה המפוברק על קברי לוחמי המחותרות בהר הרצל (על כל הבעייתיות הגלומה בעובדה שמארגנו היה סוכן שב"כ), גם עתה מסקרת התקשורת את הפעולות הללו. אולם בניגוד לסיבובים הקודמים נוצרה בחודשים האחרונים נכונות רבה יותר של כלי התקשורת לבלוע את הפרובוקציות ולפרסמן, לעתים תוך התעלמות מערכו, או המור מוזאת, ממידת אמינותו של הסיפור.

"תקיפת לבנת" מדגימה זאת היטב: אנשי הימין הפיקו אירוע פרובוקטיבי להפליא, דאגו לסיקור ראשוני, הפיצו חומר מצולם לכלי תקשורת שלא היו נוכחים (ואפשר להעריך שזה היה תוך רמיזה של ערוץ 2 צילומים בלעדיים) ובתמורה זכו לכותרות עבות. ערוץ

שאנשי הימין הגיעו לטווח נגיעה מהשרה. בן-גביר, לעומתו, דווקא מסכים שהדיווחים היו מוגזמים מעט. "כל עם ישראל ראה את התמונות וראה שלא נגעתי בשורה ולא תקפתי אותה. אז למה לא הגשתי תביעת דיבה נגד כל מי שאמר תקיפה? כי לא מפריע לי מה אומרים כל זמן שאני מקבל את הבמה (...). כל עוד התקשורת מכניסה את המלל והצעקות שלנו, מבחינתי זה מצוין".

■ ■ ■

באופן מפתיע משהו, אנשי הימין שהתראינו לכתבה זו לא התכחשו לשימוש בפרובוקציות ובניפוח אירועים ככלי להעברת מסרים. "אנחנו במאבק על ארץ ישראל, וכדי לנצח בו כמעט כל האמצעים כשרים", אמר אחד מהם. שני הסביר שהאינתיפאדה והגזירות הכלכליות יצרו סף גירוי כה גבוה עד שרק "סיפורי ענק" זוכים לתשומת לב של צרכני התקשורת. "ובמצב הזה איזו ברירה יש לנו?".

במאבק על דעת הקהל מפעילים אנשי הימין הקיצוני את כל הארסנל האפשרי: התבטאויות קיצוניות, כתובות נאצה, מודעות וסטיקרים פרובוקטיביים, השוואת הפיגוע לשואה, איומים לפגוע בתשתיות, לחדור להר הבית ולפגוע בבועלי תפקידים, חסימות כבישים ועוד ועוד. האם מדובר בפרובוקציות תקשורתיות בלבד או

מספור וכוללות את כל הפעילות העיתונאית האפשרית: בקשות לראיין את חוסמי הכבישים, צילום ישיבות "סודיות", קייטנות של נוער "כך" ואפילו התחפושות הפופולריות בהילולת ברוך גולדשטיין. ובן-גביר, דובר מוכשר ומיומן, משתדל לא לאכזב אף אחד והופעותיו בכלי התקשורת כה תכופות עד שאמינותו כ"ימין קיצוני" נפגעת משהו.

"יש תשוקה גדולה בשוק לסיפורים. עיתונאים דורשים את זה ובמצב שבו כל ילד שדוחף שוטר הופך להיות כותרת ראשית, ברור למה. וכשיש דרישה אז מייצרים", הוא אומר. יחד עם זאת מדגיש בן-גביר שהאירועים שהוא עומד מאחוריהם אינם הצגה. "כל דבר שהבטחנו קיימנו, וכל דבר ששודר וצולם כאמת נעשה. פה אולי הגוימו, שם נתנו לזה חשיבות יותר מדי גדולה, אבל זה התפקיד שלי כדובר: להבטיח שהדיעה שלי תתפוס נפה כמה שיותר גדול".

אז אולי הקשר בין מה שקורה בשטח למה שמדווח מקרי לחלוטין?

...יש בתיאוריה הזאת הרבה מן האמת. כל אחד מהצדדים מעוניין לתת לזה נפח יותר גדול מאשר במציאות. זה בוודאי. זה נכון. אבל אני לא מקבל את התיאוריה שאומרת שעושים דברים יש מאין... המציאות קיימת.

צומת מידע אחר הוא ההיסטוריון אריה יצחקי מגושקטיף. יצחקי מספר שהחל לדווח על אירועים לאחר שחש שיש ואקום בדברור עמדת תושבי הגוש. הוא מסכים שהסיקור סובל מניפוח, אולם מפנה אצבע מאשימה לעבר המשטרה, צה"ל ומינהלת ההתנתקות וטוען שהוא מוסר אך ורק "מידע עובדתי".

ומה עם תרגול ההתנגדות ההמונית לפיגועי וההאנגרים העמוסים מזון ששניהם הגיעו ממך, פורסמו בעיתונים ולא ממש התרחשו?

לגבי התרגיל – נערך תרגיל קטן על דגם. אמנם הבטחנו משהו יותר גדול אבל בסופו של דבר החלטנו לא ליצור הרתעה (במשטרה; א"א), והתרגיל הגדול נדחה לפסח. לגבי המבצע לאיסוף מזון, הוא מתבצע והמזון והמצרכים האחרים זורמים להאנגרים... עוד כמה שבועות הימ"חים יוצגו כשהם מפוצצים.

מדוע משתפת רוב התקשורת פעולה עם הפרובוקציות, או כפי שהגדירה זאת עיתונאית ועורכת: "למה כל התקשורת נוכחת על העץ היחיד שנמצא מתחת לפנס במקום על המקום שבו מתבשל רצח רבין הבא?"

אחד מתכתי ההתיישבות (וכאן המקום לציין שכמעט כל העיתונאים שהתראינו לכתבה הזאת דרשו להישאר חסויים) מסביר ש"יש ימין קיצוני

איתמר בן-גביר: יש תשוקה גדולה בשוק לסיפורים. עיתונאים דורשים את זה, ובמצב שבו כל ילד שדוחף שוטר הופך להיות כותרת ראשית, ברור גם למה. וכשיש דרישה אז מייצרים

2 עשה הכל כדי שהצילומים שבידיו יהפכו מסתם סרט וידיאו להישג: הסיפור מוקם ראשון במהדורה, זמן הדיווח היה ארוך וקריאות הגנאי שהופנו ללימור לבנת תוארו כ"תקיפה". יתר כלי התקשורת נגררו אחרי המומנטום שנוצר והבליטו את הדיעה.

כתב ערוץ 2 אילן לייזרוביץ' אומר שהגיע למקום "במקרה" כדי לראיין את אחד מאנשי הימין שהשתתפו באזכרה. הבחירה בבית-הקברות, לדבריו, נעשתה אך ורק משום שהפעיל היה בדרכו לשם כיוון שהכתב ידע מראש על המארכ לשרה. "כשהסתיים הראיון הגיעו האחרים והחלטתי לחכות ולראות אם יהיו עימותים", הוא אומר. לייזרוביץ' גם לא חושב שהסיפור נופח. את השימוש במינוח "תקיפה" הוא מסביר בדחפות שהיו בין איש ימין למאבטח, ואת הסיקור הנרחב בעובדה

בפעולות מהאזה ממשיות? תלוי את מי שואלים. אנשי הימין טוענים שמדובר בפעילות אותנטית וכי הם אמנם משקיעים מאמצים בהשגת סיקור, אולם לא מבצעים פעולות סרק. לעומתם, רוב העיתונאים טוענים שחלק ניכר מהפעילות פרובוקטיבי גרידא. בין היתר הם מצביעים על תזמון הפעילות לשעות רלבנטיות להופעת כלי התקשורת. כך, למשל, כתובות נאצה שמתאימות למבוקי הרדיו ימצאו תמיד בשעות הבוקר בעוד שחסימות הכבישים יהיו תמיד בעיתוי מתאים למהדורות הטלוויזיה.

הדובר הבולט ביותר של הימין הקיצוני הוא איתמר בן-גביר, דובר תנועת כהנא בתוארו הרשמי. בן-גביר, חשוב לציין, הוא הרבה יותר מדובר – הוא הקשר הכמעט יחיד של כלי התקשורת למה שמכונה "הימין הקיצוני", שמטבעו נוטה להסתגר בפניה. הפניות אליו רבות

ינסו אנשי הימין לרתק כוחות גדולים לירושלים באמצעות פרובוקציה בהר הבית, והוא פורסם בהרחבה.

בתחילת מרץ פרסם "מעריב" ידיעה על ישיבת הכנה סודית של הימין הקיצוני לקראת המבצע. ימים ספורים אחר-כך שודר בהבלטה ובדרמטיות יתרה דיווח בחדשות ערוץ 2 על ישיבת תיאום של עשרות ארגוני ימין לקראת "מבצע רבבה". באמצע מרץ "חשף" ניסים משעל בתוכניתו "משעל חם" סיפור שהוגדר כבלעדי

העיסוק בשאלה אם המתנגדים ישכבו על הקרקע כ"שק תפוחי-אדמה" או שמא "יתפתלו כדגים". "יש כלי תקשורת שבהם זה מגיע לרמה ביוזר ניה", אומר כתב לענייני התיישבות. "נחצו קווים אדומים והחשוב שבהם הוא הערוב בין מציאות לפיקציה".

■ ■ ■

שני סיפורי התנגדות להתנתקות שזכו לרוב החשיפה התקשורתית בחודשיים האחרונים הם כוונת הימין הקיצוני להכניס להר הבית עשרת

אמיתי שמבין שורותיו יבוא רוצח ראש הממשלה הבא, אבל אליו אף אחד לא יכול להגיע, כי אנשי לא משתפים פעולה. אז אני משלם מחיר בזה שאני מפרסם אנשים שהם לא באמת מסוכנים, ושקצת מגזימים בתיאורים שלהם, אבל בתמורה אני מביא לתודעה את הסיפור היותר גדול על הסכנה והתסיסה". כתב אחר בוטה הרבה יותר: "כל הכתבים אוכלים מהיד של בן-גביר ועוד שלוש-ארבע דמויות מוכרות, כי אי-אפשר להגיע לקיצונים האמיתיים. גם השב"כ לא מצליח".

כתבים נוספים מסכימים, אולם מפנים אצבע מאשימה גם למערכות שלהם שמפעילות לחצים "להביא סיפור" בכל מחיר. הכתבים ציינו שאנשי הימין מודעים היטב ללחצים ומאיימים שאי פרסום יגרום להעברת המידע למתחרים.

שיקולי העורכים שונים, כמוכן. בעולם תקי שורתי תחרותי סיפורים סנסציוניים הם בעלי ערך גבוה מלכתחילה, וכאשר הסנסציה קשורה לאירוע המרכזי שעל סדר-היום, ערכה גבוהה שבעתיים. כך קורה שידיעה הנוגעת לקיצוניות המתנחלים או ל"מבצע" חדש שלהם תפורסם בהבלטה והרחבה גם אם ערכה הממשי מוטל בספק, ולעיתים גם אם כבר פורסמה במקום אחר. הדוגמאות לכך רבות: ההכרזות על הכוונה לגנוב אוטובוסים כדי להסיע לגושקטיף מתנגדים להתנתקות, איומים לעקור פסי רכבת ולפגוע בתחנות כוח, דיווח על אימון מתוכנן להתנגדות לפינוי (שכאמור לא התקיים), הנחת חפצים "חשודים" בידי המתנגדים, ואפילו

ינון מגל, ערוץ 10: עיתונאים לוקחים דברים שצפים על המים, לא מכירים את הניואנסים, לא את הנפשות הפועלות ולא את המשקל שלהן, ומפרסמים

– צילומים משיבה "סודית" שדנה במבצע. בצילומים נראו המשתתפים בכיור וביניהם איתמר בן-גביר (שלבקשת התוכנית ארגן את הצילומים), נועם פדרמן, ברוך מרזל ואחרים. ישראל סגל, העורך הראשי של "משעל חם", מסביר שמאז רצח רבין הוא מתייחס ברצינות לכל איום של הימין הקיצוני ואין לו ספק שהישיבה היתה אותנטית. "היא אמנם נעשתה מתוך ידיעה שיש מצלמה, אבל למרות זאת אני לא מקל ראש בתוכנה. כסופו של דבר מהאנשים שנחשבים ללא רציניים מגיעות הצרות הכי גדולות". סגל ציין שהצגת החומר כ"בלעדי" התייחסה לצילומים ולא לתוכניות הימין.

בכך לא תמה הסאגה: בתחילת אפריל פרסם "ידיעות אחרונות" ידיעה גדולה על הידוק האבטחה סביב הר הבית, ובה התייחסות נרחבת לתוכניות הימין. הידיעה חשפה שהמבצע יתקיים ביום ראשון, 10 באפריל. בעקבות הפרסום שידרו הערוץ הראשון וערוץ 2 ידיעות חוזרות על המבצע. הודעת המשטרה, שנכללה בכל הדיווחים, שלא תתיר את כניסת אנשי הימין לא גרמה לאף אחד למתן את התרחישים האפוקליפטיים, ולמחרת פורסמה שוב בכמה כלי תקשורת, הפעם כידיעה נפרדת על סגירת ההר לכניסת יהודים. הידיעות הללו שולבו ברוב המקרים בדיווחים על חששות השב"כ מפני כוונה לבצע פיגוע בהר, ידיעות שפורסמו בעבר כמה פעמים ואינן קשורות לעלייה להר. בימים הבאים רק התעצם המחול התקשורתי: חששות התעוררו גם ביחס לתפילת המוסלמים, ח"כים מהימין הכריזו שיעלו ואילו ח"כים ערבים הודיעו שימנעו זאת בגופם ועוד ועוד. ביום העלייה הוקדשו כל כותרות כלי התקשורת לחששות

אלפים תומכים, וחסימות הכבישים. בלי קשר לדרך שבה הסתיימה העלייה להר הבית, התחקות אחר מקורם ודרך פרסומם של הסיפורים מעלה שאלות אתיות כבדות משקל ביחס למידת מעורבותה של התקשורת בניפוח הדיווחים וב"צירת אירוע".

סיפור העלייה להר הבית החל להתגלגל בעקבות פרסום באחד מאתרי האינטרנט של הימין שקרא לרבבות יהודים לעלות להר. כמה שבועות אחר-כך הציגה המשטרה תרחיש, ולפיו

גם הממסד מנפח

ניפוח דיווחים אינו מעשה בלעדי של הימין ושל התקשורת: גם זרועותיו של הממסד, בעיקר זה"ל והמשטרה, מעורבות בכך. אנשי הימין טוענים שעיקר המאמץ של רשויות הביטחון מופנה להדגשת אלימותם של המתנחלים והקשיים הצפויים בפניויהם. במהלך מרץ, ולראשונה מאז תחילת האינתיפאדה, החל דובר זה"ל פיקוד מרכז לדרוש על אלימות מתנחלים כלפי פלסטינים. כתב המסקר את התחום מספר שמדובר בדיווחים שלא לייחוס או ציטוט שמועברים בטלפון ובעל-פה, ולא באמצעות הביפרים כמקובל בדיווחים אחרים. גורמים צבאיים בתגובה: "כשמגיעה פנייה מארגונים שונים או מעיתונאים, דובר זה"ל מעביר את מלוא המידע". הגורמים הרגישו כי זה"ל פועל ברגישות המתבקשת בכל הנוגע לפינוי וכי אין לו שום עניין להציג את המתיישבים כקיצונים.

המשטרה מצדה מפרסמת "תרחישים" אפוקליפטיים על הצפוי. "אולי הם חושבים שכך הם ישכנעו את האוצר שממתינה להם משימה כבדה ושמגיעה להם תוספת תקציבית. על ההשפעה שיש לזה על הציבור הם חושבים פחות", אומר כתב לענייני משטרה. המשטרה גם מדווחת באדיקות על כתובות נאצה, סטיקרים ומודעות שצצים בכל רחבי הארץ. דובר המשטרה, עופר סיוון, דוחה את הטענות מכל וכל: "משטרת ישראל נערכת לבצע את המשימה בתבונה וברגישות ותוך הבנה למצוקות המתיישבים. כל השיקולים ענייניים לחלוטין ובמסגרת חובתה של המשטרה לשמור על הסדר הציבורי".

▶ מהסלמה בעקבות העלייה להר ואירועים בטחוניים נוספים בעזה. כשהגיעה שעת התכנסותם של אנשי הימין, הסתכם מספרם בעשרות בודדות. התגובה התקשורתית להתרחשויות היתה מהירה כבוקר: בריווחים מהשטח הפכה בבת-אחת התנועה המארגנת ממאיימת, מסוכנת וקיצונית – לקיקיונית. רק עשרת אלפים מתפללים מוסלמים, שבעקבות החשיפה בתקשורת באו להגן על המסגרים, סיפקו את חומר הבעירה לעיתונאים.

"לנפח את הבעיה לממדים האלה ולזרוע פאניקה מיותרת היה ממש חוסר אחריות, בעיקר של התקשורת אבל גם של כוחות הביטחון. זה יכול היה להיגמר גם במהומות עם נפגעים", אומר כתב ערוץ 10 ניון מגל. הוא מוסיף שהכותרות שנופחו מעידות בעיקר על חוסר הבנה של השטח ופעיליו, ולא על כוונה לעוות את המציאות. "לוקחים דברים שצפים על המים, לא מכירים את הניואנסים, לא את הנפשות הפועלות ולא את המשקל שלהן – ומפרסמים", הוא אומר.

כתב שריווח על החששות אומר שהיה ברור לו שהריווחים על אלפי מפגינים מוגזמים וכי הוא ציפה לכמה מאות. הוא מאשר שלא בדק מראש את יכולתו הלוגיסטית של הארגון להביא עשרת אלפים מתפללים ולא את היקף התמיכה בו בהתנחלויות. לאור הערכותיו המוקדמות, מדוע לא מיתן את דיווחיו? הכתב אומר שהשילוב בין תחויות המשטרה והשב"כ שיהיה "אירוע גדול", הלחץ מצד המערכת והפרסומים בכלי התקשורת האחרים גרמו לו לפקפק בהערכותיו שלו.

פעולת מחאה אחרת שממקדת עניין רב היא חסימות הכבישים. החסימות מתוזמנות כמעט תמיד לסביבות השעה שבע בערב, סמוך למהדורות החדשות בערוצי הטלוויזיה, וכתבים נבחרים מקבלים התיאור שמתאפשרות להם להגיע עם ניידות שידור בלי להיתקע בפקקים. החסימות מלוות לרוב בפרסומים נוספים. כך, למשל, לקראת סוף מרץ ויומיים אחרי חסימת כביש החוף, פרסם "ידיעות אחרונות" בכותרתו הראשית ראיון עם המישה חוסמים. העיתון, באמצעות כתבו חיים לוינסון, ביקש מבניגביר שיארגן פגישה עם החוסמים. הראיון שפורסם ללא שמוותיהם של החוסמים ועם צילום כשגבם למצלמה, נפתח במשפט: "יום לאחר שחסמו את התנועה בכביש החוף והגיעו לכותרות, התכנסו אתמול פעילי הימין לחגיגת ניצחון קטנה בירושלם (ים...) כמו אקדוחנים במערבון שנפגשים לאחר שוד מוצלח ישבו הצעירים (..) החליפו חוויות והמשיכו לתכנן את העתיד (..)".

מההמישה, שביניהם גם איילה, אשתו של בניגביר, וכן נערה כבת 15, רק שניים טענו שהשתתפו בחסימת כביש החוף. ומה עם היתר? גורמים ב"ידיעות אחרונות" אומרים שהמצולמים האחרים השתתפו בחסימות אחרות ובכתבה לא נאמר בשום מקום שהם חסמו דווקא את כביש החוף. לגבי איילה בניגביר אומרים ב"ידיעות אחרונות" שידוע שהשתתפה בחסימות אחרות.

חסימת הכבישים והעלייה להר הבית מעלות שאלות קשות לא רק לגבי האותנטיות של הסיפורים, אלא גם לגבי מידת מעורבותה של התקשורת ב"יצירת האירוע". האם היו הכבישים נחסמים בהיעדר ניידות השידור? האם היה הימין מתכנן לעלות להר הבית אלמלא הכותרות הראשיות? אנשי הימין משיבים בחיוב, העיתונאים חלוקים בדעתם. מצד שני, כל המרואיינים לכתבה הזאת הסכימו על שתי נקודות מרכזיות: שהימין הקיצוני תוסס ורותח; ושהריווחים בתקשורת אינם מעבירים את התמונה המדויקת. כך או אחרת, אומר בסרוקום כתב המסקר את המתנחלים, שני הצדדים השיגו את האפקט המבוקש: "הציבור מוועזע. אמנם אין לו מושג מה באמת קורה, אבל הוא מוועזע".

אייל אברהמי הוא עיתונאי

ד יברתי לאחרונה עם שני עיתונאים בכירים מוון נדיר – כאלה שאין להם דעה מגובשת ומוחלטת לגבי ההתנתקות. הם לא בעדה, אך גם לא לגמרי נגדה משום שרעתם על הפתרון הרצוי, כאנשי שמאל, היא שצריכה לקום לבסוף עוד מדינה ערבית – מערבה לירדן. כתוצאה מעמדתם הלא מוחלטת הם לא כתבו אף מאמר שיכרר את הסוגיה ובוודאי לא כזה שמביע עמדה נגדית. כלומר, הם הוציאו את עצמם מהוויכוח המרכזי בישראל של השנה האחרונה. אני מניח שאם היה בעל טור או פרשן קבוע או כתב בכיר של אחד מאמצעי התקשורת הגדולים, שהיה מביע עמדת נגד נחרצת, היינו שומעים עליו. נכון שלא כל בכירי התקשורת מובילים את התמיכה באריאל שרון ובתוכנית ההתנתקות שלו באותו הירוף נפש כמו זה שמפגין יואל מרקוס ב"הארץ", אבל מובילי התקשורת ככלל מפגינים את תמיכתם אם באמירות ברורות, אם בצורת הצגת הדברים ומיפוי החברה הישראלית בנוסח של "משלנו" ו"האויב", ובעיקר עלידי החלקה של התרחשויות פוליטיות שלדעתי מסכנות את הדמוקרטיה בישראל. בהקשר הזה הייתי מציין רק כותב בכיר אחד בתקשורת, שאמנם לא זכור לי כי הביע עמדה נחרצת נגד הנסיגה ההדרגתית מעזה וצפון השומרון, אך הוא המשיך לכתוב על ראש הממשלה שרון מתוך עמדה אופוזיציונית ולא עשה לו הנחות – זהו אמיר אורן ב"הארץ". בבחינת היוצא מהכלל המעיד על הכלל.

אל"מ (מיל') יעקב חסדאי ציטט לא מכבר (17 במרץ), במסגרת מאמר ב"ידיעות אחרונות", קטע ארוך מתוך ספרם של אהוד יערי וזאב שיף "מלחמת שולל", קטע המנתח את צורת פעולתו של שרון כשר ביטחון ב'82', ואשר יש בו כדי לתאר גם את התנהלותו היום. לאחר שטענו שני המחברים כי בישראל בוצע מעין פוטש ערב מלחמת של"ג, הם הסבירו: "לאמיתו של דבר היתה זו מעטפת דקה לשיטה מקורית של ערעור הדפוסים הדמוקרטיים ושיבושם... הוא (שרון) פירק את המוסדות הדמוקרטיים מכושר הבקרה והפיקוח והחליש את הבלמים הקבועים במבנה המשטר. מול פגמי התפקוד האלה עלה בידו לכפות את דעתו".

התקשורת רתמה את עצמה למהלכים של שרון בכך ששיתפה איתו פעולה בהצגה של תמונת קרב חדשה: המתנחלים הפכו לאויב פנימי. בסוף השנה שעברה, כשהשב"כ והמשטרה החלו להרליף על סכנת התנששויות והתנגדות בכוח להתנתקות, הציג יואל מרקוס את המתנחלים כ"קוקטייל קטלני של מיעוט השואף לכפות בכוח את רצונו על רוב העם". המלצתו: להתארגן כך שהמפנים יהיו מסוגלים "להתמודד נגד כל פרובוקציה שנועדה לגרום את צה"ל למלחמת

רוח גבית

נכון שלא כל בכירי התקשורת מובילים את התמיכה באריאל שרון ובתוכנית ההתנתקות שלו באותו חירוף נפש כמו זה שמפגין יואל מרקוס ב"הארץ", אבל ככלל הם מפגינים את תמיכתם באופן שמסכן את הדמוקרטיה בישראל

אזרחים אפילו זה יהיה כרוך בשפך דם". כלומר, עליידי הצגת המתנחלים כאויב העם מכין מרקוס את קוראיו לכך שצה"ל ייאלץ לירות בהם. כותבים בכירים עמלו רבות כדי להחזיר לתודעה ש"רוב העם" תומך בהתנתקות. חזרו על זה בלי סוף. כותב כמו גדי טאוב ממליץ ב"מעריב" (21 במרץ) לשמאל להנמיך פרופיל, "ולשבת בשקט. השמאל לא רגיל להיות הרוב... אבל עכשיו 'שתי מדינות לשני עמים' זאת עמדת 'העם'". ההנחה שלי היא

אך הם העדיפו לשתוק כאשר קטר ההתנתקות צבר תנופה. הכולט בין הקולות האלה היה אמנון רובינשטיין, שאף אמר פעמים אחדות שניתן לנסח חוק ולהעביר אותו במהירות. בנימין נתניהו, שהוביל את המהלך, הפך למטרד, תככן, חתרן, פועל מאחורי גבו של ראש הממשלה ובצורה לא דמוקרטית. דווקא ידיעה שולית שזכתה למקום בולט בשני עיתוני הערב ממחישה את צורת ההתייחסות שנמצאה ראוייה לו: לאחר נפילת משאל העם הוצג נתניהו בכותרת ב"מעריב" כמי ש"יורה לכל הכיוונים", וליד אותה ידיעה דווחה בפירוט סצינה דוחה שבה ח"כ אלי אפללו, תוך כדי השתנה, אומר לנהגו של ראש הממשלה שהוא "לא שם על ביבי". נתניהו היה באותו זמן באחד מתאי השירותים. בעגה הישראלית אפשר לומר, כי הסביטקסט של הידיעה הוא שמשתינים על ביבי בקשת. סוג של גסות שהתקשורת לא היתה מרשה לעצמה כלפי שרון, למשל. אפללו הוצג כמי שבעת עשיית צרכיו אומר את מה שצריך.

נראה שהתקשורת עברה שלבים שונים ביחסה לתוכנית ההתנתקות ובהקשר שלה לשרון עצמו. המגמה הכללית היתה של התלהבות מרפואי ההופעה של שרון כל אימת שנקלע לעימות מול מרכז הליכוד. ושרון הקפיד להתעמת עם המרכז להנאתם של הפרשנים והכתבים באותם כינוסים. בשתי ההזדמנויות שהיו התחנות הבולטות שלו בהפרת האמנה הבסיסית בין מנהיג לבוחריו, ושל כללי המשחק הפרלמנטרי הקואליציוני, סיפקה לו התקשורת רוח גבית. אני מתכוון להליכתו באופן בוטה נגד החלטת משאל מתפקדי הליכוד, ולאחר מכן פיטורי שרי האיחוד הלאומי תוך שהוא בעצם מוציא חד-צדדית מפלגה שלמה מתוך הקואליציה שאיתה היה חתום על הסכם. במקרים אלה ודאי שמי שאשם בכך ששרון התנהל ללא מעצור הם מוסדות הליכוד עצמם ובמקרה השני שרי הליכוד. אך התקשורת לא נעצרה כדי לקיים דיון במהות המהלכים האלה של שרון. היא כבר היתה על מדרון חלקלק של ביזוי מוסדות דמוקרטיים. הצורך בקבלת לגיטימציה מחודשת מהעם, בעקבות אימוץ מדיניות יריבו בבחירות האחרונות, לא עלה לדיון. העובדה שהתקשורת השלימה עם כל מהלך הכרוך בקידום הפיגועי נחשפת באדישות ובדיווח המינימלי על מעצר מפגינים לתקופות של עשרה ימים ויותר, מעצרי בית לזמן בלתי מוגבל, ובייחוד השתיקה נוכח הודעתו של מפכ"ל המשטרה כי תוקם יחידה שתבדוק התבטאויות של פוליטיקאים ואישי ציבור. באותה קטיגוריה לא זכתה החלטתו של היועץ המשפטי לממשלה, מני מזוז, להתייחס לחסימות צמיגים כאל סיכון חיי אדם – סעיף שהעונש המקסימלי עליו הוא מאסר לעשרים שנה – להתקוממות של מנהיגי תקשורת. נראה שמתמיכה גורפת בהתנתקות ובראש הממשלה התדרדרה התקשורת גם לעצימת עין ביחס לפעולות אנטי-דמוקרטיות של בעלי תפקידים בכירים, שרואים את עצמם עכשיו משוחררים להפעלת כוח בלתי מרוסנת. ■

אמנון לורד הוא עורך "מקור ראשון"

צילום: רויטרס

התקשורת רתמה את עצמה למהלכים של שרון בכך ששיתפה פעולה אתו בהצגה של תמונת קרב חדשה: המתנחלים הפכו לאויב פנימי

שכאשר הפובליציסטים הבכירים מחליטים מהו הרוב ומאמצים עמדה מסוימת, הכתבים והעורכים מתאימים את עצמם לרוח כלי התקשורת שהם עובדים בו. אפשר להצביע בהקשר זה על שתי דוגמאות קטנות מהזמן האחרון. הכותרת הראשית ב"הארץ" למחרת נפילת חוק משאל העם בכנסת היתה "מתנגדי הפיגוע הובסו בכנסת". הכותרת מבטאת את הפנמת המסר ששרון, אולמרט ומפלגת העבודה ניסו להחזיר במשך כל החודשים האחרונים, כי מי שבעד משאל עם הוא בעצם נגד ההתנתקות. זה מסר שהם הקפידו לחזור עליו בכל ראיון. בהתחלה זה לא היה מובן מאליו. כשהועלה הרעיון נשמעו גם קולות אחרים,

ברוך הגבר

עיסוק התקשורת בתוכנית מורכב מסדרה שלמה של "התנתקויות" ובהן התנתקות התקשורת מן הפלסטינים, מדיון ענייני בתוכנית ובתהליך קבלתה, וממשמעותה של המלה

יובל קרמניצר

ה

מותג תוכנית ההתנתקות נזרק לזירה תקשורתית לא תמימה. כבר בשלבים הראשונים ניתן היה למצוא מודעות גבוהה בעיתונות לשימוש במלים ולמניפולציות שניתן לעשות בהן. ב־19.12.03, יום אחרי ששרון הכריז על תוכניתו המדינית החדשה בכנס הרצליה, חשף נדב אייל ב"מעריב" את התעלולים המילוליים של ראש הממשלה, תחת הכותרת "מככסת המלים של שרון": "נאזמו של ראש הממשלה הציג גמישות כה מרשימה בשפה העברית... התנתקות, אמר שרון ודיבר על פיני. פריסה מחדש, הוא הסביר, והתכוון לנסיגה".

אייל מציג את שרון כמי שקובע את תחום הדיון ועמו את מסגרת השיח הציבורי: "מעשה והלאה יש שני מחנות בישראל - התומכים במהלך חד־צדדי נרחב, והתומכים בהסכם".

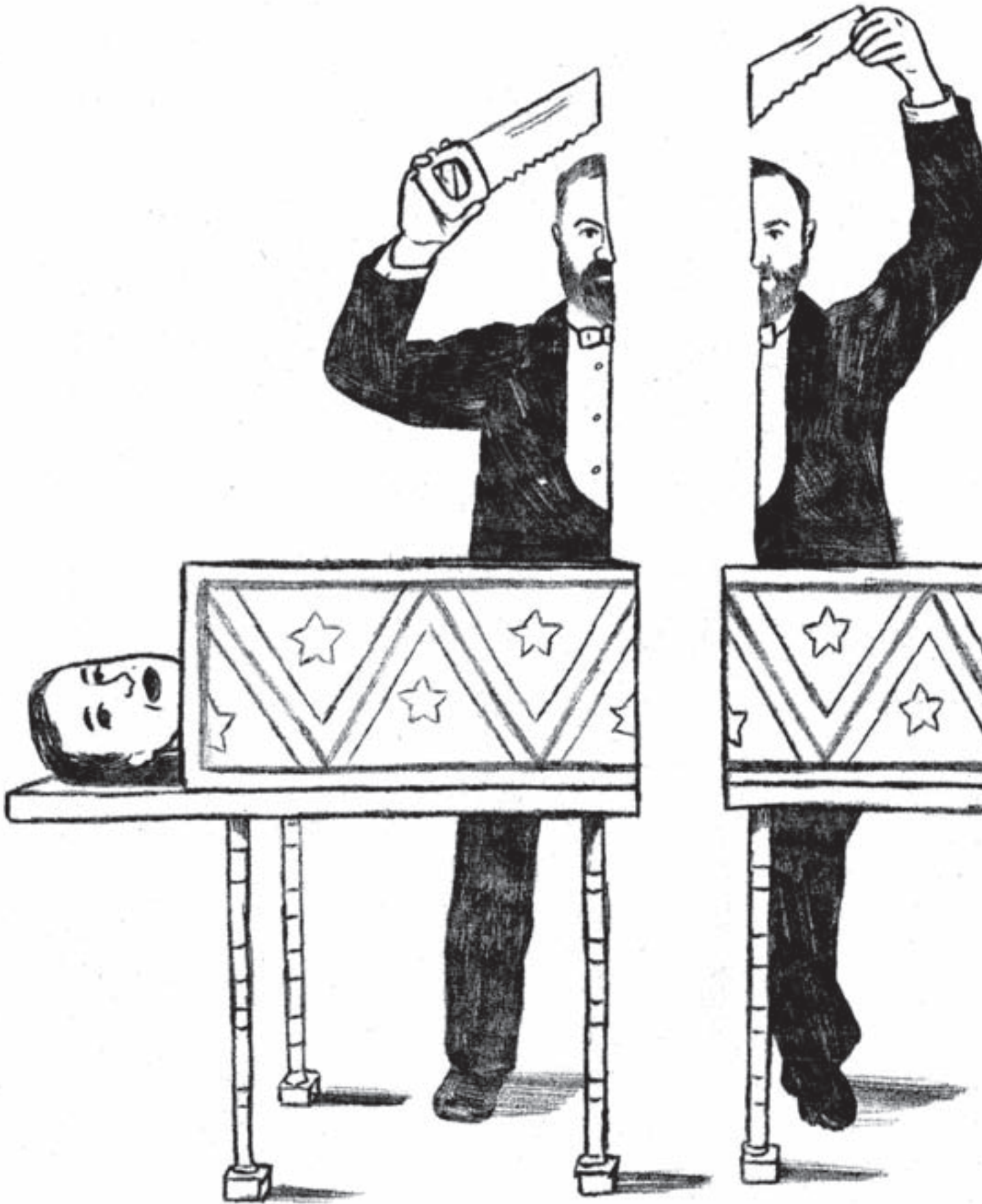
המודעות לכוחו של שרון לשלוט במלים ובקטגוריות שיארגנו את הדיון הציבורי אינה מקוממת את העיתונות, ולעתים אף סוחטת קריאות התפעלות. במוסף השבת של "ידיעות אחרונות" מ־6.2.04 כותבת סימה קדמון, תחת הכותרת "אמן הטקטיקה הגדול": "האיש שיודע בדיוק מה הציבור רוצה, שהוא לש אותו בשתי ידיו... והופך, ומשנה. ותמיד זה עובד. כולם אומרים שהנה, זה מה ששרון יעשה, הוא יסיח את תשומת הלב הציבורית, ואנחנו נחכה לו שם, נעמוד על המשמר, נדע עוד לפני שזה יגיע והפעם לא ניתן לזה לעבור. ...זה שרון.

שרון הגאון. זה הטקטיקן הגדול מכולם". קדמון מיטיבה לתאר, מבלי לקרוא לילד בשמו, את מערכת היחסים של ראש הממשלה עם התקשורת הישראלית.

המודעות של עיתונאים למניפולציות מילוליות לא מנעה, בסופו של יום, את אימוצן. התקשורת לא מצליחה שלא לקבל את המינוחים הרשמיים גם כשהם מטעים, גם כשהתוצאות מעוותות את המציאות עד אבסורד. ב־1.4.04, כנראה יום חלש חדשותית, ואולי במסגרת הלצה של יום השקר, הופיעה ב"ידיעות אחרונות" הכותרת: "אבו־עלא: להפסיק את פיגועי הטרור", ומתחתיה: "ראש הממשלה הפלסטיני תומך בהתנתקות ישראלית מכל השטחים במסגרת

מו"מ". בגוף הכתבה מצוטט אבו־עלא: "עקרונית, אנחנו מברכים על נסיגה ישראלית מכל פיסת אדמה פלסטינית. אלא שכדי שתהיה לה השפעה ממשית - צריך לחזור לשולחן המו"מ ולהביא לנסיגה ישראלית מלאה גם מהגדה". ובהמשך: "אם תנאים אלה לא ימולאו, הנסיגה תעמיס קשיים חדשים על תהליך השלום". כלומר, ראש הממשלה הפלסטיני בעד נסיגה מלאה במסגרת מו"מ, ויש לו תנאים משלו, שאם לא ימולאו תוסיף ההתנתקות, לדבריו, קשיים חדשים. אולם בכותרת המשנה של העיתון הוא כבר גויס

▶ כתומך של תוכנית ההתנתקות. כותרת המשנה היא אוקסימורון מובהק, הכורכת יחד שני מושגים סותרים ללא העלאת שאלות: "משא ומתן" ו"התנתקות". הגיון תוכנית ההתנתקות מבוסס על ההנחה שאין צד למו"מ, כפי שעולה מכל ההצהרות הרשמיות בנושא. כך הושלמה ההתנתקות של המושג מעצמו – ההתנתקות נהפכה לשם צופן תקשורתי לתנופה מדינית, אף על פי שבמובנים רבים היא מציעה את ההפך. תוכנית ההתנתקות לא יכולה היתה ליהנות מן הפופולריות שזכתה לה לולא יצאה לדרך רק לאחר שהושלמה ההתנתקות אחרת – ההתנתקות

סיפורה של תוכנית ההתנתקות הפך בתקשורת לסיפור מאבקו של שרון האיש, שהוצמד לו כמעט כל הדימויים הזואולוגיים האפשריים: אריה, דוב, פר, שועל קרבות, כריש

התקשורתית מן הפלסטינים. הנחת המוצא של תוכנית ההתנתקות היא היעדר בן-שיח בצד השני, תזה כמעט בלתי מעורערת. הדיון התקשורתי בתוכנית ההתנתקות נראה כדיון בנושא פנים-ישראלי. עיקר הסיקור עסק בתהליכים פנים-ישראליים, דיונים בכנסת ובממשלה, סייגים של גורמי ביטחון, התנגדות הימין וכיו"ב. מעט מאוד נכתב על משמעות ההתנתקות לגבי הצד השני. אין כאן רק בעיה מוסרית עקרונית של העלמת הפלסטינים מעבר למסך של מלים (גדר הפרדה, תוכנית התנתקות); לעמדות הצד השני יש גם השלכות מעשיות על חייו כאן. הנתונים העקביים, על-פי סקרי דעת קהל ברשות-הפלסטינית, המצביעים על כך שהנסיגה הישראלית מתפרשת ברחוב הפלסטיני כניצחון למאבק המזוין ומובילה לעלייה בפופולריות של תנועות מיליטנטיות ובראשן החמאס, לא זכו להבלטה ראויה. נתוניו של סקר כזה, במרץ 2004, הוצגו ב"הארץ" כך: "סקר בשטחים: חמאס הגדיל את הרוב שלו ברצועת עזה עוד לפני ההתנתקות ביאסין" ("הארץ", 31.3.04). הכותרת מצביעה על האיום, אך מתעלמת מגורמיו. אם נכון שמרבית הציבור הפלסטיני רואה בנסיגה הישראלית ניצחון של המאבק המזוין, האם לא אמורות היו להידלק נורות אוהרה תקשורתיות?

על רקע הדעה הרווחת שערפאת הוא מכשול ישיר לשלום, דעה שהיתה נדבך מרכזי בהצדקת המהלך החד-צדדי, אפשר היה לצפות שמתו יעלה את השאלה, האם לא השתנה משהו מהותי? האם אין הצדקה לעצור ולשקול

מחדש את המהלך המדיני? כל עוד היה ערפאת בשלטון, קל היה לקבל את הרציונל הבסיסי של תוכנית ההתנתקות: אין עם מי לדבר. בסיקור ההתפתחויות אחרי מותו, בתוכן פסגת שארם, קיבלה העיתונות בקלות רבה מדי את הרעיון של התנתקות מתואמת במישור הטכני; היא לא העלתה שאלות על שינוי מהותי אפשרי ביחס להנהגה הפלסטינית החדשה ולהסדרים מדיניים איתה. שהרי אם יש עם מי לתאם – מדוע בכלל להמשיך במהלך החד-צדדי? אם נמצא בצד השני בן-שיח לתיאום, מדוע אין לראות בו גם בן-שיח למו"מ מדיני? מדוע להסתפק בתיאום בטחוני? ואם אין עם מי לדבר, ואין במי לתת אמון, אז יש מקום דווקא לבקר את הממשלה על שהיא מעבירה אחריות בטחוניית לידיים מסוכנות.

סיפורה של תוכנית ההתנתקות נהפך עד מהרה לסיפור מאבקו של שרון האיש. מול ה"גבר" שרון שהוצמדו לו כמעט כל הדימויים הזואולוגיים האפשריים (אריה, דוב, פר, שועל קרבות, כריש) ניצבים מכשולים רבים, והוא, ממש כמו במשחק מחשב, צריך לצלוח אותם אחד אחד, בעוד התקשורת מלווה את הדרמה בנשימה עצורה. המערכת התקשורתית נראית מכוונת כל כולה לעבר השלב הסופי, התמונה שמגלמת בתוכה את כל הסיפור, שבו אבי ההתנחלויות מפרק את מפעל חייו (או לפחות התנחלות אחת). למען החיזיון הזה, הפריים הנכסף של הבולדוור על הגבעה, מוכנה התקשורת הישראלית לשלם מחיר מקצועי יקר. גדי בלטיאנסקי, מנכ"ל מטה ז'נבה, מדמה את העיתונאים לאדם מורעב שמנופפים מולו פיסת בשר רקובה. "במצב כזה", הוא אומר, "לא שואלים שאלות, לא דנים באלטרנטיבות, ובוודאי שלא עושים דבר שעלול לסכן את המהלך". הוא תוהה היכן התחקיר המפשפש במקור התוכנית, או בעבודת המטה שקדמה לה, והיכן הדיון ביום שאחרי.

ובאמת אין למצוא ולו תחקיר אחד שעוסק במניעים שהובילו לתוכנית ההתנתקות, או תחקיר העוסק בתהליך קבלת ההחלטות. איוו

אמור היה, לכל הפחות, לעורר את השאלות הללו ולדרבן את העיתונות לחפור ולחקור. למאבק על ההתנתקות היו כמה שיאים דרמטיים. האחרון שבהם (בעת שדברים אלה נכתבים) היה המאבק על התקציב. לכולם במדינה היה ברור שמשמעותו האחת והיחידה של התקציב היא גורל תוכנית ההתנתקות. בתוך כך, הדיון בתקציב, סוגיה לא חסרת חשיבות

בחיינו, נכרך באופן מוחלט בגורלה של תוכנית ההתנתקות. התקציב צריך לעבור, לא משנה מה תוכנו. כך מצא לנכון מאמר מערכת של "הארץ" לקרוא למפלגות האופוזיציה לתמוך בתקציב: "יחד" צריכה להביע אמון בממשלת שרון, דרך הצבעה בעד התקציב, בלא הסתייגות, בלא תנאי, ובלא קביעת תו מחיר... ("הארץ", 10.2.05). זה שלאופוזיציה אסור להתנגד לתוכניתו המדינית של ראש הממשלה ידוע כבר מזמן. האיסור להתנגד לתקציב המדינה הוא נגזרת שולית לאיסור העיתונאי הגורף לסכן את תוכנית ההתנתקות.

בתוכנית "פוליטיקה", 22.3.05, שאלה איילה חסון את טומי לפיד, לאחר שהכריז כי יצביע נגד התקציב: "בתוך תוכך אתה פטרייט.

נדב העצני: התקשורת הוקיעה את מי שנגד שרון – ראו את הביטוי "המורדים" – הרי מי שקרויים המורדים הם הנאמנים לדרך הליכוד. הוא המורד

האם אתה תרשה לעצמך שיום אחרי ההצבעה יגידו: 'בגלל טומי לפיד לא תהיה התנתקות'?" זהו המילון המושגי שאומץ על-ידי התקשורת: פטרייטיות שקולה לתמיכה בתוכנית ההתנתקות, ותמיכה בכל האמצעים הדרושים למימושה המוצלח.

עבודת מטה נעשתה? מה גרם לשינוי בעמדתו של שרון? ולכן באמת מובילה התוכנית? הראיון המפורסם שהעניק יעוצו של ראש הממשלה, דוב וייסגלס, לארי שביט ב"הארץ", ובו הסביר וייסגלס את הרציונל העומד מאחורי התוכנית ככזה שמטרתו סיכולן של יוזמות מדיניות,

כללי המשחק נקבעו כבר בסיבוב המשמעותי הראשון של המאבק על התוכנית. במהלך החודשים אפריל-יוני 2004 הוחלט בליכוד להביא את תוכניתו של ראש הממשלה להכרעת משאל מתפקדי המפלגה, מהלך שבו נחלה התוכנית תבוסה מוחצת. גכון שאי אפשר היה לרוות נחת מן הרעיון שעתידיה של תוכנית מדינית חשובה יוכרע בקרב מתפקדי מפלגת השלטון. היה מקום לבקר את מנהיגי

הליכוד, ובהם שרון, על שהסכימו לכך. אולם משפטי שרון במשאל דווקא מיהרה התקשורת לתת לו יד ולכוון אותו למסלול הנכון. מיד לאחר התבוסה נמנות בתקשורת האפשרויות העומדות בפני ראש הממשלה: ללכת לבחירות, לחזור לשולחן המו"מ עם הפלסטינים, לגבש קואליציה חדשה. איש לא שואל כיצד זה שאופציית המו"מ חוזרת לעמוד על הפרק. הרי אם היתה אפשרות למו"מ, על-פי ההיגיון המוצהר של תוכנית ההתנתקות, היה על ממשלת ישראל להעדיף אותו לאורך כל הדרך. על שאלת המו"מ פוסחת התקשורת בקלילות. כשרשרון מתלבט מה לעשות, לעיתונות יש למענו תשובות. וכך כותב דן מרגלית, למחרת התבוסה במשאל: "במדינה מתוקנת היה אריאל שרון מתפטר מתפקידו... לחלופין, במדינה מתוקנת לא היה שרון מתפטר, אלא מביא לממשלה את הצעתו להתנתקות חרף הבטחתו קלת הדעת לחברי מפלגתו שינהג כמוותם. היות ולהערכתו תוכניתו היא עניין של חיים ומוות... הוא היה מפטר את השרים המתנגדים לו, ומעמיד את ההתנתקות למבחן הרוב בכנסת". אבל, חושש מרגלית, ישראל אינה מדינה מתוקנת. כלומר, הוא חושש שדבר ממה שהציע לא יקרה: "כלום. תהיה לנו ממשלה מפוחדת, נטולת יוזמה, מתגוננת ומתכווצת, שכל הזמן תעסוק רק בהשרדותה. מול מני מזון, מול משה פייגלין" ("מעריב", 3.5.04). מרגלית מסמן כאן את האויבים האמיתיים של הממשלה החלשה: מתנגדי ההתנתקות מימין, ומולם, בסימטריה משונה, נציגי שלטון החוק. התפיסה שמייצג מרגלית היא כי מדובר בעניין של

חיים ומוות ולכן לראש הממשלה מותר לעשות הכל והוא צריך לעשות הכל, ולצפצף על כולם ברור, כדי להוציא את התוכנית לפועל. תבוסת תוכניתו של שרון במשאל נזקפה לפועלם של קיצוני הימין. קומץ קיצונים בתוך הליכוד, סיפרה התקשורת, מתנגד לעמדת הרוב הדומם וקובע את עמדת המדינה. ראו, למשל, את הכותרת "הנשק הסודי", וכותרת המשנה: "נוער הדיונות הם המנצחים האמיתיים במאבק על לבם של מתפקדי הליכוד" ("מעריב", 2.5.04).

גם היריעה המעניינת שהופיעה באותו עיתון יומיים לאחר מכן לא הובילה לשינוי הקו. "בניתוחים שנעשו אחרי המשאל מתברר, שרוב מצביעי הליכוד אמנם לא מתנגדים ליציאה מעזה, אבל לא מוכנים לעשות את זה בחינם כמהלך חד-צדדי... מעדיפים להרגיש שיש התקדמות לקראת הסדר" ("מעריב", 4.5.04). מתנגדי ההתנתקות, שהוצגו באופן כללי כמטורפים קיצונים, מביעים כאן עמדה די מתקבלת על הדעת; זו עמדה שיש לה שותפים כמעט בכל קצות הקשת הפוליטית, ובכלל זה בקרב מנסחי תוכנית ההתנתקות. המתנגדים, כך נראה, לא משוכנעים ביתרונות של נסיגה חד-צדדית מול מו"מ, או שלא השתכנעו בתות ה"אין ברירה". אלא שעמדה זו נעשתה בלתי רלבנטית לאחר החלוקה הפוליטית החדשה ששיווק שרון ואימצה התקשורת: התנתקות – בעד או נגד.

בימים שלאחר התבוסה קיבל שרון קריאות עידוד תקשורתיות מפורשות לעשות כל מה שצריך כדי להביא לאישור התוכנית, מבלי להתחשב בנימוקים המועילים לפסילתה או בחלופות המוצגות לה. לאחר שהתברר ששרון מבקש לאשר את

הביטוי 'המורדים' – והרי מי שקרויים המורדים הם הנאמנים. הוא המורד".

אין כמו ה"6 ביוני 2004, "יום גורלי" לפי הכותרת ב"ידיעות אחרונות", להמחיש עד כמה נשור הדיון הציבורי בתוכנית ההתנתקות לתוך סיפור חייו של אריאל שרון, ולבסוף נעלם בתוכו. באותו היום מובא בעיתונים סיפור פיתוריהם של שרי האיחוד הלאומי. אחרי קריאות מפורשות בתקשורת לפטרם, קשה היה לצפות ממנה לגינוי המהלך. הרעיון שלראש ממשלה מותר לפטר שרים שמתנגדים לדעתו התקבל אצלה כמוכן מאליו. התקשורת העדיפה להתרכז בתעלוליו המביכים של השר בני אלון בניסיון לחמוק ממכתב ההתפטרות, והציגה בהרחבה, תוך קריאות בוז תקשורתיות, את סיפור השפלתם של שני השרים, שאריק הגבר הראה להם סוף-סוף מי הבוס. כמו שיודע "ידיעות אחרונות" לספר, תחת הכותרת "ה"6 ביוני של שרון": "שני קרבות מכריעים ניהל שרון ב"6 ביוני. היום, ה"6 ביוני 2004, יוצא ראש הממשלה לקרב פוליטי, הקרב על ההתנתקות". למי שהצליח להחמיץ את ההקשר ההיסטורי, מצרף העיתון תמונות של שרון הגנרל, פעם ב"67, פעם ב"82. לשרון יש יעד לכבוש וכמו בעבר – איש לא יעצור אותו, וכמו בעבר – התקשורת תריע לו. מהלך מדיני, מהלך צבאי, הכל רק סצנות דרמטיות בחייו של האיש, הלוחם, שרון.

הסיפור על דמותה התקשורתית של "תוכנית ההתנתקות" איננו סיפורה של התנתקות אחת, זו שנמצאת במרכז ההתעניינות התקשורתית מזה שנה וחצי. הסיקור התקשורתית של התוכנית מורכב מסדרה שלמה של "התנתקותיות": ההתנתקות של

גדי בלטיאנסקי, מנכ"ל מטה זנבה: העיתונאים דומים לאדם מורעב שמונפים מולו פיסת בשר רקובה. במצב כזה הם לא שואלים שאלות, דנים באלטרנטיבות, ובוודאי שלא עושים דבר שעלול לסכן את המהלך

ראש הממשלה מן התקשורת, התנתקות התקשורת מן הפלסטינים, מדיון ענייני בתוכנית ובתהליך קבלתה, ואפילו ניתוקה של המלה התנתקות ממשמעותה.

כאשר מחברים את כל ההתנתקותיות מתקבלת תמונה לא מחמיאה, של תקשורת שמציבה סימני קריאה וקריאות התפעלות במקום שהיה צורך דווקא להציב כמה סימני שאלה. תקשורת שמריעה ומעורדת מהלכים שראוי היה להוקיע ולבקר. כל זה היה פחות מטריד אם אפשר היה באמת לצמצם ולהקפיא את המציאות לתמונה הנכספת של רגע הפינוי. אבל המציאות רוחשת, ויום לאחר הפינוי, או לפניו, היא עשויה להתפוצץ לכולנו בפרצוף. ■

מקהלה מדברת

נכונותם של רבים מהמתיישבים להתפנות הפתיעה את הציבור, מה שמעיד שהתקשורת לא דיווחה בזמן אמיתי על התהליך שקדם לכך

רן בנימיני

בעדינות. אהובה שילה, עורכת "מראש ההר", מקומון המועצה האזורית שומרון, כינסה בגליון חודש ינואר שישה תושבים מכדים לצורך "שיחה אינטימית שעסקה בעיקר בתחושות האנשים נוכח איומי העקירה". בכמה מהתשובות ניכרו חריגות מהעמדה הכללית של העיתון. מ', אחד המשתתפים (בכתבה לא הופיעו השמות המלאים), אמר לה: "כשעורך־הדין שעוסק בפניו הגיע ליישוב, 80% מהתושבים התייצבו אצלו וחתמו ככאלה המוכנים להתפנות. אני, אישית, התקוממתי נגד תופעה זו ושאלתי, 'מה בוער לכם?'. אנהנו מצטיירים כאנשים רודפי בצע".

וס' אמר: "אני עדיין חי בחוסר השלמה, ולמרות זאת (באנחה כבדה) – אם הניסוי הזה יצליח אני לא מוכן לקחת על עצמי שום אחריות, זה לא מעניין אותי". בגליון חודש מרץ אמרה ד', תושבת כדים: "אני מרגישה שעשיתי למען כדים כל מה שרק אפשר. אני חושבת שגם אם, חלילה, אצטרך לעזוב את כדים, הרי שבצעד רב ובכאב גדול אעשה את זה, אבל עם הראש למעלה".

הסיבה לאי פרסום השמות יכולה להיות מובנת למדי בהתחשב בנסיגת המר של התושבים שחשפו עצמם לתקשורת, אך שילמו על כך בפרנסתם. אבישי נתיב, למשל, בעל פיצרייה ברפיחיים, מספר כי מאז שהתפרסם כתומך ההתנתקות אף אחד כמעט כבר לא מזמין ממנו פיצה, אפילו לא

ביטא אבנר שמעוני, ראש המועצה האזורית חוף עזה, בגליון חודש מרץ: "העמידה המרשימה שהופגנה בחבל נוכח מאורעות מלחמת אוסלו היא כאין וכאפס לעומת זו שנידרש לה נוכח מסע הצלב המכוער מצד הממשלה והתקשורת להשחרת פנינו, מסע שהמסר שלו מחלהל לצערנו ומרעיל את זרועות המשפט, הצבא והמשטרה. לשם כך נצטרך לגייס את כל כוחות הנפש שברשותנו... רק ריכוז מאמץ ממוקד תוך הירתמות לפעילות ושמירת היציבות הפנימית של כל אחד ואחת מאיתנו, בר בכך עם תפילה מוגברת, ייצרו אפשרות לניצחון..."

לעומת זאת, בגליון מס' 5 של "עלי טל", עלון המופץ באינטרנט בקרב תושבי היישוב גנייטל שב־גושיקטיף, נכתב לאחר כינוס תושבים, שבו דנו על עניין הפיצויים, כי "אין ספק שהפתרון הטוב ביותר לכולנו יהיה, כפי שאכן החלטנו, לעבור כיישוב שלם לנקודה חלופית". לאור הדברים האלה מפתיע לגלות כי ביישוב מתגורר גם ערן שטרנברג, הדובר התקיף והרומינגטי של המועצה האזורית חוף עזה (שטרנב־רג אומר כי זה עלון פנימי, והדברים שנאמרו בכינוס התושבים כמוהם כשיחה בתוך המשפחה, שבה אומרים דברים שלא תמיד אומרים בחוץ).

בשומרון, יותר תושבים ביישובים המיועדים לפינוי (גנים, כדים, חומס ושאנור) מסכימים לדבר על כך בגלוי, אך התקשורת המקומית מטפלת בעניין

ס קר של תנועת "שלום עכשיו" שערכה חברת Market Watch בינואר 2005 – ולמרות ש"שלום עכשיו" מבהירה שהוא בוצע באופן אובייקטיבי וללא התערבות מצדה, יש לקחת אותו בעירבון מוגבל – קובע כי לצד 68% מהמתנחלים ביהודה ושומרון המתנגדים לתוכנית ההתנתקות, יש 28% התומכים בה. על השאלה כיצד צריך להגיב על התוכנית השיבו 14% מהנשאלים כי יש להיאבק בתוכנית ההתנתקות בכל האמצעים – כולל באמצעים לא חוקיים, 67% ענו כי יש להיאבק באמצעים חוקיים בלבד, ו־14% השיבו כי יש לציית לה (הסקר נערך בקרב מדרג של 1,006 מרואיינים, בני 18 ומעלה, ב־57 יישובים ביהודה ושומרון). עקבותיהם של 28% מהמתנחלים, התומכים בתוכנית ההתנתקות, כמעט לא נמצאו בתקשורת הישראלית. כמו בציורים של ג'קי במוסף "7 ימים" – הם בוודאי היו חבויים באיזושהו מקום, רק צריך היה להתאמץ כדי למצוא אותם.

אפילו בעיתונים המזוהים עם הימין ובעלונים המופצים בהתנחלויות ניתן להבחין – אף אם לעתים נדירות – שבציבור המתנחלים יש גם קולות אחרים, שהשלימו עם הפינוי, גם אם עדיין מתנגדים לו בתוקף. בעיתון הרשמי של יישובי חבל עזה, "בגוש אחד", יש – כשמו כן הוא – גם רק דעה אחת, שאותה

איור: אפרת בלוססקי

לא מתנהגים באלימות. כנראה שמי שלא פוגע בחוק – לא נחשב. אין לנו מספיק כוח. ואני מנסה: אני מתקשרת לעיתונים מקומיים, לעיתונים גדולים. אני מתחננת, פשוט כך! והם לא רוצים לבוא. באו רק כשהיה פיגוע, רק כשהיה דם על הכביש. מתברר שככה התקשורת מתנהלת. מי שעושה רעש, ומי שנותן מכות – באים אליו. ואנחנו לא עשינו כלום.”

מזל עמק, מזכירת היישוב כדים: “אני לא אסי כים להתפנות נפשית, אבל פיזית אני לא אתנגד, ולתקשורת יש בעיה עם המורכבות הזאת. לתק שורת יש שבלונה להתנהגות: או שאתה קיצוני לכיוון אחד – שורף צמיגים, או שאתה קיצוני לכיוון השני – מוכן לקום וללכת עם הצוצרות. אין אמצע. נקודת התורפה שלנו היא האזרחות הטובה שלנו. פנינו המון לכלי התקשורת, וביקשנו שיבר או ויסקרו את הקשיים שלנו, אבל אין התייחסות. אם זה לא צהוב ולא אדום – זה לא עובר, אמר לי אחד העיתונאים. כנראה שהדעות שלנו מורכבות מדי בשביל התקשורת, והיא לא יכולה להתמודד עם דברים שאינם קצרים או קליטים. עשו עלינו מעט כתבות, ובהן הוציאו דברים מהקשרם כדי שזה יתאים לשבלונה של התקשורת: שחור או לבן. היו תקופות שרמת הציפיות שלי היתה גבוהה: הייתי בטוחה שתפקידה של התקשורת הוא לשרר

נשות התנועה, שקראו לצאת לאלתר מרצועת עזה, הגיעו לרפיחים שבגוש-קטיף ונפגשו עם התושבים שהוזכרו קודם, ועם כמה אחרים. המפגש הסתיים בעימות: חברות התנועה וקומץ תומכיהן מגוש-קטיף מול עשרות תושבים זועמים. באתר האינטרנט שלהן לא הסתירו פעילות התנועה המתקשרת את גאווותן: “הופענו אינספור פעמים באמצעי התקשורת השונים – ארציים, מקומיים ועולמיים. ההופעה בתקשורת היא אמצעי להסב את תשומת הלב הציבורית למסר הבלתי מתפשר שלנו – לצאת מעזה ומיד!”

קשה למצוא עיתונאים שיחלקו על כך: הרבה יותר מעניין לכתוב על תרחישי אימה ולשמוע מתנחלים מיליטנטים מאשר להאזין לדבריו של מתנחל שכבר יושב על המזוודות.

סוזי סבטליט, 21 שנים בגנים, אומרת שכמעט כל מי שהיא מכירה מוכן להתפנות, אך לא עושה זאת משום שהפיצויים שהמדינה מציעה אינם הוגנים (“חשוב לי להסביר לציבור את האמת. אנשים חושבים שאנחנו יוצאים מפה מיליונרים”). זמן רב היא מחכה לדבר עם עיתונאים ולשטוח את מצוקתה ומצוקת שכניה, אך הכתבים אינם מגיעים. “אנחנו לא עושים רעש, לא חוסמים כבישים, לא מבעירים צמיגים,

משולש. גם מאיר רוטנשטיין, בעל חנות למוצרי חשמל מנווה-דקלים, סובל מחרם על חנותו מאז דיבר בזכות תוכנית הפינוי. בהחלט ייתכן כי תושבים אחרים עם דעות דומות חששו מנידוי חברתי, ולא ששו “לצאת מהארון” ולהתראיין בתקשורת על תמיכתם בהתנתקות, או לפחות על נכונותם להתפנות. רוטנשטיין סיפר לפני כמה חודשים באחד הראיונות כי הוא מכיר עוד אנשים שתומכים בהתנתקות, אבל הרוב הגדול פוחד להיחשף. “אנשים בשושו כבר מתחילים לשאול אותי מה חדש, מה קורה, אם אני יודע משהו על הפיצוי. לפעמים אני מרגיש כמו ראש מינהלת ההתנתקות. הרבה רוצים לעזוב, אבל הם פוחדים מחרמות ונידויים. להערכתך, כחמישים אחוז מהתושבים כאן היו רוצים לעזוב.”

לכאורה ניתן היה לצפות שמתנחל שמסכים להתפנות מביטוי הפוך למושא סיקור חם בכל תוכנית אקטואליה, אבל בפועל, המתנחלים המעטים יחסית שהתראינו – רובם יותר מפעם אחת – הצטיירו כ”שמאלנים של המחנה”, החורגים מהסטריאוטיפ האופייני של המתנחל הממוצע ומיצו את עצמם במהרה. התקשורת שוב נמשכה לקצה, אך לקצה השני: אלה הדורשים לצאת ומיד. התומכים המעטים של תנועת “שובי” בגוש ישבו בדיוק על המשבצת הזאת.

את האמת. היום אני מבינה שהיא רוצה למכור משהו זול להמונים, בלי קשר לאיכות או לאמת".

זו אכן השאלה: האם צרכן התקשורת קיבל את כל המרכיבים הדרושים להכרת אלה העומדים מאחורי המונח "ציבור המתנתקלים"? האם התקשורת המרכזית העבירה את המורכבות המשתקפת לעתים בעיתונות הימין, בשיחות הפנימיות, בעלוני היישובים?

אורי יבלונקה מ"מעריב", המסקר את יהודה ושומרון: "כנראה שהתושבים שצוטטו לא מנויים על עיתונים ולא חשופים בכלל למה שקורה בכלי התקשורת. כוונותיהם לעזוב את בתיים סוקרו ובהרחבה, ואין בנגים וכדים תושב אחד שלא מכיר עיתונאים. בעניין ההתנתקות – אולי אפשר להתווכח על היקף הסיקור, אך אי-אפשר לחלוק על כך שכל הדעות קיבלו את ביטויין: אנשים טובים, רעים, מוכנים להתפנות, מתנגדים לפינוי – כולם סוקרו. התקשורת נמשכת לקצוות, כי זה תפקידה: להביא את החריג, את הבלתי שגרת. מול עמק שומרת חוק, ולכן היא בסדר. תפקידי הוא להצביע על האנשים שאינם בסדר".

ינון מגל, ערוץ 10: "המשפחות שרצו לעזוב סוקרו, אך אין ספק שכולם נערכים פה לקרב. יש מלחמה ויותר מעניין לסקר אותה. התקשורת אוהבת קונפליקטים כי זה מה שמייצר לה את הכותרות, זה יותר מעניין. התקשורת הכללית היא יותר צהובה, פחות נכנסת להתלבטויות. אין לנו זמן להיכנס לקונפליקטים עמוקים מדי".

רק לאחר שהסתיימו ההצבעות בכנסת וההתנתקות הפכה לעובדה מוגמרת – לפחות בכל הנוגע למאבק הפרלמנטרי – רק אז התברר בבחירות רבה יותר כי לא כל המתנתקלים שגזירת הפינוי מרחפת מעל ראשם יילחמו נגדה בדם ואש ותמורת עשן. בראשית אפריל נפגש ראש הממשלה אריאל שרון עם משלחת של תושבים מגושקטיף, שהשלימו עם הפינוי, וביקשו לרונ איתו בדרכים להקל על חבלי המעבר. באותו יום גם פורסם כי עשרות משפחות מיישובי רצועת עזה כבר חתמו על הסכמה לעבור למקום מגורים חלופי, וכי מינהלת ההתנתקות מעריכה כי עוד אלף משפחות, המיועדות לפינוי מגושקטיף ומצפון השומרון, יבקשו לעבור למקומות יישוב חלופיים במסגרות קהילתיות מגובשות.

כעבור שבוע פורסם, כי לאחר ישיבה סוערת החליטה מועצת חוף עזה, שחבריה מייצגים את כל היישובים ברצועה, לפעול להעברת מתיישיבי גושקטיף לניצנים. ב"דיעות אחרונות" צוטטו חברי מועצה עלומים: "המיליטנטים אינם מייצגים אלא את עצמם. אנחנו לא נוער הגבעות"; "אני מקווה שהחברים התפכחו... ראש המועצה, כאיש ציבור, צריך לעשות את מה שהציבור רוצה והיום הציבור של גושקטיף רוצה לניצנים". התהליך הדרמטי, שבו קיבלו עשרות משפחות – אם לא מאות – החלטה להסכים לפינוי, לא נולד בן לילה, והוא אכן לא קיבל מספיק ביטוי בתקשורת.

ניר חסון מסקר את גושקטיף ב"הארץ": "בתחילת דרכה של תוכנית ההתנתקות, כל העיתונאים רצו למצוא את הסדרק בחומה, את המשפחות הראשונות שירצו להתפנות. ואכן היו פרסומים על כמה אנשים וקבוצות, ועל מאמצי השכנוע של תנועת 'שובי', אך עם הזמן התקשורת התעייפה. היא פנתה לגורמים הקיצוניים, שאותם היא מאוד אוהבת, אבל לא השמיעה את 'הקול האמצעי'. היתה בהחלט בעיה בייצוג הרוב הדומם של תושבי גושקטיף, בייצוג של האנשים שמצד אחד הולכים להפגנות, אבל מצד שני גם חושבים על היום שאחרי. אמנם הרבה אנשים פחדו לדבר, אבל היתה כאן גם עצלנות של התקשורת. לרוב הדומם אין גימיקים, אין יח'צנים ואין דובריים. בדיעבד היה אפשר לעשות יותר, לנסות ולעלות מעל שטף האירועים, ולמצוא את האנשים שקולם לא נשמע".

רן בנימיני הוא הכתב לענייני מטרה של קול ישראל

1 לון כחול דק, שמישהו שכח לסגור, מפריד בין המחלקה הראשונה לשנייה במטוס של ראש הממשלה. במחלקה הראשונה יושב אריאל שרון ואיתו יועציו הבכירים. מעברו השני של הווילון אנחנו – עיתונאים, מאבטחים ועוד כמה אנשי משרד ראש הממשלה שצורפו לפמליה. מדי דקותיים חולף מישהו מבעד לווילון, לעתים זה הדובר אסי שריב עם מסר לכתבים, פעם זו דיילת שמגישה ארוחה ופעם זה היועץ המדיני, שלום תורג'מן, שחולף בין המושבים לקצה האחורי של המטוס למסור לנציגי מחלקת התרגום מסמך מדיני שאנחנו העיתונאים היינו מוכנים לעשות הכל כדי לקבל לידנו. את הספר שהכנת לטיסה השאלתי למרית, מזכירתו המיתולוגית של ראש הממשלה, או אני מנצל את הזמן לכתיבה.

אני מנסה להבין מה מקורו של אותו גוש עמום בבטני שמונע ממני לצפות בסרט בשלווה או ללכת לישון.

על מסכי הטלוויזיה מוקרן הסרט "אושן 12". "תגיד", אני שואל את אחד מיועציו ראש הממשלה שחולף ליד: "רוה"מ רואה את הסרט?", "נראה לך?", הוא צוחק, "אריק הלך לישון", ובדרכו חזרה למחלקה הראשונה שוכח גם הוא להסיט את הווילון. גם כאן לאט לאט כולם פורשים לישון. בני המול שהגיעו למטוס ראשונים משתרעים על שלושה מושבים, השאר מסתפקים בשניים. דממה במטוסו של ראש הממשלה.

מדוע איני ישן? מדוע אין בי הריגוש, אותה התפעמות קלה המלווה אותך במטוסו של ראש הממשלה גם אחרי שלוש שנים בתפקיד, אותה תחושה נעימה של חשיבות עצמית וגאווה על שהנך חלק מיושבי המטוס הזה?

האמת היא שאני מרגיש בדיוק להפך – מבוכה לא מוסברת. בדרך-כלל נעים מאוד להתהדר בתואר כתב מדיני: הטיסות עם שרון, השרים, השגרירים, אתם יודעים. אבל אם לעצור לרגע ולדון את עצמי ברותחין, הרי שבימים אלה התואר "כתבנו המדיני" שמוצמד לשמי מונח עלי כעול, ונשמע לאוזני כמעט כמו כינוי לא מחמיא. כמו תזכורת שמושמעת בכל מהדורת חדשות כדי שלא נשכח מי כאן "האשם". מי לא ביצע כראוי את תפקידו.

אני הייתי בין אלה שבשנה האחרונה היו אמורים לספר מהי תוכנית ההתנתקות, למה היא נוצרה, איך היא תיושם, ולדון בהבטיה השונים ובתפקודו של ראש הממשלה.

נכשלת. נכשלנו. ואין הרבה נחמה בכך ששותפי לכישלון הם בכירי הכתבים בישראל שישנים עכשיו כאן ליד. הכישלון כמו נולד מהמטוס הזה – מהערבוב הנעים, אך המסוכן כל-כך, בין פמליית ראש הממשלה

כולנו ישנים במטוס ראש הממשלה

כולנו טסים ביחד כבר שנה וחצי, בערבוב לא נסלח בין עיתונאים לשלטון, לעבר היעד שראש המשפחה הציב – ההתנתקות

שלא הרמוקרטיה אלא שמירה על "ארץ הקודש" עמדה לנגד עיניהם. אבל איפה היינו אנחנו – כלבי השמירה? האם מהלך היסטורי וכואב כליכך צריך להיעשות בכזה אופן?

השאלות הן לא רק ערכיות-דמוקרטיות, הן גם מדיניות-אופרטיביות. נתנו לראש המשפחה לקבוע את סדר-היום שלנו מבלי שבאמת דנו בשאלות החשובות והמשעממות הנוגעות להתנתקות (שם יח"צני שכולנו אימצנו בחום): מה קורה ביום שאחרי ההתנתקות מהרצועה? מי ישלוט בעזה? מה השלב הבא ביהודה ושומרון? האם זה "עזה סוף" או "עזה תחילה"? מה יהיה מעמד השטחים שיפנו? האם הפינוי נחשב בכלל לסוף הכיבוש? מה המשמעות של נסיגה מוחלטת בעזה לקווי 67? מה יקרה אם אזהרתו של ראש השב"כ תתממש והקסאמים ינחתו באשקלון? למה אין פתרונות דיור למפונים? ובכלל, מה באמת שרון רוצה ומתכנן?

חשוב מזה: בחודשים האחרונים התמקד סדר-היום שלנו כמעט רק בהתנתקות. התעלמנו משינוי לא פחות אסטרטגי שהתחולל באזור – מות ערפאת. מותו של האיש ששרון האשים תמיד כאחראי היחיד (והלא רלבנטי) להעדר רגיעה במזרח התיכון. לכאורה מות ערפאת אמור היה לשנות הכל ולאפשר הזרה לתהליך מדיני. בזמנו טען שרון בעצמו שאם יהיה פרטנר, הוא יגנוז את ההתנתקות ויבצע את מפת הדרכים; אבל כשם ששרון התעלם ממות ערפאת, גם אנחנו די התעלמנו ובינתיים החמאס הולך ומתחזק.

כולנו ישנים כאן במטוס ראש הממשלה, כשמבעד לוויילון הפתוח למחצה ניתן לראות דיילת מוזגת משקה לשרון.

ההיסטוריה, בניגוד לביטוי המקובל, לא תשפוט; היא תשכה. יש לה נאשמים הרבה יותר משמעותיים ממני. לכן עלי לשפוט את עצמי. נכון, יחד עם עמיתי מהתקשורת עסקנו ברבות מהשאלות ודנו במרבית הנושאים. אני יכול בקלות להמשיך להסתתר מאחורי גבם הרחב והמנוסה של עמיתי, אולם במבט כולל על התהליך אני חש שנכשלת. היה עלי לעשות יותר. נכשלתי וכעת אני מבצע את שלב ההתנתקות מההתנתקות. הרי בדברים שאני כותב עכשיו אני מנסה בעיקר לנקות את מצפוני.

נכשלנו בתפקידנו. התפעמנו כליכך מהעובדה ששרון, אבי ההתנחלויות, מעצב את גבולות המדינה תוך פינוי תומכיו ההיסטוריים מעזה, עד שמרוב התפעמות שכחנו שהוויילון בין העיתונאים לראש הממשלה אמור להיות סגור.

לעיתונאים. מכך שכולנו טסים עכשיו כמו משפחה גדולה ומאושרת שמדי פעם אחד מבניה מנסה להעז ולמרוד כאבא שרון הגדול רק כדי להרגיש עצמאי. כולנו טסים ביחד כבר שנה וחצי, בערבוב לא נסלח בין עיתונאים לשלטון, לעבר היעד שראש המשפחה הציב – ההתנתקות.

אני חושב שבכליכך הרבה חנייות בינתיים הייתי צריך לרדת מהטיסה הזאת. הרי בין אם אתה מאמין ביעד ובין אם לא – צריך לשאול שאלות.

תחילה לגבי תהליך קבלת ההחלטות: השקר של שרון, שהתחייב לקבל את תוצאות המשאל לגבי ההתנתקות. זו היתה הזירה הדמוקרטית הכמעט יחידה שבה יכלו המתנחלים להיאבק נגד התוכנית שגיבש האיש שבו בחרו לתפקיד כדי שיוציא לפועל אג'נדה שונה לגמרי. אבל כולנו שתקנו כששרון הפסיד במשאל והמשיך לקדם את תוכניתו. שתקנו והמהמנו משהו לא ברור על הליכודניקים שלא מייצגים את העם וכו'. שתקנו כששרון פיטר שרים בממשלה כדי ליצור רוב להתנתקות. נזפנו בבני אלון שלא מיהר להתייצב לקבל את מכתב הפיטורים, אבל את הביקורות של בג"ץ על המהלך הצנענו. שתקנו גם כששרון הקים ממשלה ברוב ערבי, כשהילק שלמונים לחדרים ולשינוי כשאיים, לחץ ושיחד בג'ובים ח"כים כדי שיתמכו בו. ואיפה היינו כשהתבררו פרשות השחיתות לכאורה של משפחת שרון? האם בשם ההתנתקות מותר גם לעבור על החוק? האם מפני שהתקשורת בכללותה תומכת בתוכנית ההתנתקות מותר לה להעלים עין ממה שלא מתאים למימוש התוכנית של שרון? גם אם זה אומר לאפשר לשרון לפטר ולהיפטר מכל שר, רמטכ"ל וראש שב"כ שלא מסכימים לעמדתו?

נכון, לא רק אנחנו, הכתבים המדיניים, החרשנו. גם הרמטכ"ל, גם ראש השב"כ, גם עמוס גלעד, גם גיורא

איילנד (שכתב את התוכנית למרות שהוא לא תומך בה) – כולם הפכו לחלק מהמשפחה שטסה ביחד ולא באמת העזה לפתוח בפומבי את פיה במחאה, מחשש להדחה. גם לשרי הממשלה אפשרנו להצטרף למנור השתקנים: נתניהו, סילבן שלום ודומיהם, שעד היום לא ממש ברור מה דעתם על התוכנית. כמו בחצר ביינוטית קודמו מקורבי "הבן של" בצבא, בשלטון ובכלכלה – ואנחנו שתקנו. את כל ההחלטות קיבל שרון לבד, ועיקר מתוכן את דעות השרים והמלצות ראשי הצבא. יש בזה אומץ מנהיגותי, אבל כשאין לשרון אפילו מנהל לשכה ושום פורום מקצועי לקבלת החלטות, זה כבר מזכיר סוג אחר של משטר.

"בהליך דורסני שרון פגע אנושות בנורמות הדמוקרטיות הבסיסיות ביותר", זועקים המתנחלים, אבל מובן שקשה להתייחס אליהם ברצינות אחרי התייחסותם שלהם לחוקי הדמוקרטיה שלפעת, בצדקנות ובציניות, הם הפכו לאביריה. גם ברעיון משאל העם זולגנו רק מפני שתומכיו היו המתנחלים,

קווה שפרן הוא הכתב המדיני של גליציה"ל

שרון, מאחוריך

במקור הוא איש מפ"ם; היום הוא נשמע כמו ליכודניק קיצוני. נא להכיר: יובל פורת, האיש מאחורי המסע שמנהלת מועצת יש"ע נגד ההתנתקות

גילי דרוב-הייטיין

זה שבתות אחדות משפחות בגושיקטיף מארחות בביתן אורח לא שגרתי לשבת. יובל פורת, האסטרטג הפוליטי מטעם מועצת יש"ע במערכה נגד ההתנתקות, החליט לעשות שבת בחיק משפחות בגוש. דווקא פורת, חילוני גאה ואיש שמאל בעבר (כשהיה בן 17 כיהן כחבר המזכירות הארצית של מפ"ם ונחשב לאיש הצעיר ביותר בתפקיד זה במפלגה לדרוריתיה) מזוהה עם הקו המיליטנטי של הקמפיין שמנהיגה מועצת יש"ע. את מומחיותו בספינים צבר בגלייזה"ל, שם החל את דרכו כעורך "יומן הבוקר" וככתב לענייני ערבים. לאחר שחרורו היה עורך ב"הארץ". בשנת '99 פתח עם שותפו, זיו ברנע, את "ספיין תקשורת", חברה לייעוץ אסטרטגי המייצגת ועדי עובדים וחברות. משרדי החברה ממוקמים ב"שרתון סיטי טאואר" ברמת-גן. את זיו ברנע הכיר במסגרת עבודתו העיתונאית. "במשך עשר שנים הוא שימש יועץ פוליטי ואני עבדתי מולו כעורך 'יומן הבוקר'", מספר פורת. "אחרי דיונים ארוכים קיבלנו הכרעה, בחמש בבוקר בדירת בחולון. למחרת בבוקר החברה כבר היתה רשומה". עיתונאי ששירת עם פורת בגלייזה"ל נזכר: "כשיובל אמר לי לפני כמה שנים שהחליט לפתוח משרד ללובינג ויחסיציבור, זה לא הפתיע אותי. יש לו היכולת לשכנע, לעשות לובינג. בתקופת השירות שלו הוא הוביל מאבק נגד משרד הביטחון על תוספת חצי שנת השירות בצבא שהוטלה על המתגייסים לתחנה. עד בג' הגיע, ועוד לפני שהתקיים שם דיון, בוטל הנוהג. הוא יצא נגד מפקד גלייזה"ל ותודות לכריזמה שלו גרר אחריו אנשים. זה היה הלובינג הראשון שעשה בחייו. כעת

סיפור ההתנתקות הוא התיק שעומד במרכז האג'נדה של מדינת ישראל, והוא לקח על עצמו משימה לא פשוטה".

פורת רואה בגלייזה"ל את בית-הספר הטוב ביותר שהוא יכול לבקש לעצמו. "שם נתנו לי כלים להכיר את הנקודות שצריך לגעת בהן כדי לייצר כותרות. יש משמעות לכינוסים בהולים ולהודעות דרמטיות". לצד המעבר מהעיתונות לתפקיד יועץ עבר פורת גם קווים אידיאולוגיים – משמאל לימין. ההארה באה לו, על-פי עדותו, לאחר הסכמי אוסלו: "הגעתי למסקנה שצורת הניתוח של השמאל פשטנית ופלקטית. הגעתי למסקנה שהנסיגה לא תוביל לשלום אלא לטרור".

יועץ תקשורת: הוא בחור מוכשר אבל אין לו איוון נכון לעצור בזמן. הוא משך את מועצת יש"ע לקו המתלהם

כיצד עשה האסטרטג הצעיר את דרכו למעוז המתנחלים? קשרים, מסתבר, לא מזיקים. בנצי ליברמן, יו"ר מועצת יש"ע, קיבל עליו המלצה חמה מזאב (ומביש) חבר, מזכ"ל "אמנה", תנועת ההתיישבות של מועצת יש"ע, וקרוב משפחה של פורת: "זמביש הוא החוט המקשר. הופענו מול ההנהלה המורחבת של מועצת יש"ע. הצגנו בפניהם את התפיסה שלנו איך אפשר להביא לסיכול התוכנית. אחרי תהליך ארוך של הידברות, שארך חודשים, הגענו להסכמה". בנצי ליברמן שיחזר

את קבלת ההחלטה: "היתה פנייה של אחד מחברי מועצת יש"ע ששמע אותו באירוע משפחתי. עשינו ועדת שיפוט שתכריע בין שתי קבוצות שהתמודדו. יובל בא עם הצעה מתגלגלת ועם חלקים נוספים שדיברו על מהלכים נועזים יותר. הקו שלו היה מיליטנטי. את החלק הראשון קיבלנו ואת השניים האחרים לא קיבלנו. הקמפיין המתגלגל של יובל עסק באמירות קשות מול שרון. אבל הוא לא עסק במעשים שעוברים על החוק". המשרד שהתחרה בו היה של איתן דורשב. הבחירה ב"ספיין תקשורת" נתפסה כמעין גימיק מצד מועצת יש"ע. יש יתרון לאדם חילוני יוצא השמאל. אלא שהפעם היוצרות התחלפו – פורת איגף כמה מחברי מועצת יש"ע מימין. אפילו עמדותיו של הדובר והמוכיר המדיני, יהושע מורייוסף, כבר לא תאמו את הקו שהתווה פורת. מורייוסף הוביל קמפיין ברוח "יש לנו אהבה והיא תנצח", פעולות שיציגו תדמית חיובית למתנחלים. בסופו של דבר עזב מורייוסף את התפקיד ואת המועצה והחל ליחצ"ן את שר החוץ סילבן שלום, שאמור למכור את ההתנתקות.

הפרישה באה על רקע חילוקי דעות עם פורת. ואמנם, מאז שהצטרף פורת לכוחות מועצת יש"ע לפני כחצי שנה נרשם שינוי ברור בקמפיין והוא החל ללבוש אופי שלילי ולוחמני. רפי סרי, ראש מטה המאבק בגושיקטיף, דבק בקו החיובי של אנשי הגוש: "לאורך כל הדרך אנחנו הולכים בקמפיין פוזיטיבי, לחבר את עם ישראל לגושיקטיף ולהראות לו את האנשים. תמכנו בקמפיין רך ונעים שמדבר לציבור ויכול לגעת בכמה שיותר אנשים. אני לא מאמין בקמפיין אגרסיבי". פורת הציע סיסמאות אחרות:

פורת: התפיסה ברוב הקמפיינים שלי היא מיליטנטית ואגרסיבית. אבל אני לא חושב שמועצת יש"ע צריכה אותי כדי להפעיל קיצונים

מופז התריעו כמה מראשי מועצת יש"ע על סכנת הקרע בעם. ההצהרה הפרובוקטיבית הורלפה לתקשורת. מה שהקנה לה ממד של אמינות היתה התחושה שמדובר במשהו אמיתי. הכותרות היו גדולות.

סוגיית הסרבנות עלתה על סדר־היום הציבורי באמצעות פגישה שקיימו ראשי יש"ע עם הרמטכ"ל. מקור ביש"ע אינו מסתיר את השיטה: "כדי להעלות למודעות את הקרע בעם, העלינו ביוזמתנו את סוגיית הסרבנות. יזמנו פגישה עם הרמטכ"ל ויצרנו כותרות במהלך

נושא קל יותר לשיווק, אך אחד האתגרים התקשורתיים היה שהתהליך אטי ואינו מצטלם היטב. היינו צריכים להמחיש לציבור את הקרע בעם". אחת השיטות המקובלות היתה מתן הצהרה פרובוקטיבית ושחרור הבהרות מרוככות מאוחר יותר. כך מגיעים לכותרות פעמיים: פעם בפרובוקציה ופעם בהבהרה ובריכוך. גם לפגישות עם גורמים ממלכתיים, כמו הרמטכ"ל, היועץ המשפטי לממשלה ושר הביטחון, נועד תפקיד כחלק מהמסלול של הצהרה פרובוקטיבית ולאחריה מיתון ההתבטאות. בפגישה עם שאול

"שרון קורע את העם" ו"תנו לעם להחליט". מצד אחד "הליכה להכרעת העם", ומן הצד השני הקריאה של מועצת יש"ע לאי־ציות אזרחי, להעמיד מאה אלף אזרחים שיתייצבו בגוש־קטיף ביום הפינוי. לפורת אין ספקות באפקטיביות של המסר הנוקב: "יש פה סכנה אמיתית ולכן אין מקום לקמפיין שמנוהל על סימפטיה".

עם כניסתו של פורת לתמונה נבחרה אסטרטגיה של התמקדות בדרישה לקיים משאל עם. פורת: "אחת הבעיות של ההתנתקות היתה הסיקור התקשורתי. חשבנו שצריך לייצר

הפגישה. אחד הגורמים הקשורים אלינו הרליף את הפגישה לתקשורת, למחרת הכותרות דיברו על סרבנות של אלפים. כך יצרנו מצב שבו הסרבנות עלתה על סדר־היום התקשורתי.

החלטה אחרת של מועצת יש"ע היתה לקרוא להמונים להתייצב ביום פקודה בגוש־קטיף ולא לזוז משם. ושוב מסביר מקור ביש"ע את השיטה: "בהפגנה הגדולה עמד בנצי ליברמן ועשה אקט פומבי של חתימה על מסמך התחיבות להתייצב בגוש ביום פקודה. זה היה אקט ויזואלי שמצטלם היטב. התקשורת משמשת כלי בשידורים חיים. כשהכותרת אומרת, 'אנו צפויים לעימות חריף', זה משרת את האינטרסים שלנו".

כך קרה גם לאיגרת של ראש מועצת בנימין, פנחס ולרשטיין, שקרא להפך את חוק "פינוי פיזיו" גם במחירי ישיבה ככלא. האיגרת היא דוגמה לאופן שבו הצליחה מועצת יש"ע לתמרן את התקשורת. הניסוח נועד לייצר כותרות. הדינמיקה ומחול השדים שנוצר סביבה גררו כותרות ענק. בנצי ליברמן מסביר: "אנחנו עושים כוונה מהלכים של אירועים תקשורתיים. אנחנו צריכים להמחיש לציבור מה משמעות משאל העם. פנחס ולרשטיין אמר, שאם העניין לא יובא להכרעת העם, הוא יפר את החוק. היועץ המשפטי אמר, 'אני מקווה שמועצת יש"ע תגנה', אנחנו שתקנו במשך 24 שעות, אחר־כך התכנסנו ודנו וכינסנו מסיבת־עיתונאים. וכך יצא שהתקשורת עסקה בעניין הזה שלושה ימים".

כל מי ששמע שיוכל פורת קיבל את הקמפיין לידיו הזהיר אותו שאין לו סיכוי להצלחה. התגייסות התקשורת בעד ההתנתקות, הגיבוי שקיבל ראש הממשלה מהשמאל, אך בעיקר חוסר היכולת לשלוט

יריב אופנהיימר, "שלוש עכשיו": הם [מועצת יש"ע] מהלכים על קו התפר בין המשוגע של הכפר לבין קו מתון וידידותי

באופן מוחלט בכל האירועים. יש פה הרבה שחקנים, רבנים, מנהיגים חילונים", אומר פורת. הוא גם מודע לעובדה שחלק מההתמודדות בקמפיין נעוץ בהבנה שאין לך שליטה מלאה על האירועים. כך היה גם במשבר סביב חילוקי הדעות שהתגלעו במועצת יש"ע לגבי אופי הקמפיין. "זו מערכת מגוונת ופלורליסטית, ויש בה קושי אמיתי: למשל, אין לך אפשרות לשלוט על התבטאויות מהסוג שהשמיע חסדאי".

חסדאי אליעזר, מ"מ יושב ראש מועצת יש"ע, נמנה עם הקולות האחרים שנשמעים בזמן האחרון בהתנחלויות. כך, למשל, התנגד ליוזמה להתייצב בגוש־קטיף ואמר בהתרה כי יתגייס למילואים כדי לאפשר את ההתנתקות. הוא הביע חשש מפני מה

שעלול להתרחש יום למחרת ההתנתקות, בין אם תצא אל הפועל ובין אם לאו. יש לו ביקורת נוקבת על הקו התקשורתי הנוכחי. גם שאול גולדשטיין, ראש מועצת גוש־עציון, מבקר בגלוי את הקמפיין שמטרתו לעצור את תוכנית ההתנתקות. הוא חושש מפני השלכות אפשריות של האשליה כאילו יירדה לרחוב תוכל לעצור את התוכנית. ביקורת מעניינת יש לחסדאי אליעזר גם נגד הקו החדש שמסתמן בתוך הליכוד ומכוון נגד השחיתות של ראש הממשלה בפרשת המינויים הפוליטיים בסיסמה "מושחת נמאסתו": "בתוך הליכוד מחפשים חזיוקים למנף את הקמפיין הזה", שולח אליעזר רמזים למניעיו של פורת. "לדעתי, יוכל פורת לא עובד רק במועצת יש"ע. הוא מכר את זה גם לליכוד. זה יותר חזק כשהוא בא מהבית. הקו כוון כולו לתוך הליכוד. זה לא קמפיין של יש"ע, אלא קמפיין שהיועצים האסטרטגיים מכרו לליכוד, ואם ישיגו את המימון הנכון, נראה אותו". הניסיון הוא להסיט את תשומת־הלב מההתנתקות לשחיתות של שרון. "השיא היה עם המינויים", אומר אליעזר. "בתוך הליכוד זה גרם לפיצוץ. יוכל הוא יועץ אסטרטגי נריר. הוא לא המציא את הקמפיין אלא ענה לצורך שבא מתוך הליכוד בלי קשר ליש"ע ומיקד אותו נקודתית באריק שרון".

ואכן, פורת מסתייע במידע פנימי שמודלף לו מלשכת ראש הממשלה והוא מקושר גם לתומכי ליכוד שמוציאים איתו הבנה ושותפות אינטרסים. הוא נטל חלק בליבוי הזעקה הציבורית נגד המינויים הפוליטיים של שרון. הוא קיבל את המידע הפנימי על המינויים הצפויים מהלשכה, וזיהה את הפוטנציאל הציבורי עוד לפני שהכוונה יצאה אל הפועל. הוא הסב את תשומת לבם של פוליטיקאים ועיתונאים ומיקד אותם במסר מרכזי אחד וקליט. לכך הצטרפו פניות שהגיעו מאנשי שמאל שהעלו את זעקת השחיתות נגד שרון ומצאו אוזן קשבת בתקשורת. שיתוף הפעולה עם השמאל הוא גורם חשוב בגישתו של פורת. "היה חשוב לנו לגרור את השמאל להגיב, מתוך מחשבה שכשהשמאל נדבק לשרון, זה לא עושה לו טוב. חלק ממה שהפך את איגרת ולרשטיין לכותרת ראשית היה העובדה שהשמאל הזין את העניין". לשם כך גם נעשה מאמץ לגייס את השמאל לתמיכה במשאל העם. במסגרת זו גם הרבה פורת להשתמש בסקרים שהתקשורת אוהבת כליכוד. "יצרנו דינמיקה של ריצה מטורפת אחרי סקרים. זה מייצר אווירת בחירות. אווירת בחירות מייצרת הקצנה. קשה לשמור על קואליציה באווירה כזו. התקשורת נגררת. זה גורר את התהליך להכרעה דמוקרטית שאנחנו רוצים אותה".

הקמפיין התקשורתי של מועצת יש"ע הולך ומקצין ככל שמתקרב מועד ההתנתקות. לאחר הכישלון בזירה הפרלמנטרית מכריזים שם על מעבר לרחוב. המגמה הזו מעוררת ביקורת אך פורת דוחה אותה: "התפיסה ברוב הקמפיינים שלי היא מיליטנטית ואגרסיבית. אבל אני לא חושב שמועצת

יש"ע צריכה אותי כדי להפעיל קיצונים. יש מגמה אותנטית של הקצנה שאנו לא שולטים בה".

לעמיתיו של פורת יש ביקורת על הקמפיין שהוא מנהל. יועץ תקשורת שמעדיף להישאר בעילום שם אומר: "הוא בחור מוכשר אבל אין לו איוון נכון לעצור בזמן. הוא משך את מועצת יש"ע לקו המתלהם. ולר"איה, העובדה שהמועצה לא באמת מתנערת ממעשים פרובוקטיביים אלא בקריצה". נורית דאבוש, מרצה

נורית דאבוש, מרצה לאסטרטגיה

תקשורתית: מועצת יש"ע הלכה על קמפיין נגיטיבי, שגם לא הצליח בהגשמת המטרות וגם גרם להיעדר סימפטיה של הציבור

לאסטרטגיה תקשורתית באוניברסיטת בראילן ובית־הספר "כותרת" וחברת מועצת הרשות השנייה לרדיו ולטלוויזיה, מסבירה: "המטרה היא ליצור דעת קהל שסיפור החזרת שטחי ארץ־ישראל הוא בעייתי. הם עושים את הקרב על הפרומ. הם מבינים שהם הפי סידו את הקרב על ההתנתקות. במישור הטכני נגמרה להם התחמושת של הפעילות מוקדם מדי. עכשיו כל מה שיעשו לא יהיה ממש מעניין. הם עברו לפעולות בעייתיות, חסימת כבישים. הם החליטו לעשות שינוי ברוח של אסטרטג צעיר ולא אחראי והלכו על קמפיין נגיטיבי, שגם לא הצליח בהגשמת המטרות וגם גרם להיעדר סימפטיה של הציבור".

יריב אופנהיימר, דובר "שלוש עכשיו", יריב מושבע של מועצת יש"ע, מגיב על השינוי בקמפיין: "הם [מועצת יש"ע] מהלכים על קו התפר בין המשוגע של הכפר לבין קו מתון וידידותי. טגנו בין איומים אלימים לבין הליכה לתקשורת כדי למתן את ההתבטאות. על־פי השיטה הזאת צריך לומר משהו קיצוני, וברגע שהזרקור מופנה אליך, למתן אותו. ברגע שהם מרגישים שהקמפיין נחלש, הם מוציאים מהארון התבטאות קיצונית ובאותו רגע זה פותח את מהדרת החדשות...".

במועצת יש"ע זוכה פורת לכבוד. נועצים בו לפני קבלת כל החלטה ובררר־כילל מתחשבים בדעתו, אך למעשה אין לו זכות הצבעה בנושאים העולים לדיון. מי שמחליט על המהלכים היא מועצת יש"ע, שמשופשת בתרגילים פוליטיים ותקשורתיים. בינתיים ממשיך פורת לשנן את המנטרה שנשמעת מופרכת, כי לעצירת ההתנתקות סיכויי הצלחה גבוהים. נראה כאילו הצליח לשכנע אפילו את עצמו. מוטיבציה לא חסרה לו. אם אכן יצליח להוביל מהלך שיסכל את תוכנית ההתנתקות, מובטח לו ממועצת יש"ע בונוס שמן ומיוחד. פורת אינו מסתפק בכך. האתגר הגדול מבחינתו, מה שמכונה בפיו "הבונוס הפרטי שלי", הוא לצפות בהנהגה כיצד ראש הממשלה נופל מכאסו. ■

העין השביעית

כתבת - עת לענייני עיתונות ותקשורת

”העין השביעית” הוא במה לעיתונאים המוטרדים מהרמה המקצועית ומהאתיקה של התקשורת הישראלית. זהו כתבת-העת היחיד שבו תמצאו התבטאויות מעמיקות על הקשר בין פוליטיקה לתקשורת, על מאבקים בין עיתונים, על יחסי מו”ל-עיתונאי, על ניגוד אינטרסים, על זכות הציבור לדעת ועוד.

להזמנות:

טל' 1-800-20-2222

פקס' 02-5631122

ניתן לרכוש את גליונות ”העין השביעית”
בכל חנויות סטימצקי וספרי

בספרו האוטוביוגרפי *The times of my life and my life with the Times* ומתאר מקס פרנקל, עורך ה"ניוירוק טיימס" לשעבר, את מלאכת העורך הראשי. "רוב הזמן סחבתי את הפסנתר, לא ניגנתי בו", הוא מצטט, כרוצה לומר – תפקיד העורך הראשי אינו לעסוק בעצמו בעבודה העיתונאית, אלא לנהל בצורה נכונה את הביצוע, הנעשה בידי אחרים. העורך הראשי אפוא, ככל מנהל, חייב להכיר היטב את התחום, אבל הכישור העיקרי הנדרש ממנו הוא ניהולי ומנהיגותי. לפחות לשיטתו של פרנקל. אי אפשר לדעת אם ארנון (נוני) מוזס, המו"ל ובעליו של "ידיעות אחרונות", הושפע מספרו של פרנקל כשבחר ברפי גינת לעורך הראשי של

תחושת ביטחון עצמי מול אלה שרואים את עצמם כאליטות תקשורתיות ואינטלקטואליות, והם מאוד מחשיבים את החברות והנאמנות. זו סביבתו החברתית והמעמדית של נוני מוזס. מאליו מתברר שתדמיתו העממית של גינת בעיני כל "עגולי המשקפיים" לא עמדה לו לרוועץ, אלא להפך. מרמת-גן זה נראה אחרת: רפי הוא בן-אדם מקסים ועיתונאי מעולה שמביא רייטינג פיזוך בכל דבר שהוא נוגע בו כבר 25 שנה. לרפי יש חוש ריח של חיית טרף לסיפור טוב. רפי הוא מהמשפחה מתקיימת איתו האינטימיות ההכרחית כשצריך להרים טלפון ולבקש לפסול כתבה או לקבל מישהו לעבודה. רפי בחיים לא יתנשא, למרות שהוא רחוק מלהיות פראירי. רפי הוא קונסנווס, בדיוק כמו העיתון. הוא לידר טבעי, מנהל כריזמטי ואנשים ילכו אחריו. השורה התחתונה של הצלחת העסק הזה,

המו"ל, והרעים בדרישה להפסיק מיד את הביזיון ולהצהיר ללא דיחוי שהוא המועמד היחיד, יצאה ההודעה המתקנת. אחרים מבכירי העיתון שהתנגדו למינויו הצפוי של גינת, ההמוני והעממי לטעמם, ניהלו קרב מאסף. חלקם, העורך הכלכלי סבר פלוצקר למשל, הגיעו עד כדי איומים שלא יעבור תחת גינת אם ימונה. המו"ל לא התרשם ופרסם את החלטתו. המחאה נאלמה מיד. המו"ל אף פעם לא מתרשם ודלתו בדרך-כלל אינה פתוחה. מקורבים שמוזס משתף בהחלטותיו המקצועיות לא קיימים, גם בתוך משפחתו הקרובה, אבל מכרים קרובים יש ויש. אחותו, תמי, היא חברה ותיקה של גינת. מדי שבת בצהריים מתכנס בביתם של תמי מוזס ורדי בורוביץ', מבעלי חברת התעופה אל-על, פורום קבוע של ידידים: רפי ונאוה גינת, סמי יחיא בעליו של הלונדופארק, ז'קלין ואביגדור

האיש הנפוץ ביותר

האיש הנפוץ ביותר

בסביבתו החברתית והמעמדית של מו"ל ידיעות אחרונות, תדמיתו העממית של רפי גינת לא עמדה לו לרוועץ, אלא להפך: הפכה אותו לחועמד ראוי להיות העורך הבא של העיתון

האיש הנפוץ ביותר

"ידיעות אחרונות", היא אך ורק העלאת התפוצה ואת זה רפי יעשה מצוין.

2. רפי גינת. רפי גינת הוא איש חברה אוהב חיים. עבודתו כמגיש "כלבוטק" וכרוז הבית של קבוצת הכדורסל של מכבי תל-אביב מותירה לו זמן פנוי, המוקדש לטיפוח תחביבים. הוא מחזיק ביאכטה ואוהב לבלות עם חבריו הקרובים בארץ ובחו"ל. תפקידו החדש יחייב אותו לשעות אינסופיות של עבודת מערכת שגרית ומייגעת – מנת חלקם של סוחבי הפסנתרים. מהסיבה הזו בעיקר התלבט אם להיענות להצעתו של מוזס. הוא ידע שצפויה לו ירידה ברמת החיים, אבל רצה את הלגיטימציה וההכרה שיביא לו התפקיד נוסף על האתגר המקצועי הגדול. אלא שבתוכנית התחקירים "כלבוטק" מוכיח גינת שלא חייבת להיות התאמה בין ההשקעה שלו כעורך להצלחת המוצר העיתונאי שלו. "כלבוטק", המזוהה איתו יותר מכל, נעשית במידה רבה על-ידי עורך התוכנית גולן יוכפז. תפקידו של גינת, המיומן והמנוסה בהופעה בטלוויזיה, מצטמצם לשעות מעטות מדי שבוע, שבהן הוא מגיע לאולפן ומקריא את הטקסטים

ליכנסו שטיין, העיתונאית אילה הסון-נשר ובעלה מפיק הטלוויזיה שי נשר, שר החוץ סילבן שלום ואשתו ג'ודי, אחותם של נוני ותמי, ומוזס וזוגתו. שם, בסעודות השבת הכמור-משפחתיות שמוזס משתדל לא להחמיץ, התקברו בשנה האחרונה מוזס וגינת, ובישלו ביחד את המינוי.

שקנתותו של מוזס, מספרים אלה שמשוחחים עמו, אינה בהכרח חיפוי מסתורי לניווט מתוחכם וערמומי של כלי התקשורת המרכזי במדינה. לא מן הנמנע שמוזס ממעט להתבטא, משום שלא תמיד הוא מרגיש שיש לו מה להגיד. בשנים האחרונות הוא נואש מהשאיפה להתחבב על האליטה התקשורתית, שהוא נוהג לכנות "עגולי המשקפיים". הוא מרגיש שנושב מהם אליו משב קל והמקמק של התנשאות. לתחושה הזו שותפים גם אחרים במשפחתו, הרואים את עצמם כאריות עסקים בעבודה ואנשים פשוטים וחמים בבית. הם לא אוהבים להימצא בחברת אנשים שמדברים בעיקר על ספרים, קונצרטים ועניינים שברומו של עולם. בשיחה הקולחת מעל לתבשיל החמין המהביל מדי שבת, אף אחד לא מנסה לעשות רושם או להתחכם "כמו איזה צנון", כלשונם. לסועדים, שרובם ככולם עשו חיל בתחומיהם,

העיתון, משום שלא ממנהגו להשיב לפניות אליו. הוא שומר את מחשבותיו לעצמו ונימוקיו עמו. אבל המינוי המפתיע, מהלך בלעדי של מוזס, שופך אור על תפיסתו ומניעיו ומזמין בירור על הדרך החדשה שאליה יוצא העיתון.

1. נוני מוזס. מינויו של גינת, הגם שנבט כמוחו של מוזס זה מכבר, לא היה מובן מאליו. מוזס הוסיף להתלבט גם אחרי שדלף דבר המינוי. בשלושת הימים הראשונים אחרי כניסתו של יואל אסתרן לתפקיד עורך המשנה, ישב מוזס בשיבות העורכים וניסה לנהל אותן כעורך ראשי בפועל. מעדויות הנוכחים עולה שהניסיון לא היה מוצלח. מוזס, למרות מקומו בראש השולחן, לא השתלב בדיון ולא תרם לו. אסתרן, לעומתו, החליק בטבעיות פנימה. לישיבה ביום הרביעי מוזס כבר לא הופיע ובכך פסל את האפשרות, שאולי נבחנה, לקחת על עצמו את התפקיד. במשך זמן הרמדומים הזה ולאחריו נחשב גינת למועמד, אולי מועדף ואולי לא, מתוך רשימה של כמה מועמדים. ההודעה הרשמית על זכייתו בתפקיד בוששה לבוא. רק אחרי שגינת צלצל בזעם לחברתו תמי מוזס-בורוביץ', אחותו של

שתועלתם לרעת גינת מועטה, ייאלצו לפנות מקום לסקופרים ולתחקירים צעירים ורעבים שיזרימו במערכת דם חדש. העיתון לא יראה עוד את עצמו כמתחרה בעיתונים האחרים, אלא ישאף לנתח גדל מתשומת לבו של הצרכן גם על חשבון הטלוויזיה. עם קליטת האנרגיה החדשה ישאף גינת להגדיל את נפח העיסוק בצרכנות, חשיפות ותחקירים, על חשבון כיסוי הפוליטיקה והחדשות הקשות. שעתו של מרכזי גילת חוזרת. גינת אומר בשיחות פרטיות שהתחקירים על האי היווני ועל אריה דרעי היו פסגות הישגיו של העיתון. הוא רואה בהם פנסי מגדלור של העידן החדש. במשפחת מוזס רווחת גם תחושה שאחת הסיבות להיחלשות העיתונים היא שהציבור מאס בפוליטיקה ובחדשות קשות, בניגוד לחשיפות ותחקירים. אבל דווקא טיפוח מחלקת התחקירים יכול להוביל בטופו של דבר לפיצוץ. בצמרת העיתון טוענים שהעורכים

איך שלחה חסידיו חב"ד לאמו של בעלה לשעבר, כדי שישפיעו עליו להתחתן איתה פעם נוספת, וח"כ יוסי שריד קרא על "סוד אפל מעברו", ולפיו הוא "תקף וחנק את אהובתו על רקע רומנטי" (כל הדוגמאות הללו שאובות מסריקה אקראית של סיפורי השער). כל מי שעבד עם גינת, לרבות עובדי "העולם הזה", מסכימים שסגנון העבודה שלו הפוך מריכוזי. הוא בונה צוות נאמן, מאציל סמכויות בנדיבות, ומעניק גיבוי כשיש תקלות. כך למשל, כשכתקופתו כעורך ניסתה כתבת של השבועון לסלק מבית-החולים תינוק שזה עתה נולד כדי להדגים את הפרצה באבטחה. הכתבת נעצרה על-ידי המשטרה, אבל גינת נטל אחריות ושחרר אותה בערבות. "אפשר ללעוג על הדיאטה שעשה לפני כולם בטלוויזיה, או להזכיר שוב את הקוליפורמים בחמוס", אומר בכיר בתקשורת הישראלית, "אבל האמת היא שזה לא רלבנטי. הוא הגיש את 'זמן

שנכתבים בשבילו תוך תיקון דקויות פה ושם. גינת לא סר למרותו של יוכפז, שהוא מכיר ומעריך זמן רב, אלא להפך: הוא סומך עליו שיכין את התוכנית בהתאם ל"רוח המפקד" ואינו מתאכזב. לפי גרסת גינת, הוא שבחר ביואל אסתרון לתפקיד עורך המשנה, ונתון זה מחזק את ההשערה שיכול להיווצר דפוס עבודה דומה גם בעיתון: גינת יהיה הטלנט, מפצח התעלומות של המשטרה, אריזתו הנוצצת של העיתון, בעוד שאת עבודת הנמלים היומיומית יעשה אסתרון. בכך יחפה אסתרון על גינת ומוזס פעמיים: עמדתו הבכירה תנטרל את הביקורת על פנייתו של העיתון אל המכנה המשותף הפופולרי ותפטור את גינת מהעבודה הפרטנית על ההפקה היומיומית. כך יוכל גינת להתפנות להרכיב את נוסחת הפלא המנוסה שלו לקליעה לטעם הציבור, הפעם בעיתון. אסתרון, למרות תדמיתו האליטיסטית, חייב לגינת ולמוזס את משרתו החדשה

לפי גרסת גינת, הוא שבחר ביואל אסתרון לתפקיד עורך המשנה, ונתון זה מחזק את ההשערה שיכול להיווצר ב"דיעות אחרונות" דפוס עבודה שבו העורך הראשי יהיה הנמלים היומיומית יעשה עורך המשנה אסתרון

רפי גינת

יואל אסתרון

נוני מוזס

בעיני משפחת מוזס, גינת הוא אדם מקסים ועיתונאי מעולה שמביא רייטינג בכל דבר שהוא נוגע בו. יש לו חוש ריח של חיות טרף לסיפור טוב ומתקיימת איתו האינטימיות ההכרחית: כשצריך להרים טלפון ולבקש לפסול כתבה או לקבל מישהו לעבודה

הבכירים מחזיקים ברשימה קצרה של אישים, חלקם במרכז התעניינותו של הציבור, המקורבים למוזס מענייניו האישיים וחסידים מביקורת. עד היום חבו עורכי העיתון בשנים האחרונות את תפקידם למו"ל שמינה אותם. אם היה מפטר אותם, לא היה להם לאן ללכת. גינת, למרות החברות, לא חייב למוזס כלום ו"דיעות אחרונות" אינה הצלחתו היחידה בחיים. לפי ההערכה, אם יגיע סיפור קשה וטוב על אחד המוחסנים, גינת לא יסכים לוותר על הפרסום, גם במחיר עימות עם המו"ל.

על הפסנתר שגינת העמיס על גבו פורטים נגנים רבים. לא בטוח שכולם יתרשמו ממנהיגותו הטבעית. הוא הראשון להבין שדווקא אליטת הכותבים, זו שהסתייגה ממינויו, חיונית להמשך ההצלחה. אם יצליח לרתום גם אותם למאמץ החדש שהוא מפנה אליו את העיתון, יוכיח את הכושר המיוחס לו בניהול יחסי אנוש. "הוא אולי לא אינטלקטואל ואיש ספר ותרבות גבוהה, כמו עורכים ראשיים אחרים", אומר עורך בכיר שמכיר אותו מקרוב, "אבל מי קבע שזה מה שעורך צריך להיות. יותר חשוב שיהיה חכם, אחראי, מאופק ומרוסן. הוא לא חייב בשביל זה להיות איש רוח".

הערב בגל"צ במשך שנים וטיפל במקצועיות במגוון רחב של נושאים, שמהם מורכב היומן. ב'כלבוטק' הוא עושה תוכנית מעניינת, חשובה, פיקנטית, לגייטמית לעילא, עם שליחות ותחושה של תיקון עולם. זו תוכנית הישגית, מקורית, בלעדית ולטובת הציבור. כמעט כל פרמטר עיתונאי נמצא שם. יחד עם זאת, מייקל ג'ורדן, למשל, היה מעולה בכדורסל, אבל חלש מאוד בכייסבול כשניסה לעשות שינוי. ההצלחה ב'כלבוטק' או ביומן ברדיו לא מחייבת הצלחה גם ב'דיעות אחרונות'.

גינת, בעיני עצמו ובעיני חבריו, הוא עיתונאי מצליח. קשה למצוא מי שבאמת מכיר אותו ומדבר בגנותו. בעיתונים ובתוכניות שלו יש הישגים, חשיפות, תחקירים ורייטינג. כך היה תמיד ואין סיבה שבעיתון תשתנה המגמה; וראי כשהגדרת ההצלחה בשולחן השבת של מוזס היא, "אך ורק העלאת התפוצה".

3. "דיעות אחרונות". על דעת המו"ל מתכנן העורך החדש שתי מהפכות. באנרגיה ובכיוון. גינת ואסתרון חשים שהעיתון עייף וזקוק לניעור. עיתונאים מבוגרים רבים,

והבכירה בעידן שבו עיתונאים ותיקים מובטלים. הוא לא יוכל להוביל סדריום עצמאי וסופו שיירתם גם הוא ל"רוח המפקד".

גינת הוא הראשון שדוחה את ההשערה הזו, בהצהרה על התמסרות מוחלטת לתפקיד החדש. הוא מתכנן לבלות בעיתון 16 שעות ביממה ולרדת לפרטי הפרטים. חבריו חלוקים בדעתם אם אכן יתמיד בכוונתו או ישאיר את העומס לאסתרון היעיל והעמלני. אם יערוך גינת את "דיעות אחרונות" כפי שערך את "העולם הזה" לפני כ-15 שנים, יהיה זה עיתון אחר. תחת עריכתו היה "העולם הזה" שבועון סנסציוני צהוב ורווי סקופים. זירת הפעילות שלו, שנחל בה הצלחה בחשיפות בלעדיות, היתה בעיקר ענייניהם האישיים של אנשי ציבור. הוא שחשף, למשל, את בקשתו הסודית של הרמטכ"ל ראז, משה לוי, מיצחק רבין ויצחק שמיר שלא למנות את סגנו דן שומרון לרמטכ"ל בגלל השמועות שהוא הומו, או את המשבר בחיי הנישואים של הזמר מתי כספי. השבועון פרסם תמליל שיחת טלפון חשאית בין שרת החינוך ראז, שולמית אלוני, לרב עובדיה יוסף, או את פרטי המריבות הקשות בין אריה דרעי לרבנית יוסף. אורנה גאון, גרושתו של הזמר יהורם גאון, קראה בו

זו אינה כיכר העיר

הנזק של פתיחת בתי המשפט לסיקור התקשורת האלקטרונית עולה על התועלת המיוחסת לה

אל מול המצלמות. מידת הפגיעה בפרטיות, הן של העדים והן של הצדדים להליך, עולה לאין שיעור כאשר המשפט משודר. פתיחת בתי המשפט לתקשורת אלקטרונית עלולה גם להשפיע על עורכי־דין באופן טיעונם, שעשוי להיות ארוך יותר, בלתי פשרני ורווי גימיקים כדי לזכות בפרסום אישי, אפילו עד כדי חשש של ממש לניגוד אינטרסים בינם לבין לקוחותיהם. זאת ועוד, סיקור טלוויזיוני ורדיופוני עלול להשפיע גם על השופטים, שכן אף בשיטה שבה אין מושבעים, אי־אפשר לבטל לחלוטין את החשש מיצירת לחץ בלתי מודע על השופטים כתוצאה משפיטה פופוליסטית על־ידי דעת קהל.

למול כל החששות הללו, קיים ספק גדול אם התועלות החינוכיות המצופות מהכנסת מצלמות לאולמות השופטים אכן יתממשו. משצולם המשפט, קשה להניח שניתן יהיה לרשויות להתערב באופן ממשי בשיקולי העריכה של החומר ובאופן השימוש בו. יש להניח שבסופו של דבר, גם אם יאסר במפורש שימוש בחומר לצורכי תוכניות בידור, בפועל ישודרו מן המשפט קטעים קצרים בלבד, של אותן דקות סנסציוניות המגדילות את אחוזי הצפייה. שידור מקוטע וסלקטיבי עלול דווקא ליצור מצג מטעה ובלתי הוגן על המתרחש באולם.

לא בכדי נבדלת התרבות המשפטית מן התרבות היומיומית. למערכת המשפט היגיון משלה ונוהל משלה, כמו גם מדים משלה, גיבונים משלה ושפה משלה. כל אלה לא נועדו לשמר אליטות של יודעי ח"ן, כי אם לשרת ערכים של עידון והגינות, אשר מבדילים בין אולם המשפט לבין טקס תלייה בכיכר העיר אל מול ההמון המריע. שידורם של משפטים מגביר את החשש מניהול משפט על־ידי הציבור ועל־ידי התקשורת.

דלית דרור היא ראש תחום משפט ציבורי במשרד המשפטים וחברה בוועדת ביניים

לאחרונה פרסמה הוועדה הציבורית לבחינת הפתיחה של בתי המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית (בראשות שופטת בית המשפט העליון דורית בייניש) את הריון וחשבון שלה. בסימנם של דיונים ממושכים גיבשה הוועדה מסקנות, שאין בהן שינוי דרמטי לעומת המצב הקיים. מודע גם בעידן התקשורתי שבו אנו חיים לא מצאה הוועדה לנכון להמליץ על שינוי המצב ברובם של ההליכים? האם אין בשידור תקשורתי מן האולם משום הרחבה מתבקשת של עקרון הפומביות בעולם המודרני? היש הצדקה מספקת להגבלת חופש הביטוי והעיתונות וזכות הציבור לדעת בהקשר זה?

על־פי המצב החוקי הקיים, בית המשפט ידון ככלל בדלתים פתוחות, וכל אדם רשאי להיות נוכח באולם ולעקוב אחר הריון המתנהל בו. מותר גם לפרסם ולדווח ברבים על הליכי משפט מתנהלים, בכפוף לסייגים. יחד עם זאת, אין לצלם באולם בית המשפט או לפרסם תצלום כזה, אלא אם בית המשפט התיר זאת, והקלטה ושידור כמוהם כצילום. במהלך השנים ניתנו היתרים לסיקור אלקטרוני של הליכי משפט רק במקרים ספורים.

הוועדה הציעה לאמץ הסדר נסיוגי זהיר, שיחול על הליכים המתקיימים בפני בג"ץ בלבד – הליכים שאין בהם עדים ונושאייהם הם, על־פי רוב, ציבוריים. לפי ההצעה, הרכב שופטי בית המשפט העליון שידון בתיק יהיה רשאי להחליט על הפתיחה על־פי שיקול דעתו. עוד המליצה הוועדה כי תוקם ועדת היגוי, אשר תלווה את עריכת הניסוי, תקבע כללים לצילום ושידור, ותתייחס להיבטים הטכניים והתקציביים הכרוכים בו. את הניסוי צריך יהיה ללוות במחקר, שיעריך את תוצאותיו מבחינת כל הנפשות הפועלות בהליך – שופטים, בעלי דין, עורכי־דין, כלי תקשורת – כמו גם מבחינת הציבור הרחב.

הגדרת שקיפותם של בתי המשפט עשויה, לכאורה, לחזק את אמונו של הציבור במערכת, לקרב את האנשים אל עולם המשפט באופן בלתי אמצעי, מתוך התרשמות ישירה ועצמאית, וכך ליצור אפקט חיובי מבחינת החינוך לדמוקרטיה. לא מן הנמנע שהחשיפה גם תיעל את הדיונים ותהיה לה השפעה חיובית על האווירה באולם ועל תפקודם של השופטים ובעלי הדין.

1 אולם נראה כי במרבית ההליכים, נזקה של פתיחת בתי המשפט לסיקור התקשורת האלקטרונית עולה על תועלתה. שידורים מאולם בית המשפט עלולים להשפיע על כל הגורמים המעורבים בהליך באופן שיוזק למטרה של גילוי האמת. הפתיחה לתקשורת עלולה להרתיע עדים מלהעיד, להרתיע מתלוננים פוטנציאליים מהגשת תלונות, לגרום למתח רב וכמובן להשפעה אפשרית מעדייות קודמות. היא עלולה להרתיע תובעים פוטנציאליים מהגשת תביעות אזרחיות בבתי המשפט ומעצם ההזדקקות למערכת, כדי להימנע מניהול התדיינות משפטית

כפועל ישודרו מן

המשפט קטעים קצרים בלבד, של אותן

דקות סנסציוניות המגדילות את אחוזי

הצפייה. שידור מקוטע וסלקטיבי

עלול ליצור מצג מטעה ובלתי

הוגן על המתרחש באולם

שקלים השקיעה בעשור האחרון החברה המוציאה לאור את "מעריב", כמוספי הלוח ובאתר האינטרנט **174,205,000**

שלה. והנה בא אתר אחד, www.alljobs.co.il, ומעתיק את מודעות דורשי ומחפשי העבודה שהתפרסמו בלוחות ובאתרים של "מעריב". פרקליטי "מעריב" ביקשו מבית-המשפט המחוזי בתל-אביב צו מניעה נגד בעלי alljobs, שלטענתם, מנצלים מוניטין שנצברו בעמל ובהשקעה רבת שנים, ומבקשים להתעשר על חשבון העיתון. סגן נשיא המחוזי, השופט יהודה זפט, דחה את הבקשה – והעולם שוב לא ייראה כמקודם. זפט קובע בפשטות מאירת עיניים כי המידע שבלוחות הוא פרי יצירתם של המפרסמים, וכי הרחבת הפרסום אל מעבר ללוח שבו התפרסמה מודעתם לראשונה משרתת הן את המפרסמים והן את הציבור.

במושגי העולם הישן, alljobs הוא אתר טפילי. הוא אוסף מידע מלוחות דרושים ומחפשי עבודה ומציע אותו (כתשלום צנוע) למעסיקים. במושגי העולם החדש זהו שירות לגיטימי, יעיל ומובן מאלין (בין היתר מציע האתר גם שירות המכונה "מלשיון", והגולש מתבקש לשתף פעולה: "אם שמעת על משרה שמתפנה – אל תתבייש, תלשיו").

על-פי מושגי העולם החדש אין כל משקל לשאלה מי אתה, כמה השקעת ומהו המוניטין שלך. על-פי הכללים החדשים, כל מידע הוא חומר גלם זמין, חינמי בדרך-כלל לצרכן הפרטי, ואפשר לשרשר אותו, להעתיק אותו ולדחוף אותו הלאה לרשימות תפוצה שונות. חֶפֶשׁ, מְצָא, סֶמֶן, הֶעֱתַק, שִׁמּוֹר, הֶעֱבֵר הלאה – אלה הן שש נקישות העכבר שמשנות את פני המין האנושי ומובילות אותנו למרחבים שלא שיערנום.

באיחור ניכר מגיעה מהפיכת האינטרנט למתחם שאול המלך. השחקנים בזירה החדשה לא מתלהבים מן היקום אפוף הניירת והתיקים של בתי-המשפט. אין זה חיזיון שכיח לראות מי מהשחקנים ברשת רץ להשיג צווים ופסיקות משפטיות. במצב כה נוזל, בתוך ענני האבק של המהפיכה שעדיין מסתחררת, הכל חוששים מפסיקות תקדימיות ומעדיפים ליישב מחלוקות במישורין ובהשאי. פורצי הגבולות חוששים מפסיקה רגרסיבית שתיתן תוקף משפטי למצבים שאבד עליהם הכלה; שומרי החומות חוששים מפסיקה חדשנית שתיתן תוקף משפטי לשינויים המתחוללים.

זכויות היוצרים על מוצרי האינטרנט הן עניין רגיש. גופי העיתונות בוחנים בהרדה את מסלול ההרס של כוחות הפלישה האינטרנטיים ותוהים אם להיאבק בהם או להתבצר מולם. בפני העיתונות הישנה עומדת בעיה עדינה: אם היא תבקש להגן על זכויותיה בפסיקות משפטיות, היא עלולה לחשוף עצמה לתביעות זכויות יוצרים מצד עובדיה העיתונאים. אלה שיצירתם משורשרת

היום מן העיתון המודפס לאתר האינטרנט ומשם לפורטלים ומשם לאתרי מְשֵׁנָה מסחריים, ובקצה הדרך הם הופכים לאטריות של מבוקים בסלולרי. אילו היו כתביו של עיתון גדול דורשים עמלת שורה על זכויות היוצרים שלהם בכל מבוק משורשר שבמקורו הוא פרי יצירתם, היו העיתונים נסגרים תוך יום. נדיר, על כן, מצב שהעיתונות ניגשת לבקש סעד בעניינים אלה במתחם בתי-המשפט, ופסיקתו של השופט זפט בבקשת "מעריב" בחודש שעבר ממחישה עד כמה גדול הסיכון.

העיתונות המודפסת מכחילה מחוסר חמצן. הלוחות המודפסים, לוחות מודעות המלים והשטח, מתרסקים. הלוחות שהיו למדפסות הכסף של היומונים, ובשנים האחרונות של המקומונים, וחיפו על כשלים עונתיים שונים – עליות במחירי הנייר, ירידה בנפח הפרסום, אובדני תפוצה, שגיאות ניהול – הולכים ונודדים עם קהל משתמשיהם לאינטרנט.

בשנות השבעים היה "הלוח הכפול" של "ידיעות אחרונות" ו"הארץ" ללוח המודעות של המדינה. הסיסמה המצוינת "אם אתה לא שם אתה לא קיים", שהומצאה כעבור שנים לקדם את לוח "העיר", הגדירה רווקא את התקופה שקדמה להופעת הלוח המקומי.

"לוח העיר" הקדמון הפר את ההרמוניה באחו הירוק שבו רעו הדינוזאורים השלווים. ב-1980, כאשר החל "העיר" לפרסם את לוח החינם שלו, "קחתן", שעיקרו סחר חליפין זעיר וקשרים בין-אישיים, החלה מתפרקת השותפות בין "ידיעות אחרונות" לבין "הארץ". רב יורקובסקי ונוח מוזס שעמדו בראש "ידיעות אחרונות" היטיבו להבין ש"קחתן" הוא איום לטווח ארוך, בעיקר בהיותו שובר מחיר בשוק מודעות המלים, שבו נהגו אז מבלעדיות גמורה. הם הטילו וטו על "קחתן", גרמו להפסקת הופעתו הזמנית ואילצו את "הארץ" לפרוש מהשותפות ולבחור לעצמו שותף חדש. "הארץ" ו"העיר" חברו ל"מעריב" ויצאו ב-1983 עם ה"לוח החדש". "קחתן" והלוחות העירוניים שאימצו את נוסחתו היו ללוחות קהילתיים מצליחים בעולם הטרום-אינטרנטי, אך בהיותם חלק מן העיתונות הארצית לא טרפו את הקלפים בשוק.

חנוך מרמרי

שוברים את הלוחות

מאז חלפו שני עשורים והאינטרנט זולל את העיתונות המודפסת בכל פה ומעכל קודם כל את הלוחות. בלי סוכנים, בלי עמלות, בלי פערי תיווך, בלי חומרי גלם ומכונות רוטציה יקרות, הלוח האינטרנטי נגיש, יעיל, נוח לשימוש מן הלוח המודפס, ובעיקר זול ממנו. הבעיה העיקרית של לוחות האינטרנט היא מספרם הרב ופיצול המידע ביניהם, פיצול שמשמעותו היצע מועט בכל לוח. אתה יכול להיות שם, אך אין זה אומר שאתה קיים.

הגדולים בלוחות האינטרנטיים הרגישו חוקים דיים כדי לגבות בזהירות תשלום על חלק מן השירות – מחיר צנוע בהשוואה ללוחות המודפסים. אתר homeless.co.il המספק היצע מרשים בתחום הנדל"ן הולך ומתבסס בשוק, אבל גם הוא צריך להיזהר. מחר יבוא מאחוריו לוח אחר ויציע שירות טוב יותר, בפחות או בחינם. כדי לגנוב להומלס את השוק לא צריך הרבה: קצת אמצעים וקצת תושייה ואגוריותם חיפוש משוכלל ובעיקר – יכולת להגיע לרף התוצאות הראשון במנוע החיפוש הכללי.

בתוך אינספור הברירות שהרשת מאפשרת, כמו אתרים שמרכזים מידע ממוקד הנאסף מאתרים אחרים. אתרים שבראשיתם היו אתרי קישוריות ובמשך הזמן החלו לתת את המידע עצמו. alljobs.co.il הוא אחד מאלה. הוא מציג מודעות דרושים שנאספו על ידי לוחות שונים, ממשיים ואינטרנטיים, ונהנה מן החשיפה ומדמי שימוש או הרשמה. אתר אחר הוא luchot.hevre.co.il שמרכז גם מודעות נדל"ן.

"מעריב" מיהר לבקש רשות ערעור על החלטתו של השופט זפט, ועל פי העיתונות הוא מאיים בחזון אפוקליפטי: "מחר בבוקר יכול כל מאן דהוא להעתיק לא רק את לוחות הדרושים של 'מעריב', אלא לוחות נוספים... במצב כזה כל העיתונים וכל יוצר מאגר מידע אחר יחדלו להשקיע ביצירתם הואיל ולא יהיה להם כל אינטרס כלכלי בפיתוח ובקידום... ביוזעם כי מיד לאחר השקעתם בפיתוח התחום, כל מתחרה מסחרי יוכל להעתיקם ולנצל את פירות השקעתם." גם "ידיעות אחרונות" נערך לקרב.

עו"ד זאב ליאונד, המייצג אמצעי תקשורת שונים ובהם קבוצת "הארץ", מגיב במאמר שהתפרסם

ב"The Marker": "הפלטפורמה [לפרסום מודעות בתשלום] נשענת קודם כל על העיתון היומי – עוגן מרכזי עליו נבנה מותג הלוח. ההשקעות בלוח ובפרסומו הן השקעה באיסוף נתונים לכל דבר ועניין. כדי להגיע את קהל היעד לרכוש את העיתון ואחרי כן לפנות ללוח, משקיע העיתון משאבים רבים".

עו"ד ליאונד צודק כל עוד מדובר בעיתונים מודפסים, פירות התעשייה הכבדה הישנה. היקום האינטרנטי הוא יקום אחר ובו כללי משחק אחרים. הדמוקרטיה האכזרית שמכתיב האינטרנט אינה מכירה בזכויות יתר לשום גורם ואינה נותנת משקל לשאלה אם מדובר באתר זבל או באתר איכות מושקע ומטופח. הדבר היחיד שיכול "מעריב" לדרוש מהמפרסמים בו הוא לחתום על הסכם בלעדיות – אבל שום לקוח ברדעת לא יגביל עצמו לכך.

העיתונות עדיין מחזיקה בידיה נכס ממי – את עיתוניה המודפסים. כל השאר הם אתרים פורחים באוויר. החמ"לים שנפתחו במערכות עיתונים אל מול כוחות הפלישה צריכים לשקול אפשרות שלישית: לא להיאבק בהם ואף לא להתבצר מולם. פשוט, להצטרף אליהם. ■

איור: אודי גינדי

החמ"לים שנפתחו במערכות עיתונים אל מול כוחות הפלישה האינטרנטיים צריכים לשקול אפשרות שלישית: לא להיאבק בהם ואף לא להתבצר מולם. פשוט, להצטרף אליהם.

חנוך מרמרי הוא העורך לשעבר של "הארץ"

מה יגידו עזובי "העיר"?

עיתונאי המקומון שופכים את לבם

עלעול בגיליון הושף כותרות שאף הן חלק מתכתובת הגרדומים בין בעל המאה לבעלי הרעה: "חתום בנשיקה"; "לשרוף את המועדון"; "האמת? הייאוש אף פעם לא נעשה יותר נוח". העורכים הגדילו לעשות והטביעו את יגונם בכותרת משנה בעמוד 30 באופן הבא: "העיר" לא לבד: המעבר הצפוי של "האוזן השלישית" משינקין לרחוב המלך ג'ורג' הוא סופה של תקופה בתל-אביב. מה יהיה? יהיה הרבה צרכנות". שיא ההומור העצמי ניצב בשאלות הידע הכללי "מגבילית המוחות" של עמית יריב. שתי השאלות הראשונות הן מבחני זיהוי של דמויות. בתמונת השחור-לבן הישנה רואים אדם קצוץ שיער עם משקפיים גדולים המציצים מבעד לעיתון "העיר". תשובה נכונה:

בחגיגות שני בקבוקי יין. בחדר העורך עוד קוננו כמה כותבים על סוף עידן העיתונות הכתובה תוך שהם מתבוננים בחיך מריר בשער העיתון שעומד לצאת למחרת לדוכנים. בשער הופיע הברווז מוכה הגורל של דודו גבע ז"ל, ומתחתיו כותרת: "עדיין אופטימי" על רקע אדמדם. הכותרת "העיר" נמרחת בצבעי שחור-לבן ולא על הרקע האדום המסורתי. עיצוב השער, שהגה סגן העורך אסף גפן, אינו מוביל את הקורא לכל כתבה או ידיעה בעיתון עצמו. זו היתה מעין שירת ברבור אמיצה. המו"ל, עמוס שוקן, אסף כמה ימים קודם לכן את העובדים והסביר שמעתה ואילך יהולק העיתון חינם ומתכונתו תשתנה באופן יצוני תוך כדי קיצוצים כואבים.

לך. אתה נזכר: כן, זה עסק פרטי. כמו קבוצת הכדורגל שלך. הכל זה עסקים פרטיים וצריך לקבל את זה בסוף. אתה מפנים את הכוח של מי שמביא את הכסף. אחרי ששוקן סיים לדבר הוא ברק אם משהו רוצה לשאול משהו. נשאלו שאלות אינפורמטיביות וזהו. זה הבעלי-בית. אין הרבה מה לעשות. זו הפנמה של סירוס עצמי. אין לך מה לשאול. נעלם לך הזיק. והרי באים לכתוב לא בשביל הכסף. ואיך יכול להיות שהוא מפסיד? אנשים הרי עובדים בהתנדבות" (ליאור "עכברי" רדושיצקי, כתב).

ביום רביעי, 6 באפריל, סגר עורך "העיר" איתן מרקוביץ את הגיליון האחרון שלו. בסביבות שלוש אחר-צהריים רוקנו אנשי המערכת

עמית בן-ארויה

"ראשית כל, כקורא שתמיד קרא 'העיר' היה לי עצוב. עצוב לראות את 'העיר' הולך ונעלם. לראות ולשמוע את הסוף שלו. לא כך ציפיתי שהוא ייגמר. והנה ברגע שקוברים אותו, הכל עובר בקול ענות חלושה. זו תבוסתנות. לך תילחם, תעשה משהו. ואתה עומד בצד בשקט, מחייך חיך סרקסטי. מקבל את העולם הזה. תמיד יש בנו הדבר הילדותי התמים שאתה מאמין שאתה יכול להזיז דברים. וזהו הבסיס לכל מי שמגיע לעולם התקשורת. ופתאום אתה רואה שאתה אינך יכול להזיז ביצה בבית שלך. אתה לא יכול לעשות כלום. מנחיתים

עמוס שוקן. התמונה השנייה היא של מיסטר בארנס, הלוא הוא הבוס הנרגן מהסדרה "משפחת סימפסון". שוקן, ליברל נצחי המקפיד על הפרדה בין עבודת המו"ל לעבודת הדסק, בלע את הגלולות. אולי אף העלה עווית חיוך בשל היצירתיות של עובדיו המתוסכלים.

"העיר" היה בן-דודו העצבני של "הארץ". וזה לא הגיוני שאין מקום לעיתון הזה. השימה של קיצוץ תחמיד היא לא טובה (גל אוזובסקי, מבקר מוסיקה ופובליציסט. לשעבר: עורך "העיר" בשנים '90-'92, וכותב ב"מעריב")

גם שבוע לאחר מכן (14.4.04) המשיכו עורכי "העיר" לבטא את מצב רוחם מעל דפי המקומו. כל ההפניות בשער אומרות סוף: "סוף סופי סופני"; "הגבר האחרון בעיר"; "סופה של תקופה" (ראיון עם הנוך מרמרי, עורך "העיר" הראשון ועורך "הארץ" לשעבר); "לגמור בשיר מזמור". הכותרת של ביקורת האוכל היא "הסעודה האחרונה". גם במדור "מכתבים" הקצו מקום לשני מכתבים הנוגעים לשינויים בעיתון.

"ציפורה היתה אומרת משהו על עיתונאים מפוטרים ונורמות קלוקלות, אבל יש גבול גם להומור העצמי שלה", נאמר אגב קטע רכילותי על פיטוריו של העיתונאי מאיר עוזיאל מ"מעריב". כמו לקראו תיגר על החשש מחיסול התרבות בעיתון, התמסר לה הגיליון האחרון ביתר שאת: ראיון ענק בן שבעה עמודים עם הזמר ברי סחרוף, ארבעה עמודי מוסיקה, שני עמודי קולנוע, שני עמודים של ביקורת ספרים, עמוד אמנות ועמוד תיאטרון. ואולי גולת הכותרת: סיפור קצר של אתגר קרת שכותרתו "קארמה רעה". המלים האחרונות בעיתון האחרון טרום התמורות שייכות לרכילאית: "השבוע אין בדיחה. השבוע ציפורה עצובה".

"לשוקן יש זכות לשנות, אבל הדרך היא המגעילה ביותר שאני נתקלתי בה. אנשים רומזו. ישבנו לילות על העיצוב מחדש של העיתון. לפני שלושה שבועות (במהלך חודש מרץ; עב"א) עוצבו המדורים מחדש, הקרדיטים וכו'. הכל נראה אחרת. עשינו שלושה פילוטסים, יצרנו שינוי, כשבעצם יוסי קליין ישב במרתפים של 'הארץ' והכין את פורמט ההשתלטות על העיתון. בשבת (2.4.05) התקשרה המפיקה והזמינה את כולם לפגישה במערכת ביום ראשון. איתן (מרקוביץ) דיבר בקול שבור ולא הרים עיניים מהרצפה. הוא אמר שהתקבלה החלטה לשנות את העיתון והוא לא מוכן להיות חלק מזה. אחר-כך שוקן הגיע ודיבר על עיתון יותר צרכני ועממי. אלון הדר אמר לשוקן, אנו מרגישים פתטים. זה באמת כואב כי נבנה כאן צוות. שינוי הקונספט הוא מכת מוות לאנשים. בודדים ימשיכו בעיתון שהרגשים בו הם צרכנות. אנשים רוצים להתקדם. לא הולך להיות פה שמח ואנחנו עדיין מבולבלים. באיזשהו שלב ההלם מפנה מקום לטרקאזם. אף אחד לא ספר אותך. היית כמו פיון על הלוח וברגע שצריך להקריב אותך תמורת עוד כמה אלפי שקלים אז הוקרבת. ומה יקרה אם המורל הזה יצליח? גם 'כל העיר' ו'כלבו' ילכו בכיוון הזה?" (רביב שכטר, עורך הספורט. לשעבר: "כל העיר").

שוקן החליט לנסות ולשפר את טור ההכנסות מרשת המקומונים שלו: לפני שלוש שנים הוא רכש את המקומון הוותיק "השקמה" (חולון, בת"י, ראשון-לציון ונס-ציונה) שמצליחה להתקיים בכבוד. בחודש מרץ השנה

למה הוא עשה את זה? אני לא נחש יודע. זו לא בשורה טובה לעיתונות. "העיר" יהיה אולי יותר נכבד אבל פחות חשוב ציבורית. חבל" (איתן מרקוביץ, עורך. לשעבר: "חדשות", עורך "כלבו", "כל העיר" ו"ראשון")

הוא סגר את המקומון "שתי ערים" שהופץ בחולון ובתיים. במקביל איחד את המערכות של "ערים" (ראשון-לציון, נס-ציונה ורחובות) ו"השקמה" והפקיד אותן בידי אייל שביט שיערוך את שני המקומונים. "הד הקריות" נבלע ב"כלבו", שהוא המקומון המצליח ביותר בחיפה. יש לציין שמרקוביץ, שנכנס לתפקיד באוגוסט 2004, צמצם את תקציב "העיר" מ-505 אלף שקל בחודש ל-430 אלף שקל.

זה כמו שאתה מפרטט עם בחורה. היא עושה לך עיניים וחווה לך דרך. ואתה כבר מנגן לה סרנדות בלילה ואתה מתברר שיש לה חבר. כך היה גם כאן. כשאתן (מרקוביץ) גייס אותנו, היתה פה משימה לעשות עיתון טוב. היה ברור שצריך לחשוב על התכנים והעיצוב. יצרנו פינות חדשות, טורים חדשים ואפילו מוסף חודשי מיוחד לכותבים צעירים ('הזירה'). אז עברנו בשוטף על הוצאת עיתון ועברנו גם על פורמט חדש. הכל היה במקביל. מדור התרבות שהיה מורכב ממדורי ביקורת הפך ליותר תוכני. מעגל הכותבים התרחב. היה רצון לדבר עם תל-אביב. האמנו שזה הכיוון הנכון. אבל ברגע האמת חתבר שיש לה חבר (אלון הדר, כתב מגזין. לשעבר: "כל העיר")

"זה כמו שאתה מפרטט עם בחורה. היא עושה לך עיניים ומתווה לך דרך. ואתה כבר מנגן לה סרנדות בלילה ומבין שזה הכיוון הנכון. אבל ברגע האמת מתברר שיש לה חבר. כך היה גם כאן. כשאתן (מרקוביץ) גייס אותנו, היתה פה משימה לעשות עיתון טוב. היה ברור שצריך לחשוב על התכנים והעיצוב. יצרנו פינות חדשות, טורים חדשים ואפילו מוסף חודשי מיוחד לכותבים צעירים ('הזירה'). אז עברנו בשוטף על הוצאת עיתון ועברנו גם על פורמט חדש. הכל היה במקביל. מדור התרבות שהיה מורכב ממדורי ביקורת הפך ליותר תוכני. מעגל הכותבים התרחב. היה רצון לדבר עם תל-אביב. האמנו שזה הכיוון הנכון והרגשנו שוג של אנרגיה חדשה, התלהבנו וידענו שזו רק תחילת הדרך. היתה תחושה שהרשת מקבלת בברכה את השינויים. היה לנו סוג של חזון. עם הזמן נוצרה גם אווירה נדירה, חד-פעמית, שאני בספק אם נוכל לשחזרה במקום העבודה הבא שלנו" (אלון הדר, כתב מגזין. לשעבר: "כל העיר").

"כולם רוצים להוריד תרבות

ומגזין. וזה לא ילך. אתה בסוף תפסיד. היום זה קורה ב'העיר' ומחר זה יקרה במקומות אחרים. ההסתכלות שלי אינה חד-צדדית ששוקן הוא האיש הרע. אני לא מצפה ממנו להיות פילנתרופ טוטאלי. אבל בכל זאת: 'העיר' הוא סמל ויש לו חשיבות. לא סתם תרבות בנויה על סמלים. היה לנו המדור של 'דודו בוכי בסימטאות', שבו הבאנו כותב מעולה שנגע בתופעות והרחיב עליהן בשעשוע תוך הנאה אינטלקטואלית. זה צריך להיות הקו. אני חושב שנפלנו קורבן לתפיסה כללית מוטעית. בגלל האינטרנט והטלוויזיה יש ניסיון להפוך את העיתונות ליותר קליפית וקצרה ופחות עמוקה. כלומר, לדרוף אחרי הזנב של האינטרנט. לדעתי, העיתונות צריכה להפוך לכתב-עת סיפורי. הצורך של בני-אדם לקרוא לא יימוג. לעומת זה, הצורך בחדשות או בכותרות וסיקור של הרגע עובר לאתרי האינטרנט. אבל כשתוצאה לקרוא סיפור מעניין על ההתנתקות או ברמה המקומית על העירייה, אז דווקא לעיתון המודפס יהיה מקום. בעיתונות יש משהו כמו אמנות שצריך לתקצב אותה. העיתונות

נפלנו קורבן לתפיסה כללית חוטעית. בגלל האינטרנט והטלוויזיה יש ניסיון להפוך את העיתונות ליותר קליפית וקצרה ופחות עמוקה (אבי שילון, עורך החדשות. לשעבר: כתב מגזין ב"מעריב" ועורך תרבות ב"גלובס")

הפכה היום לסוג של מכולת. ממש מוזר שבשנות החמישים, בעידן של עיתונות לא פתוחה, היה לך מגוון רחב יותר. ויכול להיות שהביקורת מוקדמת. אנחנו מדברים מתוך הנחה ש'העיר' נסגר ואולי הם ימציאו את הנוסחה הנכונה. אנו הולכים להלוויה מבלי לוודא שהגופה שם" (אבי שילון, עורך החדשות. לשעבר: כתב מגזין ב"מעריב" ועורך תרבות ב"גלובס").

שירת הברווז

העכבר שבלע

כשתקראו את השורות הללו, "העיר" כבר לא יהיה "העיר" שהכרתם. עליפי ידיעה שנתפרסמה בראשונה ב־3.4.05 ב־Ynet (מרב יודלביץ), "העיר" הגה כעת בסל העיתונות שלכם הוא חינמון המחולק עם המדריך הצרכני "עכבר העיר" (החל מ־22.4.05). הפרומט שהכרתם שונה, תכניו המגוונים בוטלו, דגשיו צרכניים, המודעות בו מרובות, היקף הקיצוצים שנערכו/נערכים בו נע בין שלושים לארבעים אחוזים, עתיד כותביו המרכזיים אינו ברור. כותרת הידיעה, "העכבר בלע את העיר", היא קומיקס מילולי – ציירו אותה בעצמכם, בהעדרו של דודו גבע.

נקמת הברווז 1

ארבע תגובות קוראים לידיעה (טוקבקים) קושרות בין מות המאייר וברווז המיתולוגיים, לבין גוויעת המקומון, שפיטר אותו זמן קצר לפני פטירתו – שתיים מהן תחת כותרת זהה: "נקמת הברווז". אחד המגיבים מכתיר את גבע כחווה המהלך ומצטטו: "העיר" הולך להיות עיתון תחנות דלק, מקומון מודעות זול ומכוער, מחולק חנם". אני נזכרת במוסף המיוחד שהוציא "העיר" עם מות גבע ולזכרו – זה היה הספר לו, ובה בעת גם לעיתון ולרוחו שניטלה ממנו. בגיליון הבלעדי ההוא, לרגע, חידש המקומון את נעוריו.

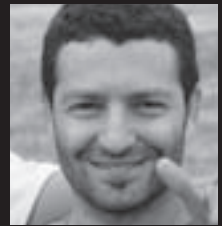
הלוק החדש

זצ"ל דודו גבע, ב"נבואתו", רק ניסח בבוטות את מה שהבחינו בו מכבר קוראי "העיר" הוותיקים (ובראשם חתייארים שקראו אותו בסוף האיטיזו). בגיליון 1279 (31.4.05), בטרם נתחשרו עבי הידיעה על דבר מותו/פירמוטו מחדש, הוקדשו

עמית בן־ארויה הוא עיתונאי וסטודנט למשפטים

"הסבירו לי שיש ישיבה עם שוקן ומצאתי לנכון להיות עסוק באותו זמן. הייתי במספיק ישיבות עם מו"לים שבאים להסביר מהלך חדש וקשה. את השירים על מחירי הנייר שמעתי מספיק. משום מה הם אינם מהירים בלהסביר שמחיר המודעות עולה. אמרתי לשוקן לפני כמה חודשים, שהמקומונים הם המפעל הרשום על שמו. וחבל שהוא קצת מאבד עניין, מרפה ולא מתרכז בלהפוך אותם לרבר מעניין. זהו מהלך של קריסה. זה סופו של עידן. מה עמוס שוקן רוצה זו חידה גדולה. הניחול כבר כושל זמן רב. מרקוביץ היה מינוי של מנהלים והם לא טובים בבחירת עורכים. ברשת שוקן היה מקובל שעמוס מתייעץ עם אנשי התוכן ובשנים

לא כך ציפיתי שהוא ייגמר. והנה ברגע שקוברים אותו, הכל עובר בקול ענות חלושה. זו תבוסתנות (ליאור "ענברי" ודושיצקי, כתב)

האחרונות הוא פיתח מסלול עצמאי של בעלי־בית. מרקוביץ גר ברחובות ולא חשב שצריך להבין את תל־אביב. בזמן קצר הוא הנמיך את העניינים. בתקופה של אמנון רבי אולי 'העיר' סבל מכל מיני בעיות, אך נותר עם דיגניטי וזה היה הכוח של 'העיר'. ויש קהל למי שרוצה לקרוא עברית קצת יותר טובה. 'העיר' היה בנדודו העצבני של 'הארץ', וזה לא הגיוני שאין מקום לעיתון הזה. השיטה של קיצוץ מתמיד היא לא טובה. עורך נמרד בעיתון טוב ולא בכמות קיצוצים. העולם משתנה. לי היו שנים יפות ב'העיר' וגם עכשיו. כשהזרת, היתה לי תחושה שאשאר שם לנצח עד הפנסיה. כנראה שזה לא ככה" (גל אוהובסקי, מבקר מוסיקה ופובליציסט. לשעבר: עורך "העיר" בשנים '90-'92 וכותב ב"מעריב").

"אישית זו אכזבה נוראית, כי עשינו דברים טובים. עלינו על כיוון נכון שהוא להחזיר את 'העיר' למסורת של עיתון תרבותי מתוחכם. קיבלנו תגובות חיוביות מכל הכיוונים, כולל המו"ל שאהב את העיתון. הרגשנו שאנו בתחילתו של תהליך

ויוצאים לדרך חדשה, נכונה וטובה. זה בא לי כבום. אנשים עברו ימים כלילות על הפורמט החדש. עמוס (שוקן) היה צריך להחליט לאיזה כיוון הולך העיתון. באותו שבוע, במהלך חודש מרץ, כשכבר הוצאנו את הפורמט החדש, הבנתי שיש פורמטים חדשים נוספים – של יוסי קליין. המנכ"ל ישראל גולדשטיין אמר לי. שוקן לא היה אז במשחק. ניסיתי להילחם מול עמוס ולשנות את רוע הגזירה. היה לי ברור שאני לא יכול להמשיך בקיצוץ דרסטי כי חודש קודם ביצעתי קיצוץ דרסטי לא פחות – 25 אחוז. אמרתי, אני לא אוכל לבצע קיצוץ. בניתי את עצמי לשנה שלמה עם התקציב שלי. לא יכולתי לבוא ולעשות עוד קיצוץ כשאני מביא אנשים על סמך המלה שלי. יוסי קליין אמר בישיבה עם העובדים, 'המספרים ניצחו'. אני לא יודע למה הוא התכוון. אני מניח שלקיצוץ. ניסיתי להגיד להם שזו טעות ליצור שימושון, עיתון צרכני עם אייטמים קצרים, שאלונים ורכילות מורחבת לכל תחום ותחום. חשבתי שגם אם צריך לעשות קיצוץ, עדיין זו טעות ללכת לכיוון הזה ולא לשמר את רוח 'העיר'. גם לפי קבוצת המיקוד לפני חודשיים התברר שהמותג של 'העיר' הוא חזק. למה הוא עשה את זה? אני לא ממש יודע. זו לא בשורה טובה לעיתונות. 'העיר' יהיה אולי יותר כלכלי אבל פחות חשוב ציבורית. חבל" (איתן מרקוביץ, עורך. לשעבר: עיתון "חדשות", עורך "כלבו", "כל העיר" ו"ראשון").

אמנון רבי, העורך לשעבר של "העיר", וישראל גולדשטיין, מנכ"ל רשת שוקן בהווה, העדיפו שלא להתראיין. עמוס שוקן: "כשתחילו לכתוב על הבעיות הרציניות בעיתונות ולא על רכילות, אני אגיב". העורך הנכנס יוסי קליין מעוניין שהמוצר החדש ידבר בעד עצמו. בראיון לערוץ 10 ("לונדון וקירשנבאום", 4.4.05) הסביר שוקן שהסקרים בין הקוראים הובילו לצורך בשינוי. ועוד אמר: "יש הרבה דברים שאפשר לקבל באינטרנט וזה מסבך את חיי העורכים והמו"לים, וזה אולי מחייב אותם להגדיר מחדש את המוצרים שהם נותנים לקהל הקוראים שלהם כדי להיות רלבנטים".

בחישוב שטחי פרסום נוספים של שמינית עמוד). מתוך 48 כפולות העיתון, רק 8 כפולות חפות לחלוטין מחומר פרסומי. חומר למחשבה: 2 מהן כפולות ספורט.

(לשם ההשוואה, באותו סוף שבוע החזיק "זמן תל-אביב" 79 עמודים, 11 כפולות מתוכם נמצאו נקיות מחומר פרסומי).

שבוע אחר-כך, בגיליון 1280, צומצם גם "העיר" ל-79 עמודים, מהם 36 עמודי מודעות מלאים.

שיעור הריבוי הטבעי הגדל והולך של עמודי הפרסום במקומונים הופך את הקורא, בעל כורחו, למעלעל.

סינכרוניות ודיאכרוניות בפרסום

כאשר יצירה, קולנועית, מוסיקלית וכו', משודרת בטלוויזיה המסחרית (מדיום דיאכרוני ביסודו), היא מקוטעת ומפולשת בפרסומות (ולמעשה, משתנה). בפני הצופה ביצירה שכזאת בזמן אמת עומדות כיום שלוש אפשרויות בלתי מספקות, הפוגמות במהות היצירה ובשלמותה: לצפות בפרסומות, לזפזף לערוץ מתחרה, להמתין – מבלי להביט במסך – לחידוש הצפייה ביצירה. בשלושת המקרים יחוש הקורא השבוי בידי המפרסמים כנוסע לכוד ברכבת.

מתבקש לחשוב כי כאן טמון אחד מיתרונותיה של העיתונות המודפסת. הקורא אינו שבוי, המדיום מאפשר לו קריאה רציפה (גם כאשר רשימה נפרשת על פני כמה עמודים), החומר הפרסומי, ואפילו הוא מכתר את היצירה מכל עבריה, אינו הופך – כמו בטלוויזיה – לחלק כמעט אינטגרלי ממנה.

בפועל, וככל שכמות החומר המסחרי בעיתון גדלה, שום קורא אינו יכול לאטום את עצמו בפני כל אותם טקסטים ערמומיים, תוקפניים, וולגריים או שובי-לב המסתננים אל תודעתו ומתמקמים בה. לפחות מבהינה זו, חויית הקריאה ב"העיר" ושכמותו הולכת ונעשית דומה לצפייה בערוצים המסחריים. ■

אילוסטרציה מושלמת לפיטורי גבע). באיור נראה הברווז נמלט מעיר עולה בלהבות, כשהוא שעון על קב ובגבו נעוץ קלשון, אך מנופף ברגל אהבה. בתחתית נמתחת הכותרת "עדיין אופטימי". העיתון החולה-אנוש מתלוצץ עם רופאיו? או ניסיון ציני לסחוט את הברווז הזה ולהפיק ממנו עוד כמה קוראים? אבל ההפתעה האמיתית היא שמאחורי השער אין שום כתבת שער – המקום היחיד שבו מוזכר עתידו המתקרב בצעדי ענק של העיתון הוא המדור הזעיר "שירות העיר", שם עונה יוסי קליין (העורך המיועד) לשאלה ארס-פואטית, "מה עתיד המדור?", ועונה, לא בלי שמץ הומור: "המדור יישאר, ואולי אפילו אתה".

סטטיסטיקה עגומה

בגיליון 1279 96 עמודים. מתוכם 45 עמודי מודעות כפולות ו-16 עמודי מודעת חצי-עמוד. סה"כ 53 עמודי מודעות (וואת מבלי לכלול

שער העיתון וכתבת השער לשתי תערוכות בנושא זנות. ושוב, לרגע, נראה היה כאילו נזכר מי בסדר-היום של "העיר" הישן, שופר המהאה החברתית ותרבות השוליים; והאשה העירומה בפווה מזמינה לא היתה דוגמנית, היא היתה אמנות, פרי מכחולו של אמן מכובד. לרגע קט, ועם הרבה רצון טוב, אפשר היה להניח בצד את הספקות ברבר סיכוייה של אמנות פחות עסיסקסית להיות מסוקרת ב"העיר". אבל עלעול נואש, והפיכת עמוד-אחר-עמוד-אחר-עמוד של פרסומות בחיפוש אחר הכתבה, או כל טקסט אחר שאינו פרסומי, הופך את "המראה הזנותי" לשם קולע ללוק החדש של "העיר".

נקמת הברווז 2

רוחו של דודו גבע, כמו רוח אביו של המלט, המשיכה וריחפה גם על גיליון 1280 (7.4.05) שבו שב הברווז וכבש את השער (שאמנם פורסם לרגל אירוע אחר, אך עשוי היה לשמש

א והבי המוסיקה הקלאסית לא חוגגים בשנים האחרונות. מוסיקאים רגולים, שבעבר נהגו להגיע לארץ מדי שנה בשנה ולהעניק קונצרטים עם תזמורות ורסיטלים בלתי נשכחים, מדירים ברובם את רגליהם מישראל. אם זה מחמת הביטחון האישי ודרישות חברות הביטוח שלהם, ואם בגלל נטיות פוליטיות. הם לא עושים מזה כותרות, פשוט לא באים. גם אלה שהתזמורת הפילהרמונית מבטיחה את הופעתם בתחילת העונה, בסופו של דבר מצטננים או שוכרים רגל, או פשוט מודיעים שהם לא באים. ברגע האחרון מוצאים מחליפים, וזו שעתם הגדולה של המוסיקאים הישראלים או של מוסיקאים בראשית דרכם, שבעוד כמה שנים נוכל לומר עליהם, "אני שמעתי אותו כשהוא היה ממש קטן". אבל אז, כשהם יהיו כוכבים בינלאומיים, הם יצטננו או ימצאו נסיבות אישיות אחרות לא להגיע ברגע האחרון. וישלחו מכתב התנצלות חם ואהב מרחוק.

זו אינה הסיבה היחידה לאיכות הנדירה שמזמנת אחת לשלוש שנים תחרות הפסנתרנים על שם ארתור רובינשטיין. תחרות רובינשטיין נחשבת, וברזן, לאחת התחרויות החשובות בעולם בתחום הנגינה בפסנתר בפרט והמוסיקה הקלאסית בכלל. פעם בשלוש שנים מגיעים לכאן עשרות אמנים צעירים ושפתנים מכל העולם. אולי הם לא מתפנים אחר-כך לסייר במדינה, אך שמה של ישראל נחקק בתודעתם – ולא רק שלהם – לא כמקום של פיגועים וצרות אלא כמקום של עשייה אמנותית ייחודית. התחרות אינה רק אירוע מוסיקלי, אלא בעיקר דרמה מפתיעה בכל פעם מחדש של יצרים ואהבות ושנאות, מחנות אוהדים, וויכוחים נלהבים שאינם מתיישבים כליכך עם הדעות הקדומות ביחס למוסיקה הקלאסית החנוטה והמנומסת, אלא הם כוללים מושגים מעולם הספורט ו"כוכב נולד". המוסיקה הקלאסית, שכליכך מתעקשים להספיד, הופכת לכמה שבועות לאירוע חם, מטעיר, נפלא.

למרות הכיף הגדול, לא כל אחד יכול להרשות לעצמו את המותרות שבהפסקת כל הפעילות השוטפת, נטילת חופשה והתמסרות להתייצבות מדי יום במוזיאון תל-אביב להקשיב לשעות ארוכות של מתחרים כוססי ציפורניים במרתון האינסופי הזה. עד השנה הם יכלו להתנחם בשידורים החיים של התחרות בקול-המוסיקה (שהפכה משום מה לכלי-המוסיקה, אך גם שינוי השם לא עוזר לה במשימת ההישרדות הבלתי אפשרית). השלבים האחרונים, חצי הגמר והגמר, שודרו במשך השנים בערוץ 1 בטלוויזיה. בעזרת השדרים המקצוענים והנלהבים של קול-המוסיקה ניתן גם לנו להצטרף לחגיגה ואפילו לחוות דעה ולבחור כוכבים נולדים משלנו.

גם השנה אמרתי לעצמי, "לא נורא אם לא אוכל להגיע מדי יום למוזיאון תל-אביב. אסתפק ברדיו ובשירורי שלבי הגמר בטלוויזיה". אז אמרתי. בבוא השעה המשיך קול-המוסיקה לשדר את הקונצרטים השגרתיים מתוך דיסקים. הדרמה הגדולה נותרה בחוץ. עמותת ארתור רובינשטיין מסרה, שלאחר כמה חודשי התדיינות סירב מנכ"ל רשות-השדרור, יוסף בראל, להקצות תקציב לטובת השידור. בכמה כסף מדובר? 25 אלף דולרים. לא לקונצרט, לכל המפעל. בסופו של דבר, אחרי התדיינות ארוכות, ואולי בתגובה למחאה שהתעוררה, הוחלט לשדר בקול-המוסיקה את ערבי חצי הגמר והגמר. ערוץ 1 שידר במקביל את משחק הכדורסל בין עירוני אשקלון לעירוני נהריה, ולמחרת את "כוכב אמריקאי", האבא האמריקאי הרוחה של "כוכב נולד". כי מה היינו עושים אלמלא עקבנו אחר כל שלבי בחירתו של כוכב אמריקאי צעיר, ששמו לא נודע וכנראה גם לא ייודע לעולם, ובצדק? אגב, גם זו מין אטרייה קרה, והכוכב ההוא נעלם כלא היה כבר מזמן.

את החסר ברשות הממלכתית, הציבורית, סיפקו גורמים אחרים. ערוץ התרבות של "הופ" התגייס ושידר את השלבים המאוחרים של התחרות, אבל מטעמי תקציב של ערוץ חצי מחתרת ונטול משאבים, שודרו הקונצרטים כעבור יום, כשהתוצאות כבר פורסמו והעוקץ ניטל. אבל טוב מעט מלא כלום. גם גליצה"ל, תחנה שלא אמונה על שידורי קונצרטים אבל יודעת לזהות משהו טוב בסביבה, החליטה לשדר את ערב הגמר של תחרות רובינשטיין. טוב מאוחר מאשר לעולם לא, אבל קשה להשוות את שלב הגמר, כשהמתחרים מופיעים עם התזמורת הפילהרמונית הישראלית, באירוע כמעט רשמי, עם שלביה הראשונים של התחרות לכל אורכה.

בחוק רשות-השדרור (1965) נאמר, שעל הרשות לשדר תוכניות חינוך, בידור ואינפורמציה בשטחי המדיניות, הכלכלה, החברה והמשק, התרבות, המדע והאמנות, במטרה, בין השאר, לקדם את היצירה הישראלית. בשלבים הראשונים של התחרות משתתפים אמנים ישראלים המנגנים גם יצירות ישראליות, אך לא זו הנקודה. אחת לשלוש שנים עולה ישראל על מפת העשייה המוסיקלית העולמית. רק מן הקהל הישראלי הרחב נמנע להשתתף בחגיגה לכל אורכה. למה להתאמץ כשאפשר לשלוף כמה דיסקים מהארון ולשדרם? אנשי קול-המוסיקה עצמם מזועזעים ופגועים. אך מי מקשיב להם, ובכלל, כמה דיוויזיות יש לחובבי המוסיקה הקלאסית בישראל?

בד בבד עם ההחלטה הזאת הופסק שידורה של סדרת התוכניות "אקדמיה באלף", בעריכתו של בני הנדל. הנדל הצטרף לרשימה הארוכה של עובדי רשות-השדרור שנענו להצעה לצאת לפרישה מוקדמת (למען הגילוי הנאות, גם כותבת רשימה זו נמנית איתם). לא בלב חפץ עשה זאת בני הנדל, אלא משום שגם הוא חש שהערוגה שטיפח במשך שנים ארוכות מתייבשת והולכת, ואין עוד טעם

כרמית גיא

זבש"ים

להמשיך. המאזינים המושבעים, שפתחו מדי בוקר את יומם ב"אקדמיה באלף", התארגנו ומחו. כתבו מכתבים למערכת, אחד מהם אפילו הקים אתר אינטרנט ואסף חתימות. אבל גם הם, כמה דיוויזיות יש להם, ואת מי הם מעניינים? אחוז ההאזנה מזערי, לשידורים שלא מדברים עליהם במזנון הכנסת, אז מה זה חשוב.

נכון, מצבה הכספי של רשות השידור קשה. כך אנחנו קוראים מדי יום בעיתונים. ויכוחים ותחרויות הורדות יריים בין השר הממונה לשר האוצר, לראש הממשלה, לבנו, וכמובן למנכ"ל הרשות מונעים את אישור התקציב וקביעת שיעור האגרה. אבל הפלא ופלא, בעוד המנכ"ל אינו טורח להשיב לעמותת רובינשטיין על פניותיה, אנחנו קוראים בעיתונים שרשות השידור מתכוונת להחזיר לחיקה את הבן האובד דודו טופז, בסכום מדהים של לא פחות מ-480 אלף דולר לחודש, לארבע תוכניות בשבוע בטלוויזיה. ובמקום אחר כותבים, שערון 1 עומד לעקוף את כל הערוצים המסחריים וערוצי הכבלים והלוויין ולרכוש את הסדרות העדכניות והפופולריות ביותר באמריקה. לשם כך יש כסף, ולא מעט, כפי שאפשר להתרשם מההתדיינות המשפטיות האינסופיות בין הכבלים לחברת "וורנר". שידורי רדיו מטבעם זולים מאוד. חישוב קצר מעלה, שסכום כל השידורים של תחרות רובינשטיין ברדיו היה אמור להגיע לסכום שישקע בתוכנית אחת של דודו טופז. אבל אפילו אילו ארתור רובינשטיין עצמו היה משתתף בתחרות על שמו, הוא לא היה מגיע לדרגת שגרון הגרלות ולא מעז להשוות עצמו למדרגת התרבותית של טופז, חלילה.

מרשות השידור נמסר בתגובה לפונים אליה, כי העמדת שידורי התחרות מול שידורי הספורט ושידורים אחרים היא "שאלה קנטרנית ולא אובייקטיבית, במיוחד כשיש מספר ערוצים אחרים, מלבד הערוץ הראשון, שאפשר להפנות אליהם שאלה זו. ובכל זאת: אנו משרדים כמו בכל שנה את תחרות רובינשטיין ברדיו (לא מדויק; הפעם, כאמור, מדובר רק בשלבים האחרונים, הפחות מעניינים; כ"ג)... מנהלי המדיה חשבו ומצאו, שהשידור של התחרות ברדיו מספיק. העניין לא קשור כלל לשידורי ספורט ולשידורים אחרים". אגב, גם בשידורי הספורט אפשר לשאול כמה עולה שידור משחקי הליגה האנגלית (המרתקת והנפלאה כשלעצמה) מדי יום ראשון אחר-צהריים, ולמה זה כלי-כך דחוף לשרד אותם בערוץ הממלכתי, לנוכח ריבוי הערוצים המשדרים ספורט.

צריך, אולי, לחזור ולהזכיר: רשות השידור אינה גוף פרטי של אדם (שאגב, מגדיר את עצמו כאוהב מוסיקה ותרבות); רשות השידור היא גוף ציבורי, ממלכתי, שמחויב בדיון וחשבון לציבור על-פי חוק. החוק מטיל עליו חובות להפנות זרקורים לעשייה התרבותית והאמנותית ברחבי המדינה, גם הנידחת ביותר. הרשות אינה אמורה להתחשב בשיעורי האזנה וצפייה. להפך: היא אמורה להיות משוחררת מההתחשבות בהם. תקציב הרשות מגיע לכמעט מיליארד שקלים בשנה. זה לא מעט לפי שום קנה מידה. התשובה נמצאת, כנראה,

במקום אחר, בתפיסת עולם תרבותית ושידורית. אבל אולי עצם הציפייה שתתקיים אותה תפיסת עולם תרבותית ושידורית, ולא רק פוליטית והישרדותית אישית נחותה, מוגזמת. ולא רק תפיסת עולם תרבותית ושידורית נחוצה היום להנהלת רשות השידור, גם משהו שביידיש נשמע טוב יותר, להיות מענטש. אהוד מנור היה לא רק אדם נפלא בעל נשמה גדולה, אלא גם איש רדיו ייחורי, שנתן עשרות שנים מחייו לעבודה בקול-ישראל. באופן מתמיה ומרתק הפך מותו לאירוע לאומי שסחף המונים. העיתונים וערוצי הרדיו והטלוויזיה נסחפו ואף שידרו את הלווייתו בשידורים ישירים. לא כולם. ערוץ 1 של רשות השידור, ביתו המקצועי של מנור, נמנע מכך. לא היה קושי לארגן עובדים שיעשו את המלאכה. כולם היו שם ממילא, מאהבת אהוד. זאת אומרת, כולם חוץ ממנכ"ל הרשות ומנהל קול-ישראל, הבוסים שלו. אולי אילו ידעו ששרת התרבות ושר האוצר ועוד כמה פוליטיקאים חשובים יראו לנכון להשתתף, היו מתרצים ובאים. אולי הפעלת ניידת שידור שלא לצורכי מרכז הליכוד היא עניין שקופת הרשות אינה עומדת בו. אפילו אוטובוס לעובדים האבלים שביקשו לנסוע מתל-אביב לבנימינה לא ששה הנהלת הרשות לארגן, ורק בעקבות לחצים של העובדים נעתרה. בסופו של דבר, לאחר מאבק קשה, ניאוטה הנהלה לשגר זר שמחירו 79 (שבעים ותשעה) שקלים.

זה סיפור עצוב. כמה מכתבים למערכת, שלא מעניינים אף אחד, וזה הכל. השידור הציבורי הפך כבר מזמן לבעיה של עובדיו בלבד, וגם אלה מתמעטים והולכים. אפשר להמשיך ולהריע ל"אמריקן איידול" ובעיקר להתנחם בערוצים המסחריים שעושים את מה שהערוץ הממלכתי היה צריך לעשות על-פי חוק.

סכום כל השידורים של
תחרות רובינשטיין ברדיו
היה אמור להגיע לסכום
שיושקע בתוכנית אחת
של דודו טופז

בבוקר שלאחר המכרז

הרגולציה עובדת

בריעבר היו תוצאות המכרז לזכייניות ערוץ 2 צפויות ביותר: "קשת" ו"רשת", שתי הזכייניות שהציגו את לוח השידורים האטרקטיבי ביותר בעשור האחרון, את שיעורי הרייטינג הגבוהים ביותר ואת הרווחיות הגבוהה ביותר, הן אלה שזכו. בריעבר איי אפשר היה להצדיק כל תוצאה אחרת. "טלעד", שהתנהלה כאנדרדוג בחודשים שלפני המכרז, יכולה להתגאות בעיקר בעילות שבה רוקנה את הסיסמה "איכות" מתוכן. למעט "עובדה", ואולי גם תוכנית הראיונות הלילית של קובי מידן, קשה להיזכר במשהו, איכותי או לא, שעשתה הזכיינית הזאת בשנים האחרונות. ובאשר ל"כאן", היה צריך סיבה טובה מאוד כדי להחליף שני סוסים מנצחים במתחרה אלמוני. "כאן" כנראה לא נתנה למועצת הרשות השנייה סיבה כזאת.

ובכל זאת היה מתח. בשבועות האחרונים הובאה בחשבון כל אפשרות: שחברי מועצת הרשות "יענישו" את "קשת" על הצלחתה; ש"רשת" תפסיד בגלל הדימוי העממי שלה; ש"טלעד" תנצח, בכל זאת, בזכות הירושלמיות; וש"כאן" תתברג פנימה רק כדי ללמד את כל האחרות לקח, או כסוג של פשרה בין חברי מועצה מתקוטטים. העובדה שהמתח היה לריק, ומנקודת מבטן של הזכייניות גם הקמפיין הפרסומי היקר (יש אומרים היקר בתולדות הטלוויזיה – כנראה שהסגד לר לא תמיד הולך יחד), ואפילו לוח השידורים המשודרג לא היה נחוץ – מלמדת בעיקר על תחושת אי הוודאות שבה מתנהל ענף הטלוויזיה גם עשור לאחר הקמתו של הערוץ השני. ההשקעה העצומה, המירוק והצחצוח לקראת המכרז, מעידים על חוסר האמון של הברנז'ה המקצועית (שכוללת גם את העיתונות הכתובה שורקה הרבה זרדים למדורת ההבלים הזאת) בשיקול דעתה של מועצת הערוץ השני – מועצה שמורכבת כזכור מאנשי ציבור.

המתח לקראת התוצאות נבע מכך שבעוד שערוץ 2 הלך והיך ומקצע, התחושה בקרב הפועלים בו היתה כי הציבור, ובעיקר נציגיו הממונים, לא ממש מבינים בטלוויזיה, וכי חשבונאות קטנונית, חנופה, מהלכים גרנדיוזיים של הרגע האחרון והרבה מזל, הם שיכריעו. העובדה שזה לא קרה, כלומר שהטובים, שהיו הטובים לאורך כל הדרך, זכו, צריכה לסמן משהו לתעשיית הטלוויזיה בארץ ולזכייניות הערוץ החדישות (מחודשות) בפרט: המועצה

כמו שמסעודה משרדות למדה משהו בעשר שנים של טלוויזיה, וגם היא כבר לא ממחרת לבלוע את הבורקס המטופש שבו הלעיטו אותה בימיו הראשונים של הערוץ, כך גם אלה הממונים על הסדרת שידורי הטלוויזיה למדו דבר או שניים

כתוצאה מכניסתם של שחקנים חדשים למגרש: קודם כל הכבלים, אחר-כך הלוויין, ולבסוף ערוץ 10. בזכות הכבלים (בעיקר ערוץ 3, כשעוד היה ערוץ הסדרות הטובות ביותר בעולם) נשברה הקונספציה שבה החזיקו בערוץ השני, ולפיה אין לצופים עניין בסדרות דרמה איכותיות תוצרת חוץ. שידורן (והצלחתן) של סדרות כמו "סקס והעיר הגדולה", "הסופרנוס", "עמוק באדמה" ועוד הוא שינוי משמעותי שהביא לערוץ קהלים חדשים גם אם לא זיכה את הזכייניות בהרבה נקודות במכרז.

כניסת הלוויין לשוק הטלוויזיה יצרה זירת פעילות חדשה ש"קשת" במיוחד היטיבה לנצל. "שמש" ו"הבורגנים" – הפקות של "קשת" – שר דרו קודם בלוויין ואחר-כך בערוץ השני. בכך הוכיחה "קשת" שמבינים שם לא רק בטלוויזיה אלא גם בהודמנויות כלכליות.

וערוץ 10. ערוץ 10 הכניס את ערוץ 2 ללחץ. קיומו של מתחרה (כי קודם לא היה מתחרה; ערוץ 1 אינו מתחרה בשום דבר) דרבן את זכייניות הערוץ השני להגדיר את עצמן ולמנף את היכולות שלהן. מהר מאוד התברר שראשים מדברים ותוכניות בידור יכול גם ערוץ 10 הרעב להפיק, אבל קולה המשוכלל של מדינת ישראל, זה שנשמע בדרמות מרגשות ובסרטי תעודה מושקעים, יכול לבוא לידי ביטוי בערוץ שמחזיק בכוחות המקצועיים הטובים ביותר, בניסיון, ובנאמנות הצופים. אם המרקע של ערוץ 2 נראה טוב יותר בשנתיים האחרונות זה לא בגלל המכרז אלא מפני שאת דני רופ או מיקי חיימוביץ' אפשר לקנות, אבל טלנט אחד לא בונה מכונה טלוויזיונית משומנת כמו שיש ב"קשת", למשל. ומקרה ארו טל מוכיח.

מה בכל זאת עשה המכרז? לא ניתוח פלסטי, אבל כן טיפול קוסמטי. תוכניות הריאליטי שכיכבו לפני שנה – התמעטו. מפגעים אקולוגיים כמו "קחי אותי שרון" או דודו טופז – נעלמו גם הם. הזכייניות גם עמדו בפיתוי ולא שידרו באחרונה טלנובלות, למרות ההצלחה של הז'אנר. ברור שעתה הן יחזרו. בערוץ עם שתי זכייניות יהיה קל יותר לבנות רצף שידורים שיתאים לז'אנר.

בבוקר שאחרי המכרז מתחלפים סימני השאלה סביב "מי יזכה?" ל"מה יהיה?". לעוברי "טלעד" התשובה היא שיהיה קשה, אבל רובם ישתלבו בסופו של דבר במקומות העבודה הקיימים. לציבור הצופים התשובה היא שלמרות כל חווי השחורות, הערוץ השני נמצא במגמה מתמדת של שיפור. כי יש דברים שהם לא תלויי מכרז או רגולציה: הניסיון המצטבר, הרגלי הצפייה המשתכללים של הצופים, ההטרורגויות האנושיות של המשתלבים בתעשייה, ובעיקר השאיפה המתמדת של מי שעוסקים בתחום הזה, להשתפר, לחדש, ולרגש. וכל השאר תלוי בבנימין נתניהו ובכלכלת ישראל. ■

אורנה לנדאו היא עיתונאית

לא מטומטמת. הציבור לא מטומטם. וכמו שמסעודה משררות למדה משהו בעשר שנים של טלוויזיה, וגם היא כבר לא ממהרת לבלוע את הבורקס המטופש שבו הלעיטו אותה בימיו הראשונים של הערוץ, כך גם אלה העוסקים ברגולציה למדו דבר או שניים. "משפחת עזאני" לא תהיה שנית (שלישית בעצם; תשאלו ב"רשת" – הם ניסו ונכוו עם "משפחת קמינצ'לי"). ובקיצור, המכרז אולי נגמר, אבל המרקע המשודרג לא יכול לחזור לקדמותו. הרגולציה כן עוברת (לפעמים), וציבור הצופים שהורגל לתפריט טלוויזיוני איכותי ומגוון יותר, כבר לא יבלע הפקות פופוליסטיות בחמישה גרוש.

הרבה דובר בחודשים האחרונים על ההשקעה העצומה בהפקה ובלוח המשרדים של הזכייניות השונות. אבל התוצאות מלמדות בסופו של דבר שמי שעבר לאורך כל השבוע, לא רק בערב שבת, הוא שנהנה בסוף מטעמה של ההצלחה. כן, "קשת" הפיקה את "עשרת הדיברות" לרגל המכרז – לכאורה תוכנית עם גוון יהודי, "ירושלמי", ובפועל פרשנות תליאביבית חילונית ומצוחצחת לעשרת הדיברות. אבל לא בזכות התוכנית הזאת היא זכתה במכרז, אלא בזכות "ארץ נהדרת" שמשודרת זו העונה השנייה והיא ממשיכה חוקית לחלוטין ל"רק בישראל"; בזכות "כוכב נולד" שמשודרת זו העונה השלישית; ובזכות "לתפוס את השמים" – עונה שנייה שחיכתה אמנם הרבה זמן לאחר הראשונה, אבל אינה אלא ממשיכה מוצלחת של קו הסדרות הדרמטיות שהנהיגו ב"קשת" בשנים האחרונות: מ"הבורגנים" ועד "בנות בראון".

גם "רשת" עשתה מאמצים מיוחדים לקראת המכרז. סדרת התעודה "אנטישמיות מודרנית" לא היתה משודרת בערוץ בגבול הפריים-טיים בימים כתיקונם. אבל "מילואים", עוד סדרת דרמה ישראלית, מצ'ואסיטית אבל יעילה, מבית היוצר של האחים ברבש – כן. ממש כמו "טירונות". ובאשר לכלבוטק, ניסים משעל, יאיר לפיד ו"פספוסים", קשה שלא לכבד את "רשת" על הנאמנות שלה לעצמה. מכרז או לא מכרז, המרקע של "רשת" נראה בחודשים האחרונים זהה כמעט לחלוטין לזה שלפני שנה או שלוש או חמש. אפשר לאהוב את הטלוויזיה של "רשת" ואפשר לשנוא, אבל עד כמה שאפשר לומר אמירה כזאת על מדיום רביקולי כמו טלוויזיה, ועל מקבץ תוכניות המרכיבות לוח שידורים – הרי של"רשת" יש, כבר כמה שנים, אמירה אישית. את האמירה הזאת "רשת" לא ניסתה לטשטש, ובניגוד ל"קשת", שהעדיפה להעלים את דודו טופז ברגעים הקריטיים, הגיעה "רשת" למכרז עם "פספוסים" ובראש מורם.

בכלל, הניסיון לייחס את המרקע של ערוץ 2 בשנה האחרונה למכרז ולהכנות אליו מעיד על חוסר הבנה ביחס למפת הטלוויזיה בארץ ולמורכבות שלה. המעבר של ערוץ 2 מערוץ של טוק-שואו ודרמות בורקס הוא לא תגובה על שום דרישות מכרז, אלא התאמה למציאות טלוויזיונית שהשתנתה כמה פעמים בעשור האחרון

דינת התקלה

■ מזל סרטן

בכי של תינוק יכול להיות דבר מתסכל מאוד. במיוחד כשהתינוק בוכה גם לאחר שהאכילו אותו, חיתלו אותו, ועברו איתו את מעגל הנהגות הלילי הקבוע. לך תדע מה מציק ליצור התמים ונטול המניפולציות ולמה הוא עולה לטונים גבוהים בארבע לפנות בוקר.

ישנם רופאים הממליצים כי אם התינוק בוכה ללא סיבה נראית לעין, אפשר לנסות להפשיט אותו מכל בגדיו וחיתוליו ולאחר כמה דקות להלביש אותו חזרה. מה שנקרא בשפת המחשבים "לעשות לו איתחול". עם הזמן כל אחד לומר להכיר את לחצן ה-mute של הילד שלו ולהחזיר אט-אט את הירח ללילה ואת השפיות ליום. אלה שעדיין מסתובבים עם עיגולים שחורים מתחת לעיניים, בסופו של דבר גוררים עצמם בשארית כוחותיהם לרופא ומגלים שהעולל האומלל סובל כנראה מבעיה בריאותית. לא משהו שתרופה לא יכולה לעזור.

ב־12.3.05 הופיעה בעמוד השער של "ידיעות אחרונות" הכותרת הבאה: "משחות המשמות ילדים עלולות להגביר הסיכון לסרטן". תכליתן של התרופות המדוברות בכתבה הן הקלה לסובלים ממחלות עור, בעיקר בקרב תינוקות. הכתבה גרמה לגל צפוי של היסטריה.

למעשה, הכתבה הנדונה היא תרגום חופשי של ידיעה שפורסמה בסי.

אן. והמסר שלה הוא חרימשמעי. עם זאת, בעזרת בדיקה פשוטה,

שאינה מצריכה עבודה עיתונאית חוקרת, ניתן לגלות שנשמטו

מתוכה עובדות שיש לקחת אותן בחשבון. אחד הפרטים הרלבנטיים

הוא שהתרופות שנוסו על חיות מעבדה ניתנו דרך הפה, או בהזרקה

במינון יומי גבוה מאוד יחסית למשקלן, כשבפועל התרופות הן

משחות שנמרחות על העור וספיגתן במחזור הדם קטנה ביותר. עובדה

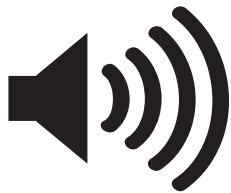
מעניינת נוספת היא שימים אחדים לאחר פרסום הידיעה הוציאה הוועדה

המייצעת לרפואת ילדים של מינהל המזון והתרופות האמריקאי סיכום,

ולפיו "לא ניתן לקשר את מקרי הממאיות שדווחו לטיפול בבני-אדם, על בסיס המידע הקיים.

כמו כן ישנה אי-ודאות לגבי הופעת לימפומה על סמך נתונים של ניסויים בטיפול דרך הפה

בבעלי-חיים". הסיכום הרשמי הזה לא קיבל משום-מה חשיפה.

■ שרון לוי - חינא לוביץ'

שרון לוי-מיכאלוביץ' היא תסריטאית וקופיירית ואם צעירה

אבל לא נגמר שם. את התוצאות אנחנו, שאיננו מושקעים בשוק ההון, מרגישים בכל תחומי החיים: בריאות, חינוך וזכויות הפרט. רק עבודת עריכה שלוקחת בחשבון את המקום המרכזי של הכלכלה בחיי היום-יום שלנו, שמצליבה נקודות מבט של כותבים מתחומים שונים לכדי הצגת פרספקטיבה מלאה יותר, תרחיב את קהל הקוראים של המוסף הכלכלי ותהפוך אותו לגורם משמעותי ורלבנטי גם מחוץ לקהילת העסקים המצומצמת.

■ רלוקה גנאה

רלוקה גנאה היא סטודנטית לפילוסופיה באוניברסיטת ת"א

פחות. עריכה טובה יותר היתה מזהה את חשיבות הידיעה, החורגת מהתחום הכלכלי גרידא, ודנה בשאלות שהיא מעלה על גבולות זכויות הפרט בישראל ובסכנות שבחילופי מידע בין חברות התקשורת לשב"כ.

מסתבר שהתמחות מביאה אולי להתמקצעות,

אבל לפעמים היא מונעת מאיתנו לראות את התמונה

הגדולה. עורכי *The Marker* צריכים להבין שהביטוי

השיווקי השחוק כבר, "הכל זה כסף", הוא ביטוי

מחייב, שיכול להתפרש בשתי דרכים. הכל אולי

מתחיל ומושפע מ"כסף" או מאינטרסים כלכליים,

■ זה לא רק כסף

בואו נהיה כנים: כמה מאיתנו שאינם אנשי עסקים, בעיקר מתחומי הנדל"ן, הפרסום והתקשורת, קוראים את המדור הכלכלי בעיתון?

מאז שהתחילו ב"הארץ" להפיץ את מוסף

הכלכלה החדש, *The Marker*, אני מקפידה לקרוא

אותו בעיון. אמנם גם אחרי השרדוג שעבר, המדור

הכלכלי צבעוני פחות מ"גלריה" ומגוון פחות מחלק

ב', אבל כאזרחית המתיימרת להיות מעוררת בענייני

היום, אני כבר יודעת שהכל זה כסף, ושהגיע הזמן

שאבין את זה.

קריאה שוטפת במוסף הכלכלי מעלה תהיות

לגבי מדיניות העריכה של העיתונים, המבוססת על

התמחות ופיצול. ניקח, לדוגמה, ידיעה שהופיעה

בעמוד 2 של *The Marker* ב־27 במרץ 2005,

שסיפרה שהשב"כ יציב משקיפים בדירקטוריונים

של חברות הסלולר. לפי הידיעה, מאת הדר חורש,

היועץ המשפטי של השב"כ התנה את הסכמתו

להפרטת "בזק" (מי שידע שבסמכות השב"כ להכשיל

את הפרטת "בזק" - שיצביע) בהצבת משקיף

מטעם השב"כ בישיבות הדירקטוריון של חברות

התקשורת הקוויות והסלולריות ובמינוי ועדת

דירקטוריון מיוחדת, שאנשיה יאושרו

עלי-ידי השב"כ, לדיון בנושאים בעלי

השלכות בטחוניות. הסדרים אלה,

שיאכוף משרד התקשורת, נועדו

להקל על שירותי הביטחון לשלוט

במערכות ובהסדרים המאפשרים האזנות

סתר על-פי הכללים שקובע החוק. הוועדה

המיוחדת של הדירקטוריון אמורה לדון ברכישה

והתקנה של מערכות המאפשרות לעקוב אחרי תוכני

קול וטקסט שמועברים ברשת (כמה נוח לשב"כ,

שיוכל להיעזר באנשי המקצוע הטובים ביותר בתחום

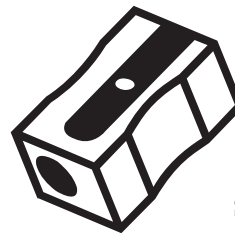
התקשורת, חינם אין כסף, כאשר הוא בוחן כלקוח את

שוק מערכות ההאזנה).

הדר חורש עשה עבודה טובה מאוד כשהשקיע

בקריאת התשקיף שפרסמה חברת "פרנטר" לרגל

גיוס הון, ודג משם את הידיעה. העורכים שלו קצת

הגנת מרחב מוזם

משהו על האופן שבו מתייחס "ידיעות אחרונות" לקוראיו ניתן ללמוד מהשינוי שעבר על אחת השמורות האחרונות של ענייניות שנתרו בו עד ינואר האחרון: פינת תחזית מזג-האוויר בעמוד האחרון. הומור אווילי, טון דידקטי מתנשא ונסיגות הסתבקות מביכים חברו שם כדי ליצור את אחת התופעות הביזאריות ביותר בתקשורת הישראלית העכשווית: זיקוקו של דני רופ לכרי קריקטורה ברד

האומבודסמנים החדשים

בחודשים האחרונים מפרסמת את עצמה הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו בבלוטות באמצעי התקשורת תחת הסיסמה "טוב שיש מי שמקשיב לכם ברשות השנייה". נציגי הרשות, המפקחת על שידורי ערוץ 2, ערוץ 10 והרדיו האזורי, משווקים את עצמם על גבי מודעות בעיתונים ובתשדירי טלוויזיה כנציגי תלונות הציבור, בכך שהם מפנים את כל מי ש"ראה או שמע משהו שהוא לא רוצה לראות או לשמוע" בערוצי הטלוויזיה והרדיו להתדרפק על דלתם ולהגיש תלונה.

כל מי שחושב שמדובר אולי בהתייגות של הגוף שאמור לתפקד על תקן "המבוגר האחראי" ולדאוג לרווחתם האמיתית של הצופים – עליידי הוראה לקצר פרומואים מעיקים ואינסופיים, להגביל פרסום סמוי וחסויות שוטפות-מוח או לבקר תכנים רדודים ונבוכים – טועה. לרשות השנייה יש כנראה אג'נדה אחרת למען הצופה הממוצע. אחרת למה להם לטרות לכוון את הצופה עליידי הבהרה מדויקת של סוג הדברים שאמורים להפריע לו (ולראיה, האנימציה בפרסומת מסמיקה בעוז כאשר נשמעים ברקע קולות גניחה נשיים שאין לטעות בהם)? בהנחה שציבור הצופים והמאזינים מצויד באינטליגנציה בסיסית ומערכת ערכים ודעות משל עצמו, הוא אמור להחליט לבד מה מפריע לו. ייתכן שיותר מאשר ניבולי פה או סצנות סקס מפריעה לצופים העובדה שהערוצים המסחריים מתייחסים אליהם כאל ארנקים מהלכים, מזלזלים בזמנם היקר ומבזבזים את הפריים-טיים על שידור פניני איכות אנינות כגון "יום טוב" או טקס בחירת מלכת היופי. את תוכניות התרבות האיותיות באמת משאירים לשעות מנוממות בסביבות חצות, בלי לשכוח לקטוע סדרות דקותיים לפני תום הפרק כדי לשדר מהדרת חדשות לילית.

מתחשק להגיד למבוגרים האחראים מהרשות השנייה: תודה, אבל אנחנו כבר נחליט בעצמנו מה מרגיז אותנו יותר – קולות הגניחה, השאלות שמנחי תוכניות בטלוויזיה מתאפקים לא לשאול פוליטיקאים שמתארחים אצלם או הקדשת ערב שלם לתמונות ילדות של משתתפי תוכנית ריאליטי, שלא הכרנו עד אתמול ונשכח כבר מחר. אולי זה הגיוני להביא לידי הציבור את העובדה שיש לו לאן לפנות לתלונות. מצד שני, זה בכל זאת קצת מוזר. זה מזכיר את הרכבים שנוסעים בכבישים, ומאחוריהם תלוי שלט ועליו מספר טלפון לדיווח על נהיגה קלוקלת. הרי אף עיתון לא מפרסם מודעות מאירות עיניים המפצירות בקוראים לשלוח אליו את תלונותיהם על הכתבות שהוא בחר לפרסם (לצורך זה קיים מדור המכתבים למערכת, וכל מי שמעוניין לשגר לשם את טרונותיו, עושה זאת בלי דרבון יתר של העיתון). כשצופים בתשדירים הללו, שבהם הרשות השנייה טופחת לעצמה על השכם, מתקבל הרושם שהיא זקוקה נואשות להצדיק את עצם קיומה.

מאיה אלמוזנינו

מאיה אלמוזנינו היא סטודנטית לתואר שני בתקשורת באוניברסיטה העברית בירושלים

ים לקיץ" כשחם. וכדי שלהמלצות הללו יהיה גם בסיס רציונלי, לעתים היא מציעה חילופי אוכלוסין על בסיס קבוע יותר: "נראה שאפשר להתחיל להחליף חורף-קיץ בארון הבגדים". מאורע חגיגי המצריך תלבושת מיוחדת, כגון פורים, כבר מוציא מהגנת חוות-ידעת ממוקדת: "תחפושת מומלצת: מרי פופינס והמטרייה".

ב"ידיעות אחרונות" לא אוהבים קוראים החושבים באופן עצמאי. כדי למנוע מהקוראים להעלות על הדעת אפשרות להמרות את פי הגנת, טבולים הטיפים הפדגוגיים ביותר סימני קריאה משניתן למצוא במחנה צבאי. "זה הזמן לשוקו חם!"; "אל תצאו

בלי מטרייה!"; "יום מצוין להישאר מתחת לשמיכה!"; "אם תצאו לטייל, חפשו מזגזג". הדרמטיות המוגזמת הזו הופכת לנלעגת במיוחד כשזוכרים שמדובר, בסופו של דבר, במזג-האוויר בישראל, לא במינסוטה. העובדה ש"הפכפכותו" של מזג-האוויר מתייחסת לשינויי טמפרטורה המקבילים למנעד הקולי של מתמודד שנשר בסיבוב המוקדם של "כוכב נולד", אינה מונעת גם את התפתחותה של תרבות קיטורים מפותחת, שבה הרשא של השכן תמיד חמים וספוג שמש יותר ("דק הדרומיים פטורים ממטרייה"), והעתיד תמיד גרוע יותר ("תיהנו מהימים הנעימים האלה, בקיץ עוד תתגעגעו אליהם"; "יהיה חם ויבש, אבל עדיין יותר טוב ממה שצפוי לכם מחר").

ובכל זאת, מדי פעם מבצבצת מבעד לעננים קרן שמש חמימה, שבאה להזכיר לנו את תמצית קיומנו כאן, אקט של הישרדות ותקווה לעתיד אל מול כוחות גדולים מאיתנו. אז "תחזיקו מעמד, תכף מגיע סוף-שבוע". אמנו.

א ר נ ל י ב י ו

שיפור נגד קרצר

האם רק שיקולי עריכה חסברים את הסערה שחוללה הידיעה

אף כתב מדיני עוד לא הצליח לפסול את התיאוריה שהאמריקאים בעצם מתכוונים, למשל, לשכונות רמות-אשכול וגילה בירושלים, שנכנו על שטח שנכבש ב'67. בשלב מסוים הוחלט להעמיד את ההתחייבות האמריקאית במבחן ולהקיף את גושי ההתיישבות בגדר, כדי לשלול את התיאוריה. האמריקאים התנגדו, וקרצר אמר זאת בצורה ברורה לצוערי משרד החוץ. שמעון שיפר הרגיש שהצליח

ההתנתקות", כלומר אוגוסט-ספטמבר 2005, ל"סוף הקדנציה", כלומר יוני 2006, לא מפרידים רק סתיו, חורף וחצי אביב, אלא גם הערכה נמוכה יותר של השגרי את חוסנה של הממשלה. זהו אידיוק לא שולי שמטרתו להציג את קרצר באור חצוף יותר, למרות שבכל מקרה ראה העיתון בהתבטאותו הזו התערבות לא ראויה של השגריר בעניינים לא לו. על זה, בספסל הגינה הציבורית אחר-הצהריים, אומרת הטרחנית לר-כלנית שהסיפור מספיק עסיסי גם ככה וחבל לקלקל אותו בהגזמות נוספות. ב"ידיעות אחרונות" זוכרים את קרצר כתוחב חוטם סדרתי בענייניה הפנימיים של ישראל, החל מנעוריו, שבהם הוגדר על-ידי יוסי בן-אהרון, מנכ"ל משרד ראש הממשלה בימי יצחק שמיר, לכינוי "היהודון של בייקר", וכלה בבגרותו, אז קרא לסטודנטים בגבעת חביבה להפגין נגד מדיניות הממשלה. כך או כך, אי הדיוק רשום לחובתו של העורך ברסק, המנסה את הכותרות, ולא לחובת שיפר, שבטקסט שהעביר דייק בציטוט.

אמירה נוספת שיוחסה בכותרת המשנה לשגריר היתה לגבי אי ההסכמה בין ישראל לארה"ב על גורל גושי ההתיישבות. גם המלים האלה לא מופיעות בפרוטוקול, שכן קרצר אמר שאין הבנה לגבי תוואי הגדר סביב גושי ההתיישבות, ואלה, לכאורה, שני עניינים שונים. ההבדל בין האמירה המיוחסת לבין שאר האמירות נעוץ במשמעותו המדינית הכבדה. זו אינה עוד החלקה לא דיפלומטית. אם אכן מכחיש השגריר האמריקאי הסכמה על גושי ההתיישבות, כי אז משקר שרון לעם כבר שנה שלמה. ב-14 באפריל בשנה שעברה התקבל מכתב ההתחייבות של בוש לשרון, והוצג על-ידי אנשי שרון כהישג מדיני ישראלי חסר תקדים. לטענת לשכת שרון מבחיר המכתב, בין היתר, שאי-אפשר יהיה להתעלם מגושי ההתיישבות ביונים על הסדר הקבע. שרון חזר והשעין בשנה האחרונה את הצדקת ההתנתקות על מכתב ההתחייבות של בוש, בטענה שבויתור על גושי-קטיף מצילה ישראל את גוש אריאל, גוש מעלה-אדומים וגושי-עציון.

אלא שהאמת עמומה יותר ומתסכלת את הכתבים המדיניים כבר שנה שלמה. במכתב ההתחייבות של בוש לא כתוב "גושי התיישבות" אלא "עובדות מוגרפות" ו"מרכזי אוכלוסייה" שנוצרו בשטח.

חנן עמיאור

"ידיעות אחרונות" לא הותיר ספקות אצל קוראי גליון יום שישי, 25 במרץ. הכותרת הראשית וכותרות המשנה בישרו ששגריר ארה"ב, דן קרצר, אמר שהממשלה תיפול אחרי ההתנתקות, שאין כל הבנה בין ישראל לממשל האמריקאי בנוגע לגורל גושי ההתיישבות הגדולים, ושלשכת שרון לא מבינה את מה שאומרים לה האמריקאים. הדיווח מאת הכתב והפרשן המדיני, שמעון שיפר, התבסס על דברים שנשא השגריר בפני צוערי משרד החוץ וכלל, בין היתר ההתבטאויות החריגות של השגריר, גם תלונה צינית על כך שבכל פגישה עם האמריקאים חוזרים הישראלים על המנטרה של "ירושלים-בירתנו הנצחית-המאוחדת. באופן טבעי גרר הדיווח המרעיש תגובת שרשרת טרנס-אטלנטית. האיומים להפלת הממשלה בישראל, וההכרח המידי לפרסם הכחשות והבהרות באמריקה, גררו את בכירי המדינאים בשני הצדדים לתקשורת, כדי להתמודד עם הפרסום. הכתב המדיני של "ידיעות אחרונות" לא רק קבע את סדר-היום המדיני, אלא כמעט הפך אותו על פיו.

בתוך זמן קצר התברר שלא את כולם שכנע הדיווח ההחלטי. הכתבים והפרשנים המדיניים האחרים התייחסו לדיווח לגופו של עניין, ולגבי מידת הדיוק בחלקו התעוררו השגות. חמתם של עורך "מעריב" אמנון דנקנר ושל הפרשן המדיני בן כספית בערה בהם להשחית והם פרסמו מאמרים אגרסיביים, שכללו ציונים לגנאי לשיפר ולעיתונו. כמה שאלות חשובות ניתן לברר מסיפור שיפר-קרצר: חלוקת העבודה והאחריות בין הכתב לדסק, סוגיית האבחנה שבין ידיעה לפרשנות, כללי הציטוט המקובלים, אינטרס המקור ועיתוי הפרסום. גם שאלה כללית יותר, על דרך ארץ, תהיה במקומה.

הכותרת הראשית בעמוד הראשון, כאמור, ייחסה לשגריר האמריקאי את האמירה שהממשלה תיפול אחרי ההתנתקות. המלים האלה לא מופיעות בפרוטוקול ולכן יש להניח שלא נאמרו. מה שקרצר אכן אמר מופיע בכותרת המשנה של הידיעה בעמוד 2. שם, במרכאות, מתקן העיתון ומייחס לקרצר אמירה שונה. "הממשלה לא תסיים את הקדנציה". בין "אחרי

סוף-סוף לחצוב את הפרצה המיוחלת בחומת העמימות האמריקאית, ולקח את דבריו של קרצר חצי צעד קדימה: במקום לצטט בדיוק הוא ייחס לקרצר את המשמעות הבלתי נמנעת של דבריו, מתוך הנחה שמה שיישאר בתוך הגדר יישאר בידי ישראל. גם כאן הפגין הדסק עצמאות. שיפר העביר טקסט שאמנם מוצג כידעיה, אבל ללא המרכאות, המהוות את החותמת הברורה לכך שמדובר בציטוט. בכותרת המשנה הופיעה פרשנותו של שיפר, ששם

(ואחרים)

ב"דיעות אחרונות" על דברי השגריר האמריקאי בפני צוערי משרד החוץ?

אלא אמיתות הסיפור, תהא השלכתו אשר תהא. העיי תוי שהמקור בחר בו להעביר לשיפר את הפרוטוקול אכן רתום כנראה לאינטרס, משום שהחומר הועבר כמעט חודש לאחר ההרצאה ב-24 בפברואר. הוא פרסם ב-25 במרץ, בעיצומו של שבוע הצבעות גורלי בכנסת ובשיאו של ויכוח ישראלי אמריקאי על הבנייה בין מעלה האדומים לירושלים. בשעת נאום קרצר לא עמדה כל מחלוקת בין שתי המדינות. לו תוכן התדרוך היה מתפרסם אז, ולא ממתין במגירתו של המקור, לא היתה מתחוללת המהומה ושרון לא היה נאלץ לבלום מהלומה פוליטית מסוכנת במפלגתו. אבל גם הסיבה שבגינה התעכב הסיפור לפני שנחת לידי לא אמורה לעניין את העיתונאי. שיפר כתב שהשיחה עם הציר ערים נערכה לפני "ימים אחדים", חודש אחרי השייחה. בין הכתבים המדיניים היו שראו בסיפור אטרייה קרה שהוממה במיקרו והוגשה כטרייה. שיפר דוחה את הטענה וסבור שעל פני הרצף שמאז קבלת מכתב בוש, לא מאבד המידע מחשיבותו גם בחלוף שלושה שבועות. לגופו של עניין, כשקיבל לידי את הנייר לא שם לב שהשיחה נערכה לפני כחודש ולכן טעה טעות לא חמורה.

"אתם תביאו את הסיפורים, ושאחרים יביאו את התגובות", משננים המדריכים באוזני התלמידים בקורסי הכתבים. בסופו של דבר, זה מה ששיפר עשה. כל המערכת המדינית התרוצצה ועברה לפי הדיווח שלו, והעמימות באשר למכתב בוש הועמדה בפני האי תגר העיתונאי הרציני ביותר עד כה. בידיעה שהביא שיפר מתדרוך קרצר, מורים רוב הכתבים המדיניים, היו הישגים לצד טעויות. גם בטעות המקצועית הגדולה, ייחוס דברים שלא נאמרו לשגריר אמריקאי, יש צד בריא של אי-ציות לספיין שקוף שמבקש הנחתה. מהסיבה הזו, ומטעמים של דרך ארץ והערכה אישית ומקצועית לשיפר, נמנעו עמיתיו לתא הכתבים המדיניים מלתקוף ולהכחיש אותו. התנהגויות מוזרות מהסוג הזה מוציאות את דנקנר מדעתו. במצב כזה, נראה שכל מי שמעז להקשות עליו שעה שהוא מסביר מדוע תקף את שיפר באופן אישי, נדון למטר קללות וניתוק פתאומי של הטלפון. יחד עם זאת, גם סגנונו של דנקנר לא מבטל את ההרהור כי ייתכן שיש צדק בטענת "מעריב" – שאם זה היה קורה להם, תגובת החי בריים למקצוע היתה ארסית בהרבה. ■

שכללה לחץ על שרון מתוך הליכוד ולחץ על האמריקאים מצד שרון, כמעט שהצליחה לפזר את הערפל האמריקאי. הכתבים המדיניים, רובם ככולם, מסכימים שמסקנתו של שיפר הגיונית ואף מתבקשת, אבל גם מסכימים שלא בטוח שעיוות קל של האמת היא הדרך הנכונה לטפל בה. ייתכן שהכל היה נראה אחרת לו ביקש שיפר מקרצר תגובה לפרסום. שיפר בחר שלא לבקש אותה,

כפיו של קרצר, כציטוט במרכאות. כך שבסופו של דבר, הטענה העיקרית נגד "דיעות אחרונות" ושיפר היא שפרסמו ידיעה שלא היתה ולא נכראה; קרצר לא אמר את הדברים ששיפר טוען שאמר. שיפר מסכים שהדברים שאמר קרצר לצוערים כווננו לתוואי הגדר ולא לגושי ההתיישבות, אבל טוען שהכוונה האמיתית של השגריר, כפי שהובנה גם על ידי רבים מהנוכחים בהרצאה, היתה לאי-הסכמה על

שיפר הרגיש שהצליח, סוף-סוף, לחצוב את הפרצה המיוחלת בחומת העמימות האמריקאית, ולקח את דבריו של **קרצר** חצי צעד קדימה: במקום לצטט בדיוק, הוא ייחס לקרצר את המשמעות הבלתי נמנעת של דבריו, מתוך הנחה שמה שיישאר בתוך גדר ההפרדה ישאר בידי ישראל

משום שהחליט שאם יש בידי מסמך רשמי של משרד החוץ, המוצלב במקורות נוספים, אין טעם לפנות לקרצר, שממילא, אם יאשר יאשר ואם יכחיש, אין חשיבות להכחשתו. עורך "מעריב", אמנון דנקנר, טען גם ששיפר הרי פעל על-ידי מקור בעל אינטרס, שרצה "לתקוע מקל בגלגלי ההתנתקות". על כך יש להזכיר שכל מידע שמועבר לעיתונאי על-ידי כל מקור נועד לשרת אינ-טרם כלשהו; לא האינטרס אמור לעניין את העיתונאי,

היישובים, המבצבצת מאחורי אי-ההסכמה על הגדר המקיפה אותם. למרות שגם הוא מסכים שאפשר היה לערוך את החומר יותר מדויק, הוא לא רואה בעצמו רק דווח, תחנה עיוורת-חירשת שהמידע נקלט אצלה ומועבר, גולמי כמו שהגיע, לקוראים. בהיותו לא רק כתב מדיני אלא גם פרשן מדיני, מצופה ממנו להעביר לקוראים לא רק את המידע, אלא גם את הקשרו ומשמעותו. המהומה המדינית שחוללה הידיעה של שיפר,

המעמד הציבורי של התקשורת הפרטית

התקשורת הפרטית זקוקה לאיזונים שיפעלו לנטרל את הסכנות הפוטנציאליות הנובעות מאופיה המסחרי

שהמו"ל הפרטי עלול להתעלם מתחומים שלמים שאינם נראים לו "בעלי עניין" (מאיכות סביבה ומדע ועד פגיעה בזכויות מיעוטים "לא פופולריים", כמו ערבים, מתנחלים או חרדים).

■ ■ ■

קשה להגזים בעיסוק בחשיבותה הציבורית של התקשורת. אפילו הסיסמה "כלב השמירה של הדמוקרטיה", והדיבור התועלתני על חשיבות המידע כדי שנוכל לבחור מנהיגות באופן רציונלי, מגמדים את העניין. התקשורת היא העיניים והאוזניים של כולנו לכל מה שמחוץ למערכת ההיכרויות הפרטית שלנו; כל מה שידוע לנו על העולם שמחוץ להיכרותנו האישית (ובכלל זה המידע על ספרים, סרטים, הצגות וכיטויי תרבות אחרים, המוסיפים עוד מידע ואופני התבוננות) בא לנו מן התקשורת. כגודל החשיבות, כך גודל האחריות.

דווקא מתוך הכרה כזו צריך לומר בצורה ברורה: הבעלות הפרטית על התקשורת לא רק שאינה האידיאל שעליו אמור להגן חסיד חופש הביטוי, אלא היא בגדר אנומליה. באחריות על צורך אנושי וציבורי מרכזי כמו מידע אסור שיהיו מעורבים שיקולים מסחריים – כשם שאפילו בעידן ההפרטה הנוכחי לא יעלה על הדעת (כך צריך לקוות, בכל אופן) שתופרט מערכת המשפט. אפשר להסביר, היסטורית, את העובדה שהתקשורת החופשית התפתחה מתוך בעלות פרטית בכך שלשלטון בוודאי לא היה עניין לפתח תקשורת כזו, ועוצמתם של חברה אזרחית וארגונים ללא כוונת רווח התפתחה רק בעשורים האחרונים (קודם לכן היא בלטה בעיקר בהקשרים קהילתיים מקומיים). אבל ברמה העקרונית נראה שמקומה הטבעי של התקשורת – לפחות זו העוסקת במידע, להברידל מזו הבידורית – איננו, כמוכח, בידי השלטון, אך גם לא בידי בעלים פרטיים, כי אם בידי "החברה האזרחית" – ארגונים ציבוריים ללא כוונת רווח.

במציאות כבר החל תהליך בכיוון זה, באמצעות הכספים הציבוריים המוזרמים עליידי קרנות ועמותות לכתבי-עת (דוגמת "העין השביעית" עצמו) וסרטי תעודה, המוסיפים את ממד העומק שהולך ונעלם מהתקשורת המסחרית. אולם בכך אין רי: לא רק שיש לחזק את השידור הציבורי הקיים ברדיו ובטלוויזיה, אלא שאף יש מקום להקים עיתון יומי מודפס בבעלות ציבורית. מן הראוי שגם קהל צרכני העיתונות ייהנה מהאפשרות לקבל לפחות מוצר אחד שיהיה חופשי משיקול מסחרי. תהליך ההזולה של אמצעי הייצור העיתונאיים יסייע, מן הסתם, להתפתחות כזו.

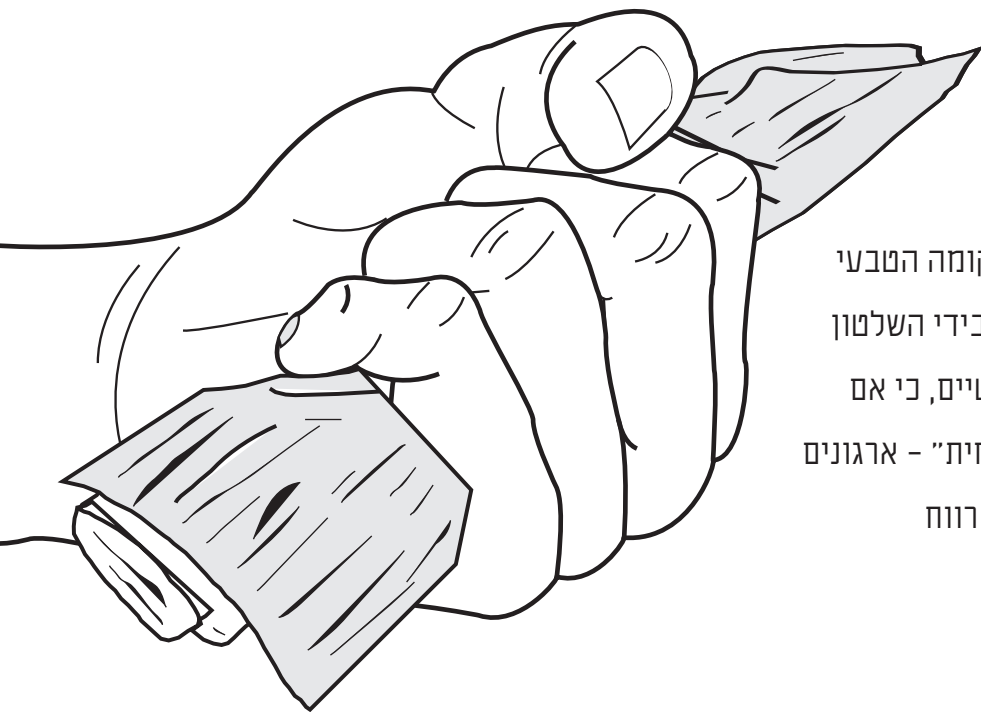
אולם במקביל להתפתחותה של תקשורת ציבורית, חשוב לחזק את "מעמד הציבור" גם ביחס לתקשורת הפרטית. נשיא בית המשפט העליון אהרן ברק הציע זה מכבר להחיל על התקשורת (כולל הפרטית) את כללי המשפט הציבורי – כלומר את האחריות המשפטית היתירה המוטלת על מוסדות ועובדי ציבור. מנגד, ועדה

התקשורת הישראלית, כמו התקשורת המערבית בכלל, חרדה לעתידה ובמיוחד לעתיד האפיקים היותר מעמיקים שלה; חרדה גוברת והולכת של שיקולים מסחריים מצד אחד, ותרבות האינטרנט (המאפשרת הסתפקות בסקירת כותרות מהירה) מצד שני, יוצרים מצב שבו עולה חשש אמיתי לעצם קיומה של העיתונות המודפסת (האגף היותר רציני של התקשורת), ובכל מקרה מתגבר התהליך (בעיתונות ובטלוויזיה גם יחד) של הקרבת העומק והעיסוק בנושאים חשובים לטובת הכידור.

מבין שתי הרעות, דומה שדווקא האינטרנט אמור להדאיג פחות. ראשית, בהיקפו האינסופי יכול האינטרנט לשמש מצע להעמקה שאינה מצויה גם כיום, לא פחות מאשר לתרבות מבוקי החדשות; ושנית, אותה מהפכה טכנולוגית שמוניקה היום את האינטרנט למרכז הבמה (על חשבון העיתונות המודפסת) עתידה תוך שנים לא רבות לאפשר הוזלה ניכרת של הוצאות העיתונות הקלאסית – באמצעות "שידור" העיתון היישר למחשב הביתי, ובשלב הבא, באמצעות שידורו למחשב נייד וגמיש, נישא לכל מקום, ממש כמו נייר העיתון של היום. אנשי העיתונות זקוקים אפוא בעיקר לכמה שנות סבלנות.

הרעה האמיתית היא אחרת – הקרבת האיכות המקצועית לטובת השיקול המסחרי, רעה האורבת לעיתונות בכל אמצעי העברה (מודפס, אלקטרוני או מקוון). אנשי העיתונות, החוזרים ומוזריים מפני הסכנה האורבת להם מהתנכלות השלטון, דומים לגנרלים הנלחמים את מלחמות האתמול. לפחות במדינות דמוקרטיות, הסכנה העיקרית האורבת כיום לעיתונות היא פחות מן השלטון ויותר מן הבעלים הפרטיים ושיקולי הרייטינג שלהם. הסכנות ידועות: צנזורה על דיווחים הנוגעים לאינטרסים עסקיים של הבעלים או מחשש לאובדן פרסומות; הרגשת האופי הבידורי, באופן שתחומים חשובים זוכים להתפרסם רק סביב שערוריות נקודתיות, ולא בסיקור מתמשך של תהליכים; הוויתור על מאמרים פובליציסטיים ארוכים ומעמיקים יותר מאלה המתאפשרים בכמה מאות מלים; הטיה בתכני הסיקור לטובת כותרות צהובות שאינן עומדות במבחן הדיוק; טביעת המידע החשוב בים של גירויי בידור, המנטרל את משמעותו גם אם זכה להתפרסם. גם אם הסכנות לא תמיד מתממשות, עצם הפוטנציאל בעייתי.

מדוע גדולות הסכנות האלה אף יותר מאלו האורבות מידי השלטון? ראשית, משום שבעידן הנוכחי יש לא פעם לתאגידים רבים בכלל, ולתאגידי תקשורת בתוכם, עוצמה גדולה יותר מזו של הממשלות. שנית, משום שבחברה דמוקרטית, אפילו נטולת חוקה כמו ישראל, לעריצות שלטונית קיים מענה רב עוצמה בדמות בג"ץ, בעוד שמול עריצות הבעלים הפרטיים (לא רק בתחום התקשורת) אין מענה דומה. ושלישית, בחברה דמוקרטית השלטון איננו מסוגל – ולרוב גם איננו מנסה – להעלים תחומי שיקור שלמים, אלא לכל היותר פרטים מסוימים לגביהם, בשעה

ברמה העקרונית, מקומה הטבעי של התקשורת איננו בידי השלטון ולא בידי בעלים פרטיים, כי אם בידי "החברה האזרחית" - ארגונים ציבוריים ללא כוונת רווח

אתיקה תקשורתית, לבין הצורך להעניק שיניים לגוף ציבורי שיעשה זאת. אגב, המלצה כזו כבר נכללה ברו"ח שהגישה ועדת צדוק - אם כי בניגוד לרוב המלצות הוועדה, המלצה זו לא הוגשה פה אחד אלא רק ברוב קולות, ותוך התנגדות מפורשת של אחד מחברי הוועדה, פרופ' זאב סגל. בנוסף, יש מקום להעמקת מעמדו של הציבור באמצעות חובת מינוי דירקטורים מטעם הציבור בדירקטוריון של כל עיתון (כשם שיש דירקטורים כאלה בכל חברה המונפקת בבורסה; הצורך בשמירת האינטרס של צרכני התקשורת איננו פחות משמירת האינטרס של משקיעי הבורסה).

■ איסור פרסומות במהלך שידורי חדשות ואקטואליה של ערוצי רדיו וטלוויזיה - במיוחד באלו המסחריים (להבדיל מרשות השידור) - כדי למנוע שיקול מסחרי בעריכת החדשות. יש הצדקה להבחין בין השידור האלקטרוני לבין העיתונות, שכן הצרכן ברדיו ובטלוויזיה, המצפה לחדשות שלאחר הפרסומות, הוא בגדר "קהל שבוי", בשעה שבעיתון (וכן באינטרנט) הוא יכול לדלג על הפרסומות. אם התוצאה תהיה ביטולם של שידורי חדשות בערוצים מסחריים אין להצטער על כך, שכן משמעות הדבר חזרה להזדקקות של צרכני החדשות לערוצי השידור הציבורי ולעיתונים.

■ ■ ■

כל אלה הן רק דוגמאות להצעות; ייתכנו, כמובן, גם אחרות. מעבר לאימוץ הצעה זו או אחרת, הדבר החשוב הוא ההכרה בעיקרון של חינוך השמירה על האינטרס הציבורי בתקשורת, דווקא מתוך הכרה בחשיבותה הציבורית הראשונה במעלה. ■

ציבורית בראשות המשפטן המנוח חיים צדוק, שדנה בחקיקה בתחום התקשורת, התנגדה לעמדת ברק מחשש שחקיקה גורפת מסוג זה, גם אם כוונתיה המקוריות חיוביות, עלולה להתגלגל לפגיעה אנושה בתקשורת. בוודאי שראוי לנקוט משנה זהירות בכל הנוגע לחקיקה בתחום התקשורת, ועם זאת ברור שגם ללא החלה גורפת של כללי המשפט הציבורי, התקשורת הפרטית זקוקה לכל הפחות לאיזונים שיפעלו לנטרל את הסכנות הפוטנציאליות הנובעות מן הבעלות הפרטית. להלן כמה הצעות אפשריות:

■ ראשית, לא רק שאין לקבל את קובלנות זכייני הטלוויזיה המסחרית והפרסומאים על מסגרות הרגולציה (מועצות השידור למיניהן), אלא יש לחזק ולעודד את גופי הרגולציה. חשיבותה ועוצמתה של הטלוויזיה, וכן חדירתה כמעט לכל בית, מחייבות קיומו של איוון כזה. מול הקינות נגד ה"צנזורה" ראוי לזכור שבכל כלי תקשורת מתקיימת ממילא צנזורה תמידית - זו של צוות העורכים, שבסמכותם לקבוע מה יכתב וישודר ומה לא. מדוע, אם כן, נקבל את סמכות הצנזורה השרירותית שבידי עורך בודד ולא נקבל סמכות צנזורה בידי גוף ציבורי רחב, המייצג שקלול של עמדות וטעמים שונים (ובלבד שלא יעסוק בצנזור תכנים ועמדות, אלא רק בסגנון בוטה של תוכניות ופרסומות)? בוודאי שיש צורך בגוף כזה, בעידן שבו הוכחה מרכזיותו של האינטרס המסחרי ב"שיקול המקצועי" של אנשי הטלוויזיה. במקביל יש לאפשר למקסימום של גורמים ציבוריים, המייצגים מגוון של מגזרים וארגונים, לקיים ערוצי רדיו וטלוויזיה תוך כפיפות לחוק ולמועצות הפיקוח.

■ בנוסף יש לעגן בחוק את מעמדה של מועצת העיתונות, כגוף המוסמך לקבוע כללי אתיקה ולאכוף אותם על כלי התקשורת. בכך ייווצר איוון בין הצורך שלא לאפשר לשלטון לאכוף בעצמו

יאיר שלג הוא חבר מערכת בעיתון "הארץ" וחוקר במכון הישראלי לדמוקרטיה

עין בינלאומית

ה קורה לכם, נזף בשנה שעברה גולש אמריקאי בעורכי אתר האינטרנט Off-Road.com לחובבי הרפתקאות רכבי-שטח, בכל פעם שאני מגיע למלה ג'יפ בכתבה, מזנקת לה מתוך הטקסט מודעת פרסום של אחת מחברות הרכב. בוטה יותר היה גולש באתר אחר, שהגדיר את המודעות הקופצות היישר מתוך המלים כסוג חדש של "דואר זבל", כזה שמוציא כל גולש משלוותו. גם מבלי להכיר את הפרטים הטכניים הבינו הגולשים הוועמים כי נתקלו בתופעה חדשה בעולם המשתנה ללא הרף של האינטרנט: חיבור ישיר בין עולם התוכן של אתרים, בין המלים עצמן, לבין הפרסומות. וממש כמו וירוס מחשבים עקשן התפשטה התופעה מאתרים מקצועיים, המיועדים לקהלים מוגדרים ומצומצמים יחסית, גם לאתרים מרכזיים יותר, שבהם גולשים מיליונים. ציון הדרך המשמעותי בתהליך היה באמצע השנה שעברה, כאשר גם באתר האינטרנט של המגזין הכלכלי "פורבס" (Forbes.com) החלו לקפוץ המודעות המעצבנות מתוך הטקסט.

הפעם הופתעו מהחידוש לא רק הגולשים, אלא גם עורכי האתר. ההחלטה על הפעלת הטכנולוגיה החדשה נעשתה ללא התייעצות עם העיתונאים, ואלה לא הסתירו את ביקורתם הקשה. בעיניהם זו היתה חציית קו שאיננה מקובלת, חריגה מכללי האתיקה המקובלים בעיתונים ובכתבי-עת, ונגיסה באמינותם המקצועית. גם עורך האתר, פול מיידמנט, הודה בראיון לכתבי-העת לענייני תקשורת "קולומביה ג'ורנלים ריביו" כי הוא שותף לחלק מן הדאגות שהשמיעו העורכים הכפופים לו.

הדילמה האתית, שנוגעת למערכת היחסים בין תוכן עיתונאי לבין פרסום, מלווה את אתרי העיתונות באינטרנט כבר שנים אחדות. בעולם הרדיו והרפוס מקובל שעיתונים וכתבי-עת מנסים לעשות הפרדה ברורה בין התכנים לבין הפרסומות, משום שהם מאמינים בצורך להציב "חומה סינית" בין המערכת העיתונאית לבין מחלקת המודעות. הכל כדי לצמצם את הסכנה שהמפרסמים, מקור ההכנסה העיקרי של העיתון, יוכלו להשפיע על תוכן הידיעות והכתבות, או שהקוראים יחשדו שהטקסט מוטה כלכלית. העורך המיתולוגי של המגזין "ניו-יורקר", ויליאם שואון, התפרסם בהקפתו הנוקשה על ההפרדה הזו, לא רק בכך שאסר על אנשי מחלקת המודעות לשבת באותה קומה עם העיתונאים, אלא גם מנע מהם לערוך מסיבות חג מולד ואירועים אחרים במשותף.

הטכנולוגיה של האינטרנט טמנה מן הרגע הראשון פחים לרגליהם של בעלי אתרים ומו"לים. החיפוש אחר מקורות הכנסה בעידן הגלישה הינם הביא אותם אל המסחר האלקטרוני ואל מודעות ההפניה לאתרי מכירות, כדוגמת חנויות הספרים והתקליטורים הווירטואליות. ב"ניו-יורק טיימס" התעוררה מחלוקת כאשר מוקמו מודעות כאלה במדור הספרות היוקרתית. קראתם ביקורת על ספר ועכשיו אתם רוצים לרכוש אותו? הקלקת עכבר קצרה תביא אתכם לחנות הספרים. האם אין חשש שחיבור ישיר כזה יביא עיתונים לפרסם דווקא ביקורות חיוביות, כי כאשר המבקר קוטל ספר איש לא ירצה לרכוש אותו, והעיתון יפסיד את אחוזי הרווח שלו בעסקה? ("העין השביעית", גיליון 28).

"במצביאות אין לחלוטין כל קשר בין הצד המערכתי של ביקורת הספרים לבין הצד הפרסומי", הבטיח אז נשיא מהדורת האינטרנט של ה"ניו-יורק טיימס", מרטין ניסנהולץ. "כדי ליצור הכנסות אנחנו צריכים להיות קצת גמישים בקשר למודעות, אבל אין פירושו של דבר שאנו עומדים להפוך על פיהם כללי אתיקה בני מאה שנה".

מאז צמחו הכנסות אתרי האינטרנט מפרסום בשיעורים עצומים, אך הדילמה נותרה. בשנת 2004 גדל הפרסום בארצות-הברית באינטרנט ב-21 אחוז, והגיע לכ-7.5 מיליארד דולר, כחמישה אחוזים מכלל עוגת הפרסום. אבל מו"לים של אתרים ממשיכים לחפש כל דרך לייצר הכנסות מפרסום. בניגוד לעבר, הבעיה איננה לגייס מפרסמים. הבעיה העיקרית באתרים עתירי גולשים היא למצוא מקום למודעות. הם כבר ניסו כל שיטה אפשרית כמעט: מודעות מעל הטקסט, מצדו, מתחתיו, במסגרות בתוכו, בפרסומות קופצות (pop-up) ומה לא.

באפריל שעבר, לפני כשנה, השיקה חברת "ויברנט מדיה" מסך-פרנסקו את המוצר שלה, המכונה "אינטליטקסט" (IntelliTXT), שפרץ את מה שנחשב כקו ההגנה האחרון מפני הפרסום ברשת: התוכן

רפי מן

חוצים את הקו הירוק

עצמו. התוכנה סורקת את הכתבה, מאתרת אוטומטית מלים שיש להן קשר תוכני למודעות, ומסמנת את המלים בפס ירוק, בדומה למלים המסומנות בלשון האינטרנט לקישורית, שבאמצעות הקלקת עכבר מאפשרת לזנק לאתר אחר. כאשר מגיע הגולש עם העכבר למלה מסומנת בירוק, נפתח בפניו חלון קטן עם הפניה למודעה, ומי שמעוניין יכול ללחוץ ולהגיע למודעה עצמה.

הקשר הישיר בין טקסט הפרסומת הוא, אולי, חלומו של כל מפרסם וגם של בעלי אתרים, אבל לא מעט עיתונאים וחוקרי תקשורת הצטמררו למראה החידוש. "יש לי בעיה עצומה עם זה", אמר קלי מקברייד, איש המחלקה לאתיקה במכון פוינטר לעיתונות בפלורידה, "זה כמו למכור מודעה שתשובץ בתוך-תוכו של מאמר".

באוגוסט שעבר דווח ב"ניו יורק טיימס" על יישום הטכנולוגיה החדשה ב"Forbes.com, בצירוף הכרתו של מו"ל האתר, ג'ים ספאנפלו, כי ה"פורבס" מבקש להיות פורץ דרך, בעיתונאות כמו בפרסום מקוון. "נפסיק את השימוש בשיטה", הבטיח, "אם הקוראים שלנו לא יהיו מרוצים מן המודעות בתוככי הטקסט". מלות ביקורת לא חסרו. "האם נתחיל עתה לכתוב סיפורים שמשמשים בהם במלים שנחשוב

אירוס: בחיה קולטון

**טכנולוגיה חדשה מסעירה
את עולם העיתונות המקוונת
בארצות-הברית: היא מסמנת
חלים בתוכן כתבות וידעות
ומצמידה אליהן פרסומות**

שיביאו לנו יותר הכנסות", תהה לארי קרמר, יו"ר אתר "מרקטואיז". "אינני חושד שמישהו עושה משהו לא נאות עכשיו, אבל לרעתי יש פוטנציאל לכך".

יצרני התוכנה ביקשו להרגיע: סימון המלים נעשה אוטומטית, במנותק ממערכת האתר, ורק אחרי שהכתבה כבר הועלתה לאתר. החברה גם איננה מציעה לעשות זאת בסיפורי חדשות גדולים, בכתבות פוליטיות או בכל נושא בעייתי או שנוי במחלוקת. והיה גם מי שהזכיר כי זכויות היוצרים על היבור בין תוכן לפרסום נמצאות במנוע החיפוש גוגל, המקפיץ לראש הרשימה אתרים שמשלמים לו בעבור זאת. גוגל אכן הרוויח, ב"2004, 399 מיליון דולר מן השיטה, אבל מנוע החיפוש מעולם לא התיימר להיות אתר חדשות או עיתון, הנאבקים על אמינות התכנים העיתונאיים שלהם.

מחאת העורכים ב"פורבס" על החרדת הפרסומות לטקסט עשתה את שלה. ההנהלה הבינה שחצתה את הגבול וביטלה את השימוש בשיטה. היצרנים, מצדם, הודיעו כי מצאו ביקוש גובר לאינטליטקסט ככלי אפקטיבי ביותר במאות מגזינים מקצועיים בתחומי טכנולוגיה, משחקים ועוד. וגם הטבלואיד "ניו יורק פוסט" גילה עניין בשיטה.

ואגב הטכנולוגיה השנויה במחלוקת: חברה ישראלית, "אוק אינטראקטיב", מקבוצת "מפל", פיתחה מוצר דומה, הקרוי Jump Word. עליפי דיווח באתר Ice.co.il, הטכנולוגיה הישראלית גם מספקת "בקרה וסימון של ידיעות או כתבות שסותרות את אופי המוצר או הקמפיין". השיטה נוסדה במרץ ליממה באתר האינטרנט של "הארץ" והוצגה גם לאתרי חדשות נוספים בישראל. ■

הצטערנו אבל לא הופתענו

הצטערנו, אבל לא הופתענו, לקרוא את דברי הביקורת הנרגזים של נחום ברנע ("העין השביעית" 55) על דו"ח "קשב", "בנפול אויבך" – דו"ח שביקש לבדוק כיצד סיקרה התקשורת הישראלית את השבועות האחרונים לחייו של יאסר ערפאת. לא הופתענו, כי קרמה לפרסום הדברים שיחת טלפון ארוכה, כעושה, על גבול ההתלהמות, שבה הסביר ברנע לאחר מאיתנו (דניאל דור) שעשינו מעשה שלא ייעשה. עמיתו הוותיק שמעון שיפר, שלא קרא את הדו"ח, הצטרף אף הוא לחגיגה, והתנפל על יזהר באר בתוכנית "גילוי נאות". "ערפאת היה בן בליעל", אמר שיפר, "וזה כל הסיפור". אפילו חנון עזרון, המגיש, שאינו חשוד בביקורתיותית, שאל אותו בתדהמה כנה איך הוא יכול לסקר את הסכסוך הישראלי-פלסטיני במצב רגשי שכזה.

לא הופתענו, אם כן, אבל הצטערנו, ולא רק מכיוון שאנחנו עדיין מבקשים לראות בברנע ושיפר מודל ראוי לחיקוי של עבודה עיתונאית יסודית. הצטערנו גם, ובעיקר, כי רשימת הטענות המבולבלת, הסטריאוטיפית שלהם הבהירה שוב עד כמה גם הם שבוים בתוך תמונת העולם שעל-פיה הפלסטינים, וערפאת בראשם, הם האחראים היחידים לכל מה שקרה כאן בשנים האחרונות.

"ד"ר דור יש קונספציה", כותב ברנע, "הקונספציה היא שלתקשורת הישראלית יש קונספציה: היא אימצה את הקונספציה של האלוף (מיל') עמוס גלעד, שהעמיס את האשמה בטרור על כתפיו של ערפאת". מה לעשות, אבל העובדה הפשוטה היא שהתפיסה המטילה גם על כתפיה של ישראל את האחריות לקריסת תהליך השלום, ולעומת האלים שהתפתח לאחר מכן, מקובלת היום כמעט על כל מי שעוסק במחקר אקדמי על הנושא – והיא מגובה בכמויות עצומות של עדויות וממצאים. אפשר היה לצפות דווקא מברנע לקרוא משהו מהמחקרים האלה, לעשות מפעם לפעם מאמץ להסתכל על המציאות מוויית מעט אחרת. אבל את ברנע זה פשוט לא מעניין. מבחינתו, עבודת המחקר שלנו היא בסך-הכל "אוסף ציטוטים מגמתי". "אם היה שם פיקוח אקדמי", הוא כותב, "הוא היה רופף עד מאוד". זה כבר באמת עובר את הגבול. ברנע הוונן לא פעם ללמוד את מתודולוגיית המחקר

שלנו, להתרשם מהארכיון הממוחשב, לראות עד כמה מעמיקה עבודת המחקר שמאחורי הדו"ח הזה. אבל ברנע לא ביקש לבדוק. רק לכתוב.

הנקודה העצובה בכל הסיפור היא שכרנע לא מכחיש שסיקור מותו של ערפאת ראוי לבחינה ביקורתית. "התקשורת הישראלית", הוא כותב, "טיפלה במותו של ערפאת בוולגריה, בצעקנות, בשמחה לאיד ובקפיצה על כל שמועה". מרוע אם כן הוא כועס כלי-כך? מכיוון שאין בסיקור כזה, לדעתו, שום דבר יוצא דופן. "ככה [התקשורת הישראלית] מטפלת בעשרות נושאים אחרים", הוא כותב. ההסבר הזה, כמוכן, גם מציב את ברנע בעמדת יוצא מהכלל שמוכיח את הכלל: כולם וולגרים וצעקנים; הוא עצמו פשוט עושה עיתונות. אנחנו חושבים שההסבר הזה שגוי מעיקרו. התקשורת הישראלית יודעת בהחלט להיות וולגרית וצעקנית – אבל היא בוחרת מתי להיות כזו. ישנם נושאים שהיא מטפלת בהם בכובד ראש, או לחלופין בכפפות של משי (ברנע עצמו מזכיר, באותו מאמר, את הטיפול בשחיתויות של משפחת שרון), מנושאים מסוימים היא מתעלמת, ובנושאים אחרים היא מסרבת לגעת – והפערים בין אופני העבודה האלה משרטטים במדויק את קווי המתאר האידיאולוגיים שהיא משקפת למען הציבור. במובן הזה, סיקור מותו של ערפאת הוא רק משל, והנמשל ממשיך לחיות איתנו גם עכשיו, לאחר שערפאת הסתלק מהעולם.

התקשורת הישראלית שבויה עכשיו בסיפור ההתנתקות. באותו מאמר עצמו, בהקשר אחר, אומר ברנע: "יותר משהיינו כלב השמירה של הדמוקרטיה, היינו לכלב השמירה של ההתנתקות". הנה, אם כן, העיתונות שוב שמאלנית מדי. אבל תוך כדי כל זה, התקשורת ממשיכה להתעלם באופן מוחלט מהעובדה שיש צד שני לסיפור הזה. אנחנו עסוקים כלי-כך בעצמנו – בהתנתקות החד-צדדית שלנו – שאנחנו מתעלמים לחלוטין מהסימנים ההולכים ומתרבים לכך שישראל מובילה את היחסים עם אבו-מאזן לקראת פיצוץ נוסף. בדו"ח אחר, שמופיע באתר האינטרנט שלנו, אנו עוסקים באופן שבו התקשורת מדווחת על "המחנות" הישראליות לפלסטינים. לאחר ועידת שארם הכריזו הכותרות על צעדים מרחיקי לכת: שחרור אסירים, העברת ערים, הורדת

מחסומים, היתרי כניסה נרחבים לפועלים וכן הלאה. בפועל נעשו צעדים מוגבלים ומצנזורים, המשחזרים כמעט במדויק את היחס לאבו-מאזן בתקופת כהונתו הראשונה. אז, לאחר שאבו-מאזן התפטר, הכתה התקשורת על חטא הקמצנות. עכשיו הכל נשכת. עוד ניזכר בזה בסיבוב הבא.

ברנע אומר: "דור ובארן הסתובבו בכל הטוק-שואו בטלוויזיה, גינו ונזפו והטיפו מוסר". ובמקום אחר: "אילו המלים של באר ודור היו יכולות להרוג, היו חדרי החדשות של התקשורת הישראלית אדומים מדם". קשה להאמין. לא הרגנו, לא נזפנו ולא הטפנו מוסר. הצענו מצע לדיאלוג, לעבודה משותפת. התגובות הרבות שקיבלנו מעיתונאים בכירים הוכיחו לנו שהמסר עבר ונקלט, שאנשים מבינים שיש בעיה רצינית. ברנע, משום מה, פשוט החליט לא להקשיב. זה חבל.

דניאל דור ויזהר באר

ד"ר דניאל דור הוא מרצה לתקשורת באוניברסיטת תל-אביב; יזהר באר הוא מנכ"ל "קשב"

השחטה

בתגובה לכתבתה של גילי דרובי-היישיטיין על המגזין "בלייזר" ("העין השביעית" 55), ברצוני לציין כי משום-מה בחרה הכותבת להכתיר אותי "מראשי הקהילה ההומוריסטית", אך השמיטה את התואר האקדמי שלי. ברצוני להרגיש שהראיון עמי נוהל ובוצע אך ורק מפאת הידע המדעי שלי (כאחד מחוקרי התקשורת היחידים בישראל המתמחים בסוגיות של ייצוג קבוצות מיעוט בתקשורת) ולא מפאת פעילותי הפוליטית, שאיננה רלבנטית כלל ועיקר לנושא הכתבה.

ד"ר עמית קמה

הכותב הוא ד"ר במגמה לתקשורת במכללה האקדמית עמק יזרעאל

פרו

1 עלייה בהאזנה לרדיו האזורי. בשנת 2004 חלה עלייה בשיעור ההאזנה לרדיו האזורי מסחרי: כ-27.4 אחוז מכלל מאזיני הרדיו מאזינים לתחנות הללו ברחבי הארץ. סקר שערכה חברת "מדגם", לפי הזמנת הרשות השנייה, מצא כי ביום חול מאזינים לרדיו כמיליון ישראלים. 25.4 אחוז מאזינים לרשת ב' של קול-ישראל, 18.7 לגליציה"ל, 18 אחוז לגלגל"צ ו-8.5 אחוז לרשת ג'.

2 קיצוצים ב"ידיעות אחרונות". כחלק מצעדים לצמצום הוצאות העיתון החליט מ"ל "ידיעות אחרונות", ארנון מוסס, על תוכנית קיצוצים שתכלול הפחתת שכר עד עשרה אחוז לעובדים.

3 חוזר להעתיק חודעות. אתר האינטרנט alljobs.co.il רשאי להעתיק אליו מודעות דרושים המתפרסמות בלוחות הפרסום ב"מעריב", כך קבע שופט בית-המשפט המחוזי יהודה זפט. על-פי הפסיקה, אין לעיתון זכויות יוצרים על המודעות (ראו עמוד 36).

3 קיצוצי שכר בערוץ 10. חברת החדשות של ערוץ 10 תקצץ בהוצאותיה ובכלל זה בשכר חלק מהעובדים. לדברי מנכ"ל הערוץ, ניר למפרט, עומד הערוץ לבצע צערי התייעלות.

6 הוארכה כהונת מועצת הרשות השנייה. הממשלה אישרה את הצעתה של שרת התקשורת, דליה איציק, להאריך את כהונת מועצת הרשות השנייה עד 15 ביולי. מועד כהונתה של המועצה פג בסוף 2004, והמשך כהונתה נדרש כדי שתוכל למלא את תפקידה במכרז הזכיינים לערוץ 2.

10 הקרב על האגרה. שר התעשייה, המסחר והתעסוקה, אהוד אולמרט, מסרב לאשר את אגרת רשות השידור לשנת 2005. לאחר ששר האוצר בנימין נתניהו אישר את גביית האגרה, בגובה 409 שקל, הודיע אולמרט על התנגדותו לאישור האגרה בשל הניהול הלקוי של הרשות, והגירעון הצפוי של 30 מיליון שקל בתקציבה השנה. ההכנסות מגביית האגרה מהוות 80 אחוז מהכנסות

הרשות. ברשות השידור הכחישו כי מדובר בתקציב גירעוני. על-פי תקציב הרשות יגיעו ההוצאות לתפעול ערוץ 1 ל-331 מיליון שקל.

10 חבט גבריישובניסטי. קטעים מסוימים מתוכנית הריאליטי "הרוגמניות" יקוצצו, והתוכנית תסווג כמתאימה לצופים בני 14 ומעלה – כך סוכם בין הרשות השנייה לבין ערוץ 10, המשרד את התוכנית. זאת לאחר שוועדת הטלוויזיה של הרשות קבעה כי התוכנית "מנציחה מכט גבריישובניסטי, הרואה באשה גוף בלבד וחפץ, ומבזה את האשה ואת גופה ויש בה פגיעה בכבוד האדם".

11 רפי גינת עורך "ידיעות אחרונות". העיתון "ידיעות אחרונות" הודיע רשמית על מינויו של רפי גינת לתפקיד עורך העיתון. בהודעה, שפורסמה בעמודו הראשון של העיתון, נמסר כי גינת יחל בתפקידו בסוף אפריל. במקביל הודיע סגן עורך העיתון וראש מערכת החדשות, רון ירון, על פרישתו מתפקידו, ולפי פרסומים שונים הסיבה לכך היא חילוקי דעות בינו לבין עורך המשנה, יואל אסתרן (ראו עמוד 32).

13 לא היה עיוות. נציב תלונות הציבור ברשות השנייה, גיורא רון, קובע כי בכתבה בתוכנית "עובדה" על וידוא ההריגה בירי סו'ר' במוצב "גירית" ברצועת עזה, "אילנה דיין לא עיוותה או זייפה, וכל החומר ה'חם' היה מקורי ולקוח מהקלטות שנמסרו לידיה". לדבריו, הטענה היחידה כלפי דיין שיש לה צידוק היא שידור קטעי הווידאו שצילמו חיילי המוצב, כולל הירי במקלע, בלי שצוין שאלה לא צולמו בעת הירי אל הילדה שנהרגה ליד המוצב.

15 נרדמים חול המסך. 57 אחוז מכלל צופי הטלוויזיה בישראל, גברים יותר מנשים, נרדמים מול המסך. על-פי סקר שערך מכון מותגים עבור יצרנית הכורסאות "אמריקן קומפורט", התוכניות המרדמיות ביותר נסובות על פוליטיקה ואקטואליה.

16 עונש לפרקליטה. שמונה חודשי מאסר על תנאי ועשרת אלפים שקל קנס הוטלו על הפרקליטה ליאורה גלטי-ברקוביץ', שהורשעה בעסקת טיעון בהדלפת מסמך העוסק בחקירה הנוגעת לראש הממשלה אריאל שרון לכתב "הארץ" דאז ברוך קרא.

לאחר גוריהדין אמרה הפרקליטה: "לא הפרתי את אמון הציבור – אלא פעלתי בשירותו".

17 "אקדמיה באלף" ירדה מהאוויר. קול-ישראל הפסיק את שידור התוכנית "אקדמיה באלף" ברשת א', בעריכת בני הנדל. בתוכנית התארחו במשך השנים מאות יוצרים וחוקרים שרואיינו על תחומי מחקריהם ועבודותיהם. מאזינים לתוכנית פתחו במסע ציבורי כדי להחזירה ללוח השידורים (ראו עמוד 42).

17 פרס לעיתונאים. העיתונאים איתי אשר מ"מעריב", אבנר הופשטיין ויובל קרני מ"ידיעות אחרונות" וכתב ערוץ 1 גיא פלג זכו בפרס הכתבה המצטיינת על שם יוסי ולטר ז"ל. הפרס הוענק בפעם הראשונה לזכרו של ולטר, כתב ועורך ב"מעריב", שנפטר לפני שנה.

17 קנסות לעיתונים. כל אחד מהעיתונים "ידיעות אחרונות", "מעריב" ו"הארץ" ישלם 125 אלף שקל קנס על פרסום מודעות המציעות שירותי זנות בניגוד לחוק. שופט בית-משפט השלום בתל-אביב, דניאל בארי, פסק גם כי מנכ"ל שלושת העיתונים יבצעו 150 שעות עבודות שירות, ללא הרשעה.

22 מי יקבע את הערוצים? בג"צ קבע כי המועצה לשידורי כבלים ולוויין מוסמכת להחליט אילו מספרי אפיק יקבלו הערוצים הייעודיים – ערוץ 9 וערוץ מוסיקה 24. השופטים דחו את עתירת חברת השידורי הלוויין "ס", שביקשה להורות למועצה למקם את הערוצים הייעודיים באפיק אחר.

23 "הארץ" והצנזורה. "הארץ" פרסם הודעה כי הוא מצטער על שלא הגיש לצנזורה שתי כתבות בעניין מכירות נשק ישראליות לסין, שפורסמו בעיתון בדצמבר 2004, למרות שנמסר לו מראש כי עליו להגישן.

24 דהיבר חוזר ל"ידיעות אחרונות". שילה דהיבר, ראש מערכת חברת החדשות של ערוץ 10, פורש מתפקידו ועובר לתפקיד בכיר בקבוצת "ידיעות אחרונות". הוא יכהן, כנראה, כסגן יושב ראש קבוצת "ידיעות אחרונות", ויעסוק בנושאים הקשורים לעיתון וכן לתחומים אחרים שבהם עוסקת הקבוצה.

24 התנאים לא התמלאו. המועצה לשידורי

10, בהתאם לדרישת המשקיעים החדשים בערוץ, ארגון מילצ'ן ואילן שילוח. בין ההקלות: הארכת תקופת הזכיון ל-12 שנים, הכרה במחיר הפעלת חברת החדשות של הערוץ כחלק מהפקות השידורים של הערוץ, הפחתת דמי הזכיון ועוד. מועצת הרשות השנייה מתנגדת למרבית ההקלות שבהן תומכת השרה.

12 נפטר אהוד מנור. הפזמונאי, המתרגם ושרר הרדיו אהוד מנור נפטר בגיל 64 מדום לב. על-פי נתוני אקו"ם כתב מנור כ-1,200 פזמונים ועוד כ-600 יצירות אחרות (ראו עמוד 42).

13 הזוכות: "קשת" ו"רשת". מועצת הרשות השנייה החליטה כי הזכייניות "קשת" ו"רשת" הן שיפעילו את ערוץ 2 בתקופת הזכיון הבאה, שתחל בנובמבר ותימשך עשר שנים. "קשת" תשדר ארבעה ימים בשבוע ו"רשת" שלושה. השתיים גברו במכרוז על "טלעד" ו"כאן". נמסר כי בשקלול נתוני ההצעות זכתה "קשת" ב-92.5 נקודות, "רשת" ב-88.8, ואילו "כאן" ו"טלעד" רק ב-78.1 (ראו עמוד 44).

14 פרידה מ"העיר" הישן. יצא לאור הגיליון האחרון של "העיר" במתכונתו הישנה. מקומון הדגל של קבוצת שוקן ישנה את תכניו, מדורים רבים יבוטלו, והוא יהולק הינם. בעקבות השינויים התפטר עורך המקומון, איתן מרקוביץ, לאחר שמונה הודשים בתפקיד. יהליף אותו יוסי קליין, שכבר ערך את העיתון בעבר (ראו עמוד 38).

20 יעלון תוקף התקשורת. "התקשורת הישראלית לוקה ברדידות, בבורות ובאתיקה בעייתית", טען הרמטכ"ל, משה יעלון, בהרצאה על יחסי צבא-תקשורת באוניברסיטת בן-גוריון. יעלון חיווה דעתו ש"התקשורת בארץ הופכת לאגרסיבית מרוב רצון לסקופים וסנסציות וכשמוספים לזה אינטרסים כלכליים, פוליטיים ואף אישיים, זה יוצר מערכת פרוצה שאין לה מסגרת ולא כללים אתיים". לרבריו, קיימים פערים גדולים מאוד בין הדימוי של צה"ל בתקשורת לבין האופן שבו תופס הציבור את הצבא. ■

משרת ציבור או סוכן של ערוץ 2, בתגובה להתנגדותו לדרישה לשנות את תנאי הזכיון של ערוץ 10, כדרישת המשקיעים החדשים. שקלאר אמר בתגובה כי מדובר בלחץ פסול, בעזות מצח ובצניניות וכי ימשיך במילוי תפקידו הציבורי במקצועיות, ללא מורא וללא משוא פנים.

4 אישור לתוכן שיווקי. המועצה לכבלים ולוויין אישרה לערוץ המוסיקה ולערוץ "ישראל פלוס" ברוסית לשלב פרסומת סמויה בשידורים, אך תאסור זאת בתוכניות לילדים וענייני היום, החקירים ותעודה. נקבע כי בתחילת כל תוכנית ובסיומה תוקרן הודעה על הפרסום הסמוי.

5 "קשת" חובילה ברווחים. זכיינית ערוץ 2 "קשת" סיימה את שנת 2004 עם רווח נקי של 30 מיליון שקל, עלייה של 50% לעומת השנה הקודמת. קודם לכן פורסם כי הרווח של "רשת" ב-2004 היה 9.8 מיליון שקל ואילו "טלעד" הרוויחה 2.1 מיליון שקל. בסיכום 12 שנות פעילותן כזכייניות ערוץ 2 הגיעו רווחי שלוש החברות לכ-540 מיליון שקל.

7 שבע תחנות פיראטיות נסגרו. פקחי משרד התקשורת, בשיתוף משרת ישראל, סגרו השבוע שבע תחנות רדיו פיראטיות. התחנות שנסגרו הן: "רדיו חזק" מירושלים בתדר 97.2; "קול האמת" מירושלים בתדר 107.0; "קול הנשמה" מירושלים בתדר 102.5; "בית ישראל" מירושלים בתדר 100.4; ו"רדיו ברסלב" מבית-שמש בתדר 90.5. תחנת "קול השלום" מרמאללה ותחנה פלסטינית נוספת נסגרו על-ידי הרשות-הפלסטינית על-פי דרישת ישראל, לאחר ששתי התחנות הפריעו לתדרי בקרת המטוסים בישראל. על-פי נתוני משרד התקשורת נסגרו מתחילת השנה 65 תחנות פיראטיות.

7 יועץ תקשורת לחשטרה. משרת ישראל החלה להעסיק את משרד יחסי-הציבור שלמור-שרף לייצוג תקשורת בתקופת ההתנתקות. בין היתר נשקלת במשטרה הצעה לערוך בחודשים הקרובים סקרי דעת קהל, כדי לעמוד על הלכי הרוח בציבור כלפי המשטרה ועל תדמית השוטרים בהקשר לפינוי.

11 איציק חבטיחה הקלות. שרת התקשורת דליה איציק חתמה על "מכתב כוונות" שבו מובעת תמיכה בהקלות שיינתנו לערוץ

כבלים ולוויין החלה בהליכי ביטול זכיית חברת "ענני תקשורת" במכרוז להפעלת הערוץ הייעודי בערבית בטלוויזיה. המועצה החליטה כי אם לא תמלא החברה אחר כל התחייבויותיה עד תחילת חודש מאי תבוטל הזכייה. החברה זכתה במכרוז ביוני 2004, אך עד עתה לא עמדה בתנאים שנקבעו, בהם הפקרת ערבות של חמישה מיליון שקל.

27 שת"פ ישראלי-פלסטיני בגל"צ. גלייזה"ל ותחנת השידור של הרשות-הפלסטינית שידרו במשותף שיר שנכתב והולחן על-ידי דייוויד ברוזה והיוצר הפלסטיני סעיד מורד.

28 תוכנית או פרסומת? הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו טוענת כי התוכנית "הבה טקילה" ששודרה בערוץ 10 לא היתה אלא "חשיפה פרסומית העוברת את גבול הסביר". התוכנית תיעדה את צילומי קטלוג האופנה של חברת "פוקס", בכיכובם של יעל בריזוהר והודה לוי.

30 רוצים יותר קולנוע. 40 אחוז מצופי הערוצים 10 ו-2 מעוניינים שיוקרנו בערוצים יותר סרטי קולנוע ישראליים, ו-34-37 אחוז מעוניינים ביותר תוכניות מסורת ומורשת ישראל - כך עולה מסקר שנערך עבור הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו על-ידי חברת "מרגם". בין 16 ל-20 אחוז סבורים שיש בטלוויזיה יותר מדי תוכניות אקטואליה ופוליטיקה.

31 מתאם הסברת ההתנתקות. תת-אלוף במילואים עיבל גלעד מונה למתאם ההסברה והתקשורת של ביצוע תוכנית ההתנתקות מטעם ממשלת ישראל. גלעד יתאם בין צה"ל, המשטרה, משרד החוץ, משרד ראש הממשלה וגורמים נוספים בהסברה בארץ ובהו"ל. ■

אסריל

4 דוברת חדשה לצה"ל. הרמטכ"ל המיועד אלוף דן חלוץ החליט למנות את הצנוורית הצבאית הראשית, אלוף-משנה מירי רגב, לתפקיד דוברת צה"ל. רגב תחליף ב-1 ביוני את הדוברת הנוכחית, תת-אלוף רות ירון, במקביל לחילופי הרמטכ"לים.

4 ערוץ 10 נגד שקלאר. במכתב חריף ששלחו מנהלי ערוץ 10 למנכ"ל הרשות השנייה מוטי שקלאר הם תובעים ממנו להחליט "אם אתה

הידועות מתבססות ברובן על מידע שפורסם באמצעי התקשורת

מרכז בריאות שמים בארץ אירוח ביתי מקורי

ימי כייף וגיבוש למנכ"לים
ועדי עובדים, חברות ומוסדות

קיום סדנאות עם מיטב המומחים

מסלול חוויתי וארוחת גורמה ויין

טיפולים אלטרנטיביים

במקום ניתן להזמין אירועים
עד-100 איש כולל קייטרינג
תוכנית אישית למזמין

סדנאות והרצאות:
אבחון בציר, אבחון בתווי פנים,
דמיון מודרך, יוגה, מדיטציה,
נומורולוגיה ועוד

שמים בארץ מושב בורגתא
טל. 1-700-700-640
www.shamaimbaaretz.co.il

מסע בין אירגונים ואנשים

ייעוץ ארגוני ופסיכותרפיה

ליווי מנהלים בדרג הבכיר ודרג הביניים
ייעוץ ואימון אישי ועסקי (קוצינג)
סדנאות לפיתוח מנהלים, לשיפור יחסי צוות,
שימון ממשקים ושיפור שרות ללקוח.

מובילה לפריצת דרך משמעותית בארגונים ובמערכות היחסים.
בעלת תואר שני בייעוץ ארגוני ומערכתי.
בוגרת החוג לפסיכותרפיה.
ניסיון מקצועי עשיר.

נימי יצחקי M.A.

ייעוץ ארגוני
פסיכותרפיה
ליווי מנהלים
אימון אישי ועסקי

טל 054-5840869

e-mail: nimi6390@walla.co.il

אל אלה יהודית

חקום ייחודי שנותן מענה לאירוע שגדול לקיימו
בבית וקטן לקיימו באולם או בגן ארוזים.
לארוזים מזוונים החל בקוקטיילים עסקיים
וכלה בחתונות, בריתות ובר מצוות
ללקוחות פרטיים.

אבן גבירול 71 ת"א בתוך גן העיר
מפלס הרחוב בין קסטרו לונדום
חניה בשפע בחניון גן העיר

פתוח: א-01:00 - 07:00 ו' 07:00 - 16:00
מוצ"ש: מצאת השבת עד 01:00

כשר בהשגחת הרבנות תל אביב
עם אישור מיוחד שכל המוצרים בהשגחה מהודרת
משגיח במקום

לפרטים נוספים מחלקת ארועים פרטיים 03-5279214

איכס שרון

עריכה לשונית שכתוב והגהה

- ספרים
- ספרי לימוד
- כתבי עת
- מאמרים
- פרוטוקולים ועוד

מקצועית ועתירת ניסיון

בעלת תואר M.A. בלשון עברית ותעודת עורכת לשונית

09-9568136 052-8351636

אלאד שירותי הקלטות בע"מ
פועמת לק בלג
לשירות טוב יותר

הקלטה ותמלול: כל סוגי הישיבות - בבתי משפט, בורריות, ישיבות הנהלה, עיריות, עורכי דין, חוקרים פרטיים, מועצות מקומיות, עמותות וכנסים.

ארגון כנסים.

תמלול קלטות:
תמלול כל סוגי הקלטות, קבצי קול ו- סיד.י.

תרגומים בכל השפות, תרגום טקסטים, תרגום עוקב, תרגום סימולטאני, תרגום לכתוביות ודיבוב.

אלאד שירותי הקלטות בע"מ - מוכיחה שוב ושוב
אז איכות לצד אמינות, אמינותה והשירות האדיב
לכל לקוח ולקוח ושאינה סוביג

סחרוב 19 ראשון לציון (קניון ערי החוף)
טל. 03-9620675 פקס. 03-9614407

E-mail: info@aladcompany.co.il

אורה קמיונצס תרגום וייצוג סופרים

טל. 08-9364904
ora_c@netvision.net.il

- תרגום עברית/אנגלית
- עריכה לשונית/ספרותית/מדעית באנגלית
- ייצוג סופרים

קרית עתידים
מגדל - בנין 4 ת.ד. 58059
תל אביב 61580
טל: 03-6445933 פקס: 03-6445964

E-mail: media@nbentsur.co.il
www.nbentsur.co.il

נעמי בנצור מנהלת

- Media Training - הדרכה להופעה לראיונות בעיתונות ברדיו ובטלוויזיה
- הצגה אפקטיבית של פרזנטציות מקצועיות/עסקיות בעברית ובאנגלית
- תרגומים ותכתובת מקצועית עסקית באנגלית
- קורס ליועצי תקשורת
- תקשורת בין אישית

מ ד ה
המכון להכשרה תקשורתית

הדרכה אישית וקבוצתית
לפוליטיקאים ומנהלים בכירים
במגזר העסקי והציבורי

מטבחים
ארונות אמכטיה
חדרי ילדים
חדרי ארונות
חדרי שינה
ריהוט משרדי

ר.ש.ט

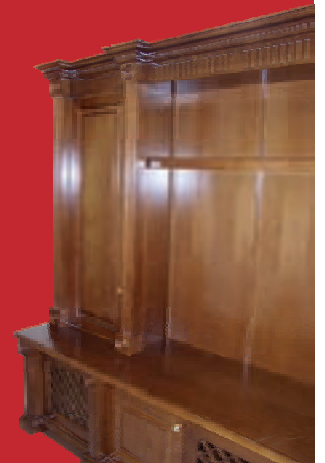
תעשיות רהיטים

אנו מתמחים בכל סוגי החומרים
עץ מלא מכל הסוגים, פורניר
פורמיקה, MDF, מלמין

אנו מייצרים רהיטים ה"תפורים" על
פי טעמים ועיצוב ביתם של לקוחותינו.

www.r-s-t.co.il בקרו באתרנו

א.ת. מושב שילת (ליד העיר מודיעין)
(בבניין הום סנטר מול רמי לוי)
טל. 08-9762730
פקס. 08-9762721

על מהותה וערכה של הדמוקרטיה

מאת הנס קלזן
תרגם יצחק אנגלרד

פר קלסי זה על מהות הדמוקרטיה בא למלא חסר מורגש בספרות היסוד בעברית על המשטר הפרלמנטרי הנוהג בישראל. על אף שהספר נכתב בסוף שנות העשרים של המאה הקודמת, הוא דן בשורה של בעיות משטריות העומדות בראש סדר היום הציבורי בישראל: חסינות חברי הפרלמנט, משאלי עם, שלילת מנדט מחבר פרלמנט בשל סטייה מקו המפלגה, מעמד האופוזיציה, עיגון מעמדן של המפלגות בחוקה, ועוד. הספר דן בין השאר ברעיונות החירות והשוויון, ברעיון המנהיג, בעקרון הפרדת הרשויות, בהגנה על המיעוט וברפורמה הנחוצה כדי לחזק את היסוד הדמוקרטי.

הנס קלזן (1881-1973) נחשב בעיני רבים לגדול המשפטנים של המאה העשרים
פרופ' יצחק אנגלרד שופט בית המשפט העליון (בדימוס) תרגם את הספר והוסיף לו פתח דבר

70
כולל משלוח

כתובת להזמנות:
המכון הישראלי לדמוקרטיה
ת"ד 4482 ירושלים 91044
טל': 03-5488640-1-800-202222 פקס:
דואר אלקטרוני: orders@idi.org.il

המכון הישראלי לדמוקרטיה
www.idi.org.il

הוצאת תחומי פעילות לתפעול וניהול חיצוני (יש חיה כזו)

חנפאואר מציגה: **OUTSOURCING** ניהול בתפעול חיצוני

חנפאואר, באמצעות חברת **stm** טכנולוגיות, מתמחה בניהול ותפעול שירותים ופעילויות באמצעים חוץ ארגוניים, שמטרתם שיפור ביצועים תוך הפחתת עלויות. חנפאואר מבצעת תהליך דיאגנוסטי ממוקד, מפתחת תהליכי עבודה חדשים, מגדירה את משאבי העבודה, מגייסת ומנהלת את קבוצת העובדים, תוך לקיחת אחריות תפעולית כוללת הנמדדת על פי תפוקות. חנפאואר מציעה ללקוחותיה שירותים שונים בשיטת ה-**OUTSOURCING** כגון: ניהול מערך משאבי אנוש, ניהול מחסנים לוגיסטיים, ניהול מרכזי שירות אדמיניסטרטיבי ודלפקי קבלה ותפעול מערכי שירות.

03-5639999

תתחילו לחשוב כמו שעוד לא חשבתם
www.manpower.co.il